



**WÓJT GMINY  
MODLIBORZYCE**

**STUDIUM  
UWARUNKOWAŃ I KIERUNKÓW  
ZAGOSPODAROWANIA  
PRZESTRZENNEGO  
GMINY MODLIBORZYCE**



**arch-dom**  
**BIURO PROJEKTOWE s.c.**  
21 - 500 Biała Podlaska  
Plac Szkolny Dwór 28  
tel. [0-83] 342-00-36, fax 342-00-38

**BIAŁA PODLASKA, 2002 r.**

---

**WÓJT GMINY  
MODLIBORZYCE**

**STUDIUM  
UWARUNKOWAŃ  
I KIERUNKÓW  
ZAGOSPODAROWANIA  
PRZESTRZENNEGO  
GMINY MODLIBORZYCE**

**OPIS I TEKST STUDIUM  
ZAŁĄCZNIK NR 1  
Do Uchwały Nr III / 25 / 02  
Rady Gminy w Modliborzycach  
z dnia 30 grudnia 2002 r.**

**BIURO PROJEKTOWE  
„arch - dom”  
W BIAŁEJ PODLASKIEJ**

**BIAŁA PODLASKA, 2002 r.**

Uchwała Nr XXIV/155/05  
Rady Gminy Modliborzyce  
z dnia 17 listopada 2005 roku

w sprawie przystąpienia do aktualizacji Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy Modliborzyce.

Na podstawie art. 18 ust. 2 pkt 15 ustawy z dnia 8 marca 1990 roku o samorządzie gminnym (jt Dz. U. Nr 142 póź. 1591 z 2001r. z późn.zm.) oraz art. 9 ustawy z dnia 27 marca 2003 roku o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym (Dz.U. Nr 80, póź. 717 z późn.zm.) Rada Gminy Modliborzyce, uchwała co następuje:

§1

Zleca się wykonanie aktualizacji uchwalonego Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy o ustalenie obszaru centrum wsi Modliborzyce w granicach działek ewidencyjnych stanowiących część przestrzeni publicznej o numerach:

- |    |       |               |          |
|----|-------|---------------|----------|
| 1/ | 559/4 | o powierzchni | 0,81ha   |
| 2/ | 559/2 | o powierzchni | 0,08ha   |
| 3/ | 558   | o powierzchni | 0,23 ha  |
| 4/ | 544   | o powierzchni | 0,05 ha  |
| 5/ | 560   | o powierzchni | 0,03 ha. |

uwidocznionych na mapie ewidencyjnej gruntów stanowiącej załącznik do niniejszej uchwały.

§2

Wykonanie uchwały powierza się Wójtowi Gminy.

§3

Uchwała wchodzi w życie z dniem podjęcia.

RADCA PRAWNY  
mgr Elżbieta Polocka-Więc  
- 894

Przewodniczący Rady Gminy

*[Podpis]*  
Dariusz Orszag

## Studium składa się z następujących części:

### □ CZĘŚĆ OPISOWA:

#### INFORMACJE OGÓLNE.

1. Skład Rady Gminy Modliborzyce na IV kadencję. .... 8
2. Zespół autorski „STUDIUM”. .... 9
3. Uchwała Nr XX/160/2001 Rady Gminy Modliborzyce z dnia 20 kwietnia 2001 r. w sprawie przystąpienia do sporządzenia studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania gminy. .... 10
4. Uchwała Nr III/25/02 Rady Gminy Modliborzyce z dnia 30 grudnia 2002 r. w sprawie uchwalenia „Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy Modliborzyce”. .... 11
5. Bibliografia. .... 12

#### I. WSTĘP ..... 14

1. Planowanie przestrzenne – geneza..... 14
2. Reforma administracji publicznej i samorządowej. .... 15
3. Województwo lubelskie. .... 19
4. Powiat janowski. .... 19
  - 4.1. Walory przyrodnicze. .... 19
  - 4.2. Demografia i rys historyczny. .... 20
  - 4.3. Rolnictwo. .... 21
  - 4.4. Gospodarka. .... 21
5. Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy. .... 21
  - 5.1. Istota studium. .... 21
  - 5.2. Założenia studium. .... 22

#### II. METODYKA OPRACOWANIA ..... 24

1. Podstawa opracowania. .... 24
2. Polityka przestrzenna: samorządu terytorialnego i państwa. .... 25
3. Tryb opracowania „Studium”. .... 26
4. Problematyka „Studium”. .... 26
5. Zakres opracowania „Studium” – synteza. .... 29

#### III. KIERUNKI ZAGOSPODAROWANIA PRZESTRZENNEGO GMINY. .... 31

1. Uwarunkowania rozwoju gminy. .... 31
2. Cele rozwoju. .... 32
3. Priorytety rozwojowe gminy Modliborzyce. .... 34
4. Środki działania. .... 34
  - 4.1. Zasady ogólne. .... 34
  - 4.2. Inicjatorzy programów. .... 35
  - 4.3. Harmonogram realizacji i zakres prowadzonych prac. .... 36
  - 4.4. Konsultacje społeczne i szkolenia. .... 38
  - 4.5. Beneficjenci Programu. .... 38
  - 4.6. Zamierzenia programowe. .... 38
  - 4.7. Cele strategiczne i ich układ hierarchiczny. .... 39
  - 4.8. Zarządzanie programem. .... 41
  - 4.9. Finansowanie programu. .... 43
    - 4.9.1. Poprawa przetwórstwa i marketingu artykułów rolnych i rybnych. .... 43
    - 4.9.2. Wsparcie restrukturyzacji przetwórstwa i poprawy marketingu owoców i warzyw. .... 45
    - 4.9.3. Inwestycje w gospodarstwach rolnych. .... 46

4.9.4. Restrukturyzacja produkcji mleka. ....	47
4.9.5. Modernizacja gospodarstw specjalizujących się w produkcji zwierząt rzeźnych. ....	48
4.9.6. Zwiększenie różnorodności produkcji gospodarstw rolnych. ....	51
4.9.7. Rozwój i poprawa infrastruktury obszarów wiejskich. ....	53
<b>IV. UKŁAD FUNKCJONALNO - PRZESTRZENNY. ....</b>	<b>60</b>
1. Położenie i charakterystyka gminy.. ....	60 ✓
2. Główne uwarunkowania ponadlokalne.....	60 ✓
2.1. Społeczno – gospodarcze. ....	60 ✓
2.2. Układ komunikacyjny – drogi i kolej. ....	61 ✓
2.3. Infrastruktura techniczna. ....	61
2.4. Przyrodnicze – ekorozwój. ....	61
<b>V. ŚRODOWISKO PRZYRODNICZE. ....</b>	<b>62</b>
1. Przyrodnicze uwarunkowania rozwoju. ....	62
1.1. Położenie fizjograficzne gminy. ....	62
1.2. Struktura przyrodnicza gminy. ....	62 ✓
1.3. Zasoby i walory środowiska przyrodniczego. ....	62 ✓
1.3.1. Budowa geologiczna. ....	62
1.3.2. Surowce budowlane. ....	62
1.3.3. Rzeźba terenu. ....	63
1.3.4. Warunki wodne. ....	63
1.3.4.1. Wody powierzchniowe. ....	63
1.3.4.2. Wody podziemne. ....	63
1.3.5. Warunki glebowe. ....	65
1.3.5.1. Dane ogólne. ....	65
1.3.5.2. Charakterystyka gleb. ....	65
1.3.5.3. Tereny rolnicze. ....	65
1.3.6. Tereny leśne. ....	65
1.3.7. Biosfera. ....	66
1.3.7.1. Flora. ....	66 ✓
1.3.7.2. Fauna. ....	67 ✓
1.3.8. Warunki klimatyczne. ....	68
1.3.8.1. Temperatura powietrza. ....	68
1.3.8.2. Wilgotność względna. ....	69
1.3.8.3. Mgły. ....	69
1.3.8.4. Zachmurzenie. ....	69
1.3.8.5. Opad atmosferyczny. ....	69
1.3.8.6. Zanieczyszczenie powietrza. ....	70
1.3.8.7. Wiatry. ....	70
1.3.8.8. Warunki higieny atmosfery. ....	70
2. Kierunki zagospodarowania przestrzennego w aspekcie uwarunkowań przyrodniczych. ....	71
2.1. Obszary chronione i proponowane do objęcia ochroną prawną. ....	71
2.1.1. Park Krajobrazowy Lasy Janowskie. ....	71
2.1.2. Rezerваты przyrody. ....	76
2.1.3. Roztoczański Obszar Chronionego Krajobrazu. ....	77
2.1.4. Pomniki przyrody. ....	77
3. Działania strategiczne na rzecz ochrony środowiska przyrodniczego. ....	82
<b>VI. ELEMENTY PROGRAMOWE ROZWOJU GMINY .....</b>	<b>85</b>
1. Baza ekonomiczna. ....	85
2. Warunki życia. ....	86
2.1. Mieszkalnictwo. ....	86

2.2.4. Kultura. ....	88
2.2.5. Usługi i handel. ....	88
2.2.6. Usługi inne. ....	88
2.2.7. Obiekty sakralne. ....	88
2.2.8. Sport i rekreacja. ....	88
2.2.9. Pomoc społeczna. ....	88
3. Turystyka i wypoczynek. ....	89
4. Ocena standardów życia i obsługi. ....	90
5. Demografia. ....	90
5.1. Stan istniejący. ....	91
5.2. Przyrost naturalny. ....	91
5.3. Prognozy demograficzne. ....	91
5.4. Aktywność zawodowa. ....	92
5.5. Zatrudnienie. ....	93
5.6. Wnioski. ....	94
<b>VII. ROLNICTWO. ....</b>	<b>95</b>
1. Przyrodnicze uwarunkowania rozwoju rolnictwa. ....	96
2. Użytkowanie gruntów. ....	97
3. Kierunki zmian i modernizacji rolniczej przestrzeni produkcyjnej. ....	97
4. Ludność związana z rolnictwem. ....	98
5. Obsługa rolnictwa na terenie gminy. ....	98
<b>VIII. INFRASTRUKTURA TECHNICZNA. ....</b>	<b>99</b> ✓
1. Komunikacja. ....	99
1.1. Komunikacja drogowa. ....	99
1.2. Komunikacja kolejowa. ....	101
2. Gospodarka wodno - ściekowa. ....	101
2.1. Zaopatrzenie w wodę. ....	101
2.2. Odprowadzanie ścieków. ....	102
2.3. Usuwanie nieczystości stałych. ....	102
3. Elektroenergetyka. ....	102
4. Gazyfikacja. ....	103
5. Telekomunikacja. ....	103
<b>IX. UWARUNKOWANIA KULTUROWE. ....</b>	<b>104</b>
1. Obiekty wpisane do rejestru zabytków. ....	104
2. Obiekty ujęte w ewidencji dóbr kultury woj. lubelskiego. ....	104
3. Obszary i liczba stanowisk archeologicznych zlokalizowanych na terenie gminy. ....	106
<b>X. KIERUNKI ZAGOSPODAROWANIA PRZESTRZENNEGO GMINY. ....</b>	<b>107</b>
1. Kierunki polityki ochrony i kształtowania środowiska przyrodniczego. ....	107
2. Problemy ekologiczne i przyrodnicze. ....	109
3. Kierunki polityki ochrony i kształtowania środowiska kulturowego. ....	110
3.1. Archeologia. ....	110
3.2. Ruralistyka. ....	110
3.3. Zespoły pałacowo – parkowe. ....	110
3.4. Zespoły i obiekty sakralne. ....	110
3.5. Obiekty architektury i budownictwa. ....	111
4. Obszary objęte ochroną środowiska kulturowego. ....	111
4.1. Ogólne wytyczne do ochrony wartości gminy. ....	111

5. Strefy ochrony konserwatorskiej. ....	112
5.1. Strefa ścisłej ochrony konserwatorskiej. ....	112
5.2. Strefa ochrony ekspozycji. ....	113
5.3. Strefa ochrony archeologicznej. ....	113
6. Problemy środowiska kulturowego. ....	113
7. Funkcje gminy. ....	113
8. Hierarchia sieci osadniczej gminy. ....	114
9. Struktura funkcjonalno – przestrzenna – ustalenia realizacyjne. ....	114
9.1. Strefy polityki przestrzennej. ....	114
9.1.1. Obszary rolniczo-osadnicze. ....	114
9.1.2. Obszary rolniczo-rekreacyjne. ....	115
9.1.3. Obszary rolnicze. ....	116
9.1.4. Tereny leśne. ....	117
9.1.5. Łąki i pastwiska. ....	118
9.1.6. Wody otwarte – powierzchniowe i rzeki. ....	118
9.1.7. Zbiorniki retencyjne i tereny gospodarki wodnej. ....	119
9.1.8. Obszary zorganizowanej działalności inwestycyjnej. ....	119
9.1.9. Tereny specjalne: obrony cywilnej. ....	119
9.1.10. Obszary, dla których sporządzenie miejscowego planu jest obowiązkowe. ....	119
9.2. Strefy realizacji inwestycji. ....	120
9.2.1. Obszarów mieszkaniowych z usługami. ....	120
9.2.2. Przemysłu i składów. ....	120
9.2.3. Powierzchniowej eksploatacji surowców naturalnych. ....	120
9.2.4. Oczyszczalnie ścieków. ....	121
9.2.5. Wysypisko śmieci. ....	121
9.2.6. Wydzielone tereny istniejących cmentarzy i usług. ....	121
9.3. Uwarunkowania rozwoju komunikacji. ....	122
9.3.1. Układ drogowy. ....	122
9.4. Strefy przekształceń. ....	133
9.4.1. Dolesienia. ....	133
9.4.2. Obszary wymagające przekształceń i rehabilitacji. ....	133
9.5. Tereny gospodarki wodnej, ściekowej i infrastruktury technicznej. ....	134
9.5.1. Obszary proponowane do objęcia zbiorowym systemem kanalizacji. ....	134
9.5.2. Obszary proponowane do objęcia indywidualnym systemem kanalizacji. ....	134
9.5.3. Linie energetyczne ze strefą ochronną. ....	134
9.5.4. Stacje redukcyjne (energetyczne). ....	135
9.5.5. Wodociągi. ....	135
9.5.6. Ujęcie wody. ....	135
9.5.7. Istniejący i projektowany gazociąg. ....	135
9.5.8. Stacja redukcyjna gazu. ....	135
9.5.9. Główne linie telekomunikacyjne. ....	135
9.5.10. Elementy infrastruktury techn. nie wykazanej na „Rysunku Studium” ....	136
9.6. Ciągi turystyczno – krajoznawcze. ....	136
9.6.1. Rowerowe. ....	136
9.6.2. Piesze. ....	136
9.6.3. Jazdy konnej. ....	136
9.7. Ochrona środowiska przyrodniczego i kulturowego. ....	136
9.7.1. Rezerwat przyrody „Imielty Ług”. ....	136
9.7.2. Park Krajobrazowy „Lasy Janowskie”. ....	136
9.7.3. Strefa ochronna Parku Krajobrazowego „Lasy Janowskie”. ....	136

9.7.4.	ECONET-PL. ....	137
9.7.4.1.	Koncepcje EECONET. ....	137
9.7.4.2.	Założenia koncepcji EECONET. ....	138
9.7.4.3.	Struktura sieci EECONET. ....	138
9.7.5.	Roztoczański Obszar Chronionego Krajobrazu. ....	139
9.7.6.	Pomniki przyrody. ....	139
9.7.7.	Źródła pomnikowe. ....	139
9.7.8.	Obszary rolniczej przestrzeni produkcyjnej wyłączone z zabudowy. ....	140
9.7.9.	Korytarze ekologiczne wzdłuż rzek i potoków. ....	140
9.7.10.	Strefa ochrony warunków siedliskowych lasów. ....	140
9.7.11.	Użytki ekologiczne. ....	140
9.7.12.	Tereny zalewowe. ....	140
9.7.13.	Strefa ścisłej ochrony konserwatorskiej. ....	140
9.7.14.	Strefa ochrony ekspozycji. ....	141
9.7.15.	Strefa obserwacji archeologicznej. ....	141
10.	Uwarunkowania i kierunki rozwoju gminy na tle powiązań z regionem. ....	143
10.1.	Uwarunkowania ekologiczno – przyrodnicze. ....	143
10.2.	Uwarunkowania infrastruktury technicznej i gospodarki odpadami. ....	143
10.3.	Uwarunkowania w zakresie komunikacji. ....	143
<b>XI. INSTRUMENTALIZACJA KIERUNKÓW ROZWOJU GMINY, ZADANIA,</b>		
<b>OGRANICZENIA. ....</b>		<b>144</b>
1.	Działalność ekonomiczno – gospodarcza. ....	144
2.	Ochrona zdrowia. ....	144
3.	Polityka społeczna. ....	145
4.	Edukacja. ....	145
5.	Kultura. ....	145
6.	Turystyka. ....	145
7.	Sport. ....	146
8.	Rolnictwo, przemysł i infrastruktura techniczna. ....	146
9.	Ochrona środowiska. ....	148
10.	Drogi i komunikacja. ....	148
11.	Zagospodarowanie przestrzenne. ....	149
12.	Mienie samorządowe. ....	149

□ **CZEŚĆ GRAFICZNA:**

1. Podział administracyjny i rozmieszczenie ludności.
2. Układ komunikacyjny.
3. Infrastruktura techniczna.
4. Środowisko przyrodnicze.
5. Warunki hydrograficzne.
6. Środowisko kulturowe – strefy ochrony konserwatorskiej.
7. Bonitacja gleb i szaty roślinnej.
8. Występowanie śladów osadnictwa.



Zgodnie z art. 6 ust. 2 ustawy z dn. 7 lipca 1994 r.  
o zagospodarowaniu przestrzennym  
Dz. U. z 1999 r. Nr 15, poz. 139  
sporządzającym „Studium” jest Wójt Gminy.

**Wójt Gminy Modliborzyce: mgr inż. Witold Kowalik**

**Rada Gminy Modliborzyce na IV kadencję:**

**Przewodniczący:** Drzazga Zdzisław

**Zastępcy  
przewodniczącego:** Grudziń Teresa  
Bieńko Sławomir

**Członkowie:** Kusz Józef  
Skupiński Kazimierz  
Kliza Tomasz Leon  
Chodara Stanisław  
Rogoża Piotr Zbigniew  
Tes Wiesław  
Kapusta Adam  
Nosal Sławomir Lucjan  
Mróz Bolesław Antoni  
Ożóg Krzysztof  
Kucharczyk Józef  
Wielgus Józef Henryk

**Studium zostało opracowane przez:**

**BIURO PROJEKTOWE „arch – dom” s.c.  
PLAC SZKOLNY DWÓR 28  
21 – 500 BIAŁA PODLASKA  
tel. (083) – 342 – 00 – 36, fax. (083) 342 – 00 – 38**

**w składzie:**

◆ **generalny projektant:**

- **mgr inż. arch. Henryk Dołęgowski - upr. urb. 812/89**

◆ **zespół generalnego projektanta:**

- **inż. Ryszard Suchora**
- **inż. Andrzej Dłużewski**
- **mgr inż. Beata Krasuska**
- **mgr inż. Ryszard Żebrowski**
- **mgr inż. Piotr Waszczuk**
- **tech. arch. Piotr Jakubczuk**

Uchwała Nr XX/160 /2001  
Rady Gminy Modliborzyce  
z dnia 20 kwietnia 2001 roku

w sprawie przystąpienia do sporządzenia studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania gminy

Na podstawie art.18 ust.2 pkt 15 ustawy z dnia 8 marca 1990 roku o samorządzie gminnym (jt. Dz.U.Nr 13 poz.74 z 1996 r z późn. zm) oraz art.6 ust.1 ustawy z dnia 7 lipca 1994 r o zagospodarowaniu przestrzennym (jt. Dz.U.Nr 15 poz.139 z 1999 r z późn. zm.) Rada Gminy Modliborzyce uchwala, co następuje :

§ 1

Przystąpić do sporządzenia studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania gminy.

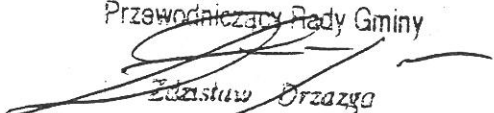
§ 2

Wykonanie uchwały powierza się Zarządowi Gminy.

§ 3

Uchwała wchodzi w życie z dniem podjęcia.

Przewodniczący Rady Gminy

  
Edzistaw Orzazga

Uchwała Nr III/25/02  
Rady Gminy Modliborzyce  
z dnia 30 grudnia 2002 r.

w sprawie uchwalenia „studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy Modliborzyce”

Na podstawie art. 18 ust. 2 pkt 15 ustawy z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym (j.t. Dz. U. Nr 142 poz 1591 z 2001 r. z późn. zm.) oraz art. 6 ustawy z dnia 7 lipca 1999 r. o zagospodarowaniu przestrzennym (j.t. Dz. U. Nr 15 poz. 139 z 1999 r. z późn. zm.)  
- uchwała co następuje :

§ 1

Uchwała się studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy Modliborzyce stanowiące załącznik do niniejszej uchwały.

§ 2

Wykonanie uchwały powierza się Wójtowi Gminy Modliborzyce.

§ 3

Uchwała wchodzi w życie z dniem jej podjęcia.

RADCA PRAWNY

*[Podpis]*  
mgr Helena Budzuń

Przewodniczący Rady Gminy

*[Podpis]*  
Zdzisław Orszyn

*„Jeżeliby wszystko działo się w tym samym czasie,  
wówczas nie byłoby w ogóle rozwoju.*

*Jeżeliby wszystko znajdowało się w tym samym miejscu,  
Wówczas nie byłoby w ogóle odrębności.*

*Tylko przestrzeń umożliwia istnienie odrębności,*

*Które następnie rozwija się w czasie”.*

*August Loesch*

## BIBLIOGRAFIA

### MATERIAŁY WYKORZYSTANE PRZY OPRACOWANIU „STUDIUM”

1. Dziennik Urzędowy Województwa Lubelskiego Nr 107 z dnia 9 września 2002 r. – Uchwała Nr XLV/597/02 Sejmiku Województwa Lubelskiego z dnia 29 lipca 2002 r. w sprawie uchwalenia Planu Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Lubelskiego.
2. Koncepcja krajowej sieci ekologicznej ECONET - POLSKA – IUCN - Program Europy, Fundacja IUCN Poland, Warszawa 1995 r.
3. Tezy do Strategii Rozwoju Województwa Lubelskiego – Urząd Marszałkowski, Wydział Polityki Regionalnej, Lublin 1999 r.
4. Strategia rozwoju województwa lubelskiego – Urząd Marszałkowski Województwa Lubelskiego, Lublin 2000 r.
5. Raport o stanie środowiska województwa lubelskiego – Inspekcja Ochrony Środowiska, Lubelski Urząd Wojewódzki w Lublinie, Wojewódzki Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej w Lublinie, Biblioteka Monitoringu Środowiska, Lublin 2000 r.
6. Statystyka powiatów i gospodarki samorządowej województwa lubelskiego w 1999 roku.
7. Rynek pracy w województwie lubelskim w 1999 roku.
8. Rocznik Statystyczny województwa lubelskiego, U.S. w Lublinie. 1999 r.
9. Miejscowy plan ogólny zagospodarowania przestrzennego gminy Modliborzyce.
10. Wnioski i zalecenia jednostek administracji państwowej i samorządowej.
11. Wnioski z dyskusji członków Zarządu Gminy Modliborzyce.

# I. W S T Ę P

## 1. Planowanie przestrzenne – geneza.

Rozwój infrastruktury technicznej oraz zmieniające się stosunki społeczne wymagają uregulowań prawnych, które zapewniają właściwe funkcjonowanie człowieka w przestrzeni. Przestrzeń jest przedmiotem oddziaływania człowieka i będzie kształtowana w zależności od potrzeb ustrojowych i społeczno gospodarczych.

Planowanie przestrzenne jest nauką wywodzącą się z przepisów budowlano regulacyjnych oraz prawa administracyjnego i jest procesem ciągłym, uwzględniającym wzajemne powiązania wynikające z warunków społecznych, ekonomicznych, politycznych, kulturowych i przyrodniczych.

Konieczność utrzymania właściwych propozycji rozwoju gospodarczego przy zachowaniu ład przestrzennego i poszanowania praw przyrody wymaga prawnych regulacji.

W okresie międzywojennym, ustawodawca tworzący nowy system prawno – państwowy określił również zasadę zagospodarowania i planowania przestrzennego.

Okres powojenny przynosi zmiany ustrojowe a wraz z nimi zasadniczą reorganizację systemu prawnego, wynikającego głównie z ideologii o nadrzędnym systemie centralnego planowania. W tym świetle też zostały sformułowane przepisy zagospodarowania przestrzennego: dekret z dnia 2 kwietnia 1946 r. o planowym zagospodarowaniu przestrzennym kraju – zastąpiony później ustawą z dnia 31 stycznia 1961 r. o planowaniu przestrzennym.

Ustawa ta funkcjonowała dość długo i uchylona została ustawą z dnia 12 lipca 1984 r. o planowaniu przestrzennym z mocą obowiązującą od 1 stycznia 1985 r. , zaś w sensie prawnym zakończyła okres bezładu w gospodarce przestrzennej.

Zmiany ustrojowe, które nastąpiły po roku 1989 – przyniosły nowe rozwiązanie prawne w planowaniu przestrzennym.

Załoženiami podstawowymi nowych aktów prawnych były:

- ograniczenia roli centralnego planowania,
- poszanowania prawa własności,
- upodmiotowienia obywateli oraz społeczności lokalnych,
- ekorozwój.

W wyniku długotrwałych prac legislacyjnych Sejm Rzeczypospolitej Polskiej uchwalił w dniu 7 lipca 1994 r. ustawę o zagospodarowaniu przestrzennym, która weszła w życie z dniem 1 stycznia 1995 r. – następnie Prezes Rady Ministrów obwieścił dnia 22 stycznia 1999r. jednolity tekst ustawy o zagospodarowaniu przestrzennym (Dz. U. Nr 15 z dnia 25 lutego 1999r. – poz. 139).

Aktualnie obowiązująca ustawa precyzyjnie określała zagadnienia ekologii przy ustalaniu miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego oraz warunków zabudowy i zagospodarowania terenu w formie prognozy skutków wpływu ustaleń miejscowych planów na środowisko przyrodnicze.

Wprowadziła nowy obligatoryjny element aktu planistycznego „Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego”.

## **2. Reforma administracji publicznej i samorządowej.**

Z dniem 1 stycznia 1999 r. wprowadzony został trójstopniowy podział terytorialny państwa.

Jednostkami tego podziału stają się: gminy, powiaty, województwa.

- a) **WOJEWÓDZTWO** – element ustroju terytorialnego państwa oznacza jednostkę samorządu terytorialnego kraju do wykonywania administracji publicznej, którą wykonują organy administracji rządowej i samorządu województwa.

Władzę administracji ogólnej sprawuje w województwie wojewoda jako organ administracji rządowej. W województwie działa samorząd terytorialny jak i przedstawiciel Rady Ministrów. Obie władze działają na podstawie osobnych ustaw, z tym, że wojewoda sprawuje nadzór nad legalnością działania samorządu i ponosi odpowiedzialność przed Premierem za wynik działań wszystkich służb jemu podległych.

Wojewoda, jako przedstawiciel Rady Ministrów odpowiada za wykonania polityki rządu na obszarze województwa.

Władza samorządowa należy do regionalnej wspólnoty samorządowej, którą z mocy prawa tworzy ogół mieszkańców województwa.

Samorząd województwa wykonuje zadania: edukacji publicznej, w tym szkolnictwa wyższego, promocji i ochrony zdrowia, kultury i ochrony jej dóbr, pomocy społecznej i polityki prorodzinnej, modernizacji terenów wiejskich, zagospodarowania przestrzennego, ochrony środowiska i gospodarki wodnej, dróg publicznych i transportu, kultury fizycznej i turystyki, ochrony praw konsumentów, obronności i bezpieczeństwa publicznego, przeciwdziałaniu bezrobociu i aktywizacji lokalnego rynku pracy.

Organami województwa są: sejmik województwa i zarząd województwa.



Do zadań sejmiku województwa należy: ustalenie aktów prawa miejscowego, uchwalanie strategii rozwoju województwa oraz wieloletnich programów, uchwalanie planu zagospodarowania przestrzennego, uchwalanie budżetu województwa, uchwalanie podatków i opłat lokalnych i spraw dotyczących współpracy zagranicznej województwa i uczestnictwa w międzynarodowych zrzeszeniach regionalnych oraz pracy organów samorządu województwa.

Organem wykonawczym województwa jest jego zarząd. W skład zarządu województwa, 5 – cio osobowego wchodzi: marszałek województwa – jako jego przewodniczący, wiceprzewodniczący i członkowie, wybrani z grona sejmiku.

Nadzór nad działalnością samorządu wojewódzkiego sprawują Prezes Rady Ministrów i wojewoda, a w zakresie spraw finansowych – regionalna izba obrachunkowa.

b) **POWIAT** - terytorium z lokalną wspólnotą samorządową utworzoną przez jego mieszkańców.

Powiat wykonuje określone ustawami zadania publiczne o charakterze ponadgminnym z których najważniejsze to:

- w zakresie oświaty i edukacji: prowadzenie i nadzór publicznych szkół ponadpodstawowych oraz innych placówek jak: szkoły podstawowe specjalne, szkoły artystyczne I i II, stopnia szkoły medyczne, rolnicze oraz inne resortowe, prowadzenie ewidencji szkół i placówek niepublicznych, jak również udzielanie zgody na zakładanie średnich szkół publicznych,
- w zakresie ochrony zdrowia, pomocy społecznej oraz wspierania osób niepełnosprawnych: w ramach reformy służby zdrowia struktury powiatowe przejmą funkcję właścicieli szpitali ogólnych i innych publicznych zakładów opieki zdrowotnej, profilaktykę w zakresie przeciwdziałania narkomani oraz zwalczaniu chorób zakaźnych i epidemii, prowadzenie powiatowego centrum pomocy rodzinie i pomocy społecznej, organizowanie opieki w rodzinach zastępczych, świadczenia pieniężne dla bezdomnych, wsparcie rodzin zastępczych oraz realizowanie wypłat zasiłków rodzinnych i pielęgnacyjnych,
- w zakresie kultury fizycznej i turystyki: nadzór i prowadzenie powiatowych placówek i instytucji tego rodzaju, finansowanie klubów sportowych, zapewnianie bezpieczeństwa osób przebywających np. w górach czy nad morzem (współpraca z GOPR i WOPR),
- w zakresie kultury i ochrony dóbr kultury: prowadzenie powiatowych (dotąd wojewódzkich) instytucji kulturalnych w tym bibliotek publicznych oraz muzeów,
- w zakresie transportu i dróg publicznych, tzw. powiatowych (które obejmują część dotychczasowych dróg wojewódzkich): w szczególności opiniowanie przebiegu dróg krajowych i wojewódzkich, wydawanie opinii o zaliczaniu dróg do kategorii wojewódzkich,

- zaliczanie dróg do kategorii powiatowych, ustalanie ich przebiegu i zarządzanie siecią tych dróg a także zarządzanie ruchem na drogach powiatowych, rejestrowanie pojazdów, wydawanie i zatrzymywanie praw jazdy, szkolenie i egzaminowanie kierowców,
- w zakresie rolnictwa, leśnictwa, rybactwa śródlądowego a także gospodarki wodnej, ochrony środowiska i przyrody: sprawowanie nadzoru nad jakością środków żywienia zwierząt, nadzór nad społecznym i prywatnym lecznictwem dla zwierząt, wydawanie niektórych zezwoleń dotyczących łowiectwa, wydzierzawianie niektórych obszarów łowieckich polnych, a w zakresie rybactwa śródlądowego wydawanie kart wędkarskich i łowiectwa podwodnego oraz rejestracja sprzętu pływającego do połowu ryb,
  - w zakresie klęsk żywiołowych: koordynowanie zorganizowania akcji społecznych na terenie powiatu lub kilku gmin w powiecie z możliwością egzekwowania działań wynikających z obowiązku świadczeń osobistych i rzeczowych mieszkańców w celu zorganizowania akcji społecznej na terenie powiatu,
  - w zakresie zagospodarowania przestrzennego i nadzoru budowlanego oraz gospodarki nieruchomościami: utrzymywanie powiatowych obiektów i urządzeń użyteczności publicznej oraz obiektów administracyjnych,
  - inne zadania, jak: przeciwdziałanie bezrobociu oraz aktywizacja lokalnego rynku pracy, promocja powiatu, współpraca z organizacjami pozarządowymi i podobne.

Wszystkie wymienione zadania powiatu nie mogą naruszać zakresu działalności gmin. Powiat, więc, nie będzie jednostką konkurencyjną czy nadrzędną w stosunku do gmin, lecz tworzyć będzie wraz z nimi lokalną strukturę samorządową.

W celu wspólnego wykonania zadań publicznych, powiaty mogą tworzyć związki z innymi powiatami a także z gminami. **Mieszkańcy powiatu w głosowaniu powszechnym dokonują wyboru do najważniejszego organu powiatu, który stanowi rada powiatu.**

Organami powiatu są rada powiatu i jego zarząd. Do zadań rady powiatu należy m.in.: uchwalenie budżetu powiatu, podejmowanie uchwał w sprawach wysokości podatków i opłat mieszkańców powiatu, w sprawach majątkowych powiatu itp.

Zarząd powiatu, w składzie starosta jako przewodniczący, wicestarosta i członkowie, jest organem wykonawczym powiatu. Starosta jest kierownikiem starostwa powiatowego oraz zwierzchnikiem służbowym pracowników starostwa.

Rada powiatu może ustalać tzw. akty prawa miejscowego, obowiązujące na obszarze powiatu dotyczące np. zarządzania mieniem powiatu, zasad korzystania z powiatowych obiektów i urządzeń użyteczności publicznej i innych spraw porządkowych.

W celu wykonania zadań publicznych, powiaty mogą tworzyć związki i innymi powiatami. Nadzór nad działalnością powiatu sprawuje Prezes Rady Ministrów oraz wojewoda, a w zakresie spraw finansowych – regionalna izba obrachunkowa.

Osobną kategorię stanowią miasta na prawach powiatu. W myśl ustawy o samorządzie powiatowym, należą do nich miasta liczące więcej niż 100 tys. mieszkańców, a także wszystkie miasta, które przestały być siedzibą wojewody z dniem 31 grudnia 1998 r. Miasta na prawach powiatu wykonują takie same zadania, jakie zostały określone dla powiatów.

c) **GMINA** – wspólnota samorządowa jej mieszkańców na określonym terytorium.

O tworzeniu, łączeniu lub podziale gmin, ustaleniu ich granic, nazw i siedzib władz decyduje Rada Ministrów, po przeprowadzeniu konsultacji z ich mieszkańcami.

Organem stanowiącym i kontrolnym w gminie jest rada gminy, wybierana w wyborach powszechnych.

Rada gminy, przez swoje uchwały decyduje o wszystkich sprawach pozostających w zakresie działania gminy, do których w szczególności należy: uchwalenie budżetu, uchwalenie miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego, uchwalenie programu gospodarczego, spraw podatku i opłat, ważniejsze sprawy majątkowe gminy, decyzje w sprawie nazw ulic, wznoszonych pomników, ustalenie herbu gminy itp.

Organem wykonawczym gminy jest wójt gminy, wybierany w bezpośrednich wyborach. Mieszkańcy gminy podejmują rozstrzygnięcia w głosowaniu powszechnym (poprzez wybory i referendum) lub za pośrednictwem organów gminy. Referendum gminne może być przeprowadzone w każdej istotnej dla jego mieszkańców sprawie, np. samoopodatkowanie się mieszkańców na cele publiczne lub odwołanie rady gminy przed upływem kadencji.

Do zakresu działania gminy należą wszystkie sprawy publiczne o znaczeniu lokalnym, nie zastrzeżone ustawami na rzecz powiatów i województw.

Zaspakajanie zbiorowych potrzeb wspólnoty należy do zadań własnych gminy.

W szczególności zadania te obejmują sprawy:

- ładu przestrzennego, gospodarki terenami i ochrony środowiska,
- gminnych dróg, ulic mostów oraz organizacji ruchu drogowego,
- zaopatrzenia w wodę, wodociągów i kanalizacji, utrzymywanie czystości i porządku oraz urządzeń sanitarnych, wysypisk, zaopatrzenie w energię elektryczną i ciepłą,
- lokalnego transportu zbiorowego,
- ochrony zdrowia, pomocy społecznej, w tym ośrodków i zakładów opiekuńczych,
- komunalnego budownictwa mieszkaniowego,
- oświaty, w tym szkół podstawowych i przedszkoli,

- kultury, w tym bibliotek komunalnych,
- kultury fizycznej w tym terenów rekreacyjnych i urządzeń sportowych,
- targowisk i hal targowych,
- zieleni komunalnej i zadrzewień,
- cmentarzy komunalnych,
- porządku publicznego i ochrony przeciwpożarowej,
- utrzymywanie gminnych obiektów i urządzeń oraz obiektów administracyjnych.

Gmina samodzielnie prowadzi gospodarkę finansową na podstawie budżetu gminy uchwalonego na każdy rok kalendarzowy, którego projekt przygotowuje wójt gminy i przedkłada do zatwierdzenia radzie gminy. Dochodami gminy są: podatki, opłaty i inne wpływy, dochody z majątku gminy oraz subwencje ogólne z budżetu państwa.

Mogą to być również dotacje celowe na realizację zadań zleconych przez jednostki administracji rządowej, wpływy z samoopodatkowania się mieszkańców, spadki, zapisy, darowizny. Ministerstwo Finansów ustala wysokość i rozdział subwencji ogólnych na rzecz każdej gminy bezpośrednio z budżetu państwa. Kontrolę gospodarki finansowej gmin, jak również związków gmin, sprawują regionalne izby obrachunkowe. W razie powtarzających się naruszeń przez radę gminy Konstytucji lub ustaw, Sejm na wniosek Prezesa Rady Ministrów, może w drodze uchwały rozwiązać radę gminy.

### **3. Województwo lubelskie.**

Województwo lubelskie jest po województwie mazowieckim i wielkopolskim jednym z największych w Polsce – choć nie jest zbyt zurbanizowane.

Spośród ponad 2,2 mln ludności, 600 tys. mieszka w pięciu miastach:

Lublinie (360 tys.), Chełmie (71 tys.), Zamościu (68 tys.), Białej Podlaskiej (57 tys.), Puławach (55 tys.). Województwo lubelskie zalicza się do pięciu województw o największej migracji ludności (rekordzistą w skali Polski jest powiat hrubieszowski).

Wg prognoz demograficznych w najbliższych latach nastąpi rozwój miast pełniących rolę centrów przemysłowych. Wzrost znaczenia miast powiatowych i restrukturyzacja rolnictwa przyczyni się do wzrostu ilości miejsc pracy w mieście – co będzie miało wpływ na zahamowanie migracji z woj. lubelskiego.

### **4. Powiat janowski.**

#### **4.1. Walory przyrodnicze.**

Powiat janowski zajmuje pow. 875 km<sup>2</sup> i leży w południowo-zachodniej części woj. lubelskiego, usytuowany jest na pograniczu trzech regionów geograficznych: Wyżyny Lubelskiej, Roztocza i Kotliny Sandomierskiej. Sprawia to, że jego przyroda i pejzaż

są niezwykle urozmaicone i atrakcyjne. Można tu znaleźć zarówno piaszczystą krainę porośniętą lasami, urozmaiconą wydymami i podmokłymi torfowiskami, oczka wodne i stawy rybne, jak i spływające z Roztocza do doliny Sanu rzeki, które rozcinając lessowe podłoże tworzą gęstą sieć jarów i wąwozów, na północy powiatu porośniętych lasami.

Prawie 40% powierzchni powiatu zajmują lasy o wyjątkowych walorach przyrodniczych i krajobrazowych. Koncentrują się one głównie na Równinie Biłgorajskiej, gdzie znajduje się puszczański kompleks Lasów Janowskich. Występuje w nich około 130 gatunków rzadkich roślin, z czego 65 objętych jest ochroną prawną. Urozmaiceniem krajobrazu jest około 130 jezior i stawów, zajmujących blisko 1500 ha. Niezwykle bogata jest tu fauna. Występują również ginące gatunki ptaków, takie jak: orzeł bielik, żuraw, kania czarna, cietrzew kraska, zimorodek. Ostoję mają głuszce i bocian czarny. I właśnie 40 tys. gatunków tej wspaniałej enklawy przyrody tworzy Park Krajobrazowy „Lasy Janowskie”, utworzony przed blisko dwudziestu laty. Natomiast w 1994 r. powołano Leśny Kompleks Promocyjny, w skład którego wchodzi ośrodek szkoleniowy, wystawa przyrodnicza, obiekty gospodarcze. Prowadzone są tu prace doświadczalne, badawcze, działalność edukacyjna i gospodarcza.

W siedmiu najcenniejszych pod względem walorów przyrodniczych i krajobrazowych oraz ważnych historycznie miejscach, na łącznej powierzchni ponad 4 tys. ha utworzone zostały następujące rezerваты przyrody:

**Imielty Ług** - ok. 800 ha bezodpływowego bagna, przechodzącego we wspaniały bór. Ostoja wielu ptaków wodnych i drapieżnych, stanowiska łęgowe głuszca i cietrzewia. Występują tu m.in. odmiany wszystkich - najbardziej chronionych - rosiczek.

**Lasy Janowskie** - rezerwat łączący elementy przyrodnicze z historycznymi, rozciągający się wokół Porytowego Wzgórza. Ciekawym fragmentem jest dolina rzeki Branwi oraz kompleks stawów w Momotach, miejsce bytowania ptactwa wodnego.

**Kacze Błota** - śródleśne torfowiska i bory, gm. Dzwola.

**Szklarnia** - naturalny bór jodłowy, w mrocznych ostępach wilki, na mokradłach bocian czarny i głuszc, na łąkach jelenie. Nad rzeką Czartosową hodowla koników tzw. biłgorajskich, wywodzących się z leśnej odmiany tarpana.

**Jastkowice** - fragment Puszczy Sandomierskiej, liczące ponad 200 lat dęby, jodły i lipy.

**Łęka** - bogaty drzewostan, stanowiska łęgowe bielika krótkoszpona i bociana czarnego.

#### 4.2. Demografia i rys historyczny

Aktualnie w powiecie janowskim mieszka ponad 49.800 osób. Najstarsza wzmianka o tutejszej ziemi pochodzi z 1245 r. i zawarta jest w kronice halicko-wołyńskiej opisującej wojny, jakie toczyli rusczy książęta Romanowicze. Wymienione w kronice dwie miejscowości

interpretowane są przez historyków jako Dzwola i Lada. W 1377 r. Ludwik Węgierski ofiarował dobra gorajskie (w ich skład wchodziły m.in. ziemie wokół obecnego Janowa) Dymitrowi i Janowi z Klecia, braciom którzy oddali królowi znaczne przysługi podczas jego walki o tron.

W 1595 r. Jan Zamoyski, hetman wielki koronny i kanclerz, kupił od Pawła Trojanowskiego dobra gorajskie i turobińskie, włączając je do utworzonej w 1584 r. ordynacji zamojskiej. Włączenie do ordynacji stało się historycznym przełomem dla wsi Biała, na której gruntach w 1640 r. powstało miasto Janów. Jak podają kroniki w 1661 r. liczył on 601 mieszkańców, zaś pod koniec XVIII w ponad 3000. Podczas okupacji hitlerowskiej na ziemi janowskiej działały silne ugrupowania partyzanckie. Bogate tutejsze tradycje kulturalne i rzemiosł artystycznych odzywają w czasie ogólnopolskich spotkań garncarzy, tkaczy, wikliniarzy, także „kolędników”, zaś Związek Garncarski należy do największych ośrodków garncarskich w rejonie i w Polsce.

#### **4.3. Rolnictwo**

Powiat ma charakter rolniczy, użytki rolne stanowią ok. 52 % całkowitej powierzchni. Gospodarstwa rolne (jest ich 9770) są niewielkie, średnia powierzchnia wynosi 4,64 ha. Dominuje uprawa zbóż. Janowskie jest potentatem w zakresie uprawy i przetwórstwa gryki. Dobrze rozwinięte pszczelarstwo, zarejestrowanych jest 153 pszczelarzy posiadających 9289 pni.

#### **4.4. Gospodarka**

Nieliczne i niewielkie zakłady przemysłowe. Główne branże: przemysł maszynowy (Fabryka Maszyn i Caterpillar), budownictwo, przetwórstwo płodów rolnych, handel, usługi, transport i spedycja. Przyszłość powiatu władze upatrują w turystyce i przetwórstwie produktów miejscowego rolnictwa.

### **5. Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy.**

#### **5.1. Istota studium.**

Studium jest nowym elementem planistycznym o konstrukcji prawnej w świetle wymogów ustawy o zagospodarowaniu przestrzennym, „...” rada gminy jest obowiązana do uchwalenia „Studium...” – cyt. z ustawy.

Jest to narzędzie - akt kierowania wewnętrzną polityką ale nie jest miejscowym prawem. Stanowi bazę informacyjną dla problematyki miejscowych planów. Studium nie upoważnia do wydawania decyzji administracyjnych.

Projektantem studium jest osoba posiadająca uprawnienia urbanistyczne.

## 5.2. Założenia studium.

Generalnie założenia do opracowania miejscowych planów były dane w formie wytyczanych studium zagospodarowania przestrzennego województwa oraz baza danych stanu istniejącego (dane GUS, inwentaryzacja) oraz Uchwała Nr XLV/597/02 Sejmiku Województwa Lubelskiego z dn. 29.07.2002 r. w sprawie uchwalenia Planu Zagospodarowania Przestrzennego Woj. Lubelskiego.

Zawierały one grupy tematyczne:

- ◆ struktura osadnictwa,
- ◆ demografia w ujęciu wariantowym,
- ◆ środowisko przyrodnicze,
- ◆ mieszkalnictwo,
- ◆ infrastruktura społeczna,
- ◆ infrastruktura techniczna,
- ◆ komunikacja i transport,
- ◆ rozwój terenów rolniczych i leśnych,
- ◆ ochrona wartości kulturowych,
- ◆ gospodarke gruntową – terenami,
- ◆ problemy ochrony i restrukturyzacji,
- ◆ instrumentalizacja planu.

Założenia te były również podstawą do opracowania planu województwa, jak w obowiązującym systemie prawnym studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy stanowi podstawę do opracowania miejscowych planów.

Podstawa odmiennosc tych dokumentów polega na braku hierarchicznego podporządkowania planów. Obecnie tylko niektóre zadania rządowe zawarte w studium krajowym czy wojewódzkim muszą być uwzględniane w opracowywanym dla gminy (np. autostrady), ze względu na ponadlokalne cele publiczne.

### **W studium określa się w szczególności:**

- ◆ obszary objęte lub wskazane do objęcia ochroną na podstawie przepisów szczególnych,
- ◆ lokalne wartości zasobów środowiska przyrodniczego i zagrożenia środowiskowe,
- ◆ obszary rolniczej przestrzeni produkcyjnej, w tym wyłączone z zabudowy,
- ◆ obszary zabudowane, ze wskazaniem, w miarę potrzeby, terenów wymagających przekształceń lub rehabilitacji,
- ◆ obszary, które mogą być przeznaczone pod zabudowę, ze wskazaniem, w miarę potrzeby, obszarów przewidzianych do zorganizowanej działalności inwestycyjnej,

- ◆ obszary, które mogą być przeznaczone pod zabudowę mieszkaniową wynikającą z potrzeby zaspokajania potrzeb mieszkaniowych wspólnoty samorządowej,
- ◆ kierunki rozwoju komunikacji i infrastruktury technicznej, w tym obszary, na których będą stosowane indywidualne i grupowe systemy oczyszczania ścieków, a także tereny niezbędne do wytyczania ścieżek rowerowych,
- ◆ obszary, dla których sporządzenie miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego jest obowiązkowe na podstawie przepisów szczególnych lub ze względu na istniejące uwarunkowania,
- ◆ obszary przewidywane do realizacji zadań i programów wynikających z polityki, o której mowa w art. 6 ust. 2 cytowanej ustawy – wójt, burmistrz albo prezydent miasta sporządza studium, uwzględniając ustalenia rozwoju województwa zawarte w planie zagospodarowania przestrzennego województwa.

**Zjawiska mające wpływ na uwarunkowania rozwoju gminy:**

- ◆ społeczne (potrzeby i aspiracje, usługi publiczne),
- ◆ przestrzenne (zasoby gminy, procesy i zjawiska, infrastruktura techniczna i transportowa),
- ◆ przyrodnicze,
- ◆ ekonomiczne,
- ◆ kulturowe,
- ◆ wewnętrzne,
- ◆ zewnętrzne.

**Studium uwzględnia uwarunkowania wynikające z:**

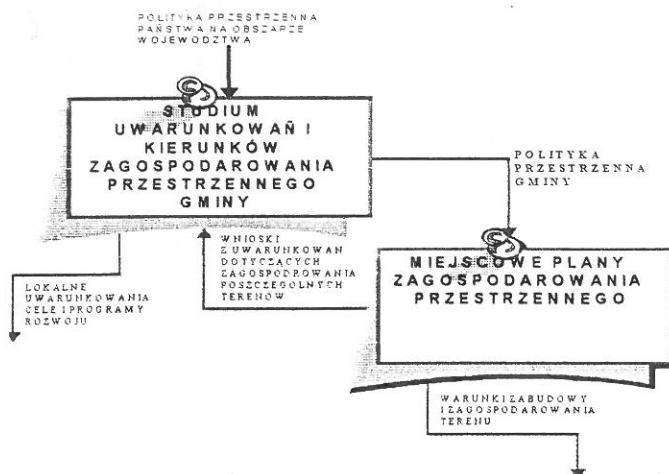
- ◆ dotychczasowego przeznaczenia zagospodarowania i uzbrojenia terenu,
- ◆ występowania obiektów i terenów chronionych na podstawie przepisów szczególnych,
- ◆ stanu i funkcjonowania środowiska przyrodniczego i kulturowego, w tym stanu rolniczej przestrzeni produkcyjnej,
- ◆ prawa własności gruntów,
- ◆ jakości życia mieszkańców,
- ◆ zadań służących realizacji ponadlokalnych celów publicznych.



## II. METODYKA OPRACOWANIA.

### 1. Podstawa opracowania.

- 1.1. Określenie: studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy zwane dalej „studium”- zostało sformułowane w art. 6 ust. 1 – ustawy z dnia 7 lipca 1994 r. o zagospodarowaniu przestrzennym (Dz. U. Nr 15 z dnia 25 lutego 1999 r. poz. 139 z późniejszymi zmianami.
- 1.2. „Studium” jest elementem niniejszego planowania przestrzennego, w ramach którego wyodrębniono podział zadań między „studium” a planem miejscowym. „Studium” jest formą lokalnej polityki przestrzennej wpisywanej w politykę przestrzenną państwa w ostatecznej formie planów miejscowych Wójt Gminy jest zobowiązany do badania spójności między „studium” a planem miejscowym.
- 1.3. „Studium” uchwalone przez Radę Gminy nie jest gminnym prawem i nie stanowi podstawy wydania decyzji administracyjnych (w tym również „decyzji o warunkach zabudowy i zagospodarowania terenu”) – wg art. 6 ust. 7 ustawy o planowaniu przestrzennym.
- 1.4. „Studium” jest tzw. aktem kierownictwa wewnętrznego, którego ustalenia obowiązują Radę i Wójta Gminy i organy nim podległe. „Studium” nie ma mocy obowiązującej w stosunku do podmiotów gospodarczych samodzielnie działających na obszarze gminy.
- 1.5. „Studium” jako dokument przyjmowany uchwałą Rady Gminy podlega nadzorowi Wojewodzie co do zgodności z prawem.



## 2. Polityka przestrzenna: samorządu terytorialnego i Państwa.

- 2.1. Stosownie do ustaleń ustawy o planowaniu przestrzennym przy uwzględnieniu wytycznych z opracowań:
1. Centralnego Urzędu Planowania „Polska 2000 Plus”,
  2. Plan Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Lubelskiego uchwalonego uchwałą Sejmiku Województwa Lubelskiego (uchwała Nr XLV/597/02 Sejmiku Województwa Lubelskiego z dn. 29 lipca 2002 r. Dz. U. Woj. Lubelskiego Nr 107 z dn. 9 września 2002 r.) Rada Gminy Modliborzyce w dniu 20 kwietnia 2001 r. podjęła uchwałą Nr XX/160/2001 o przystąpieniu do opracowania „Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy Modliborzyce”.
- 2.2. Wymóg art. 6 ust. 2 cytowanej ustawy mówi, że sporządzającym „STUDIUM” był Zarząd Gminy, obecnie Wójt Gminy – co oznacza, że „STUDIUM” jest wykładnią polityki przestrzennej Wójta Gminy, a uchwalone przez Radę Gminy stanowi akt polityki przestrzennej gminy.
- 2.3. W wyniku rozstrzygniętego przetargu nieograniczonego przy zachowaniu zasad konkurencyjności Zarząd Gminy Modliborzyce powierzył w dniu 20 maja 2002 r. wykonanie opracowania „STUDIUM” – zespołowi z Biura Projektowego **„arch – dom”** s.c. w Białej Podlaskiej działającego pod kierunkiem generalnego projektanta mgr inż. arch. Henryka Dołęgowskiego.
- 2.4. Przyjęto, że celem polityki przestrzennej gminy Modliborzyce jest podniesienie jakości życia mieszkańców w oparciu o możliwości wynikające z istniejących uwarunkowań społecznych, ekonomicznych i terytorialno – przyrodniczych.
- 2.5. Ostatecznym celem „STUDIUM” jest ukierunkowanie procesów decyzyjnych w zagospodarowaniu obszaru gminy w nawiązaniu do istniejących i spodziewanych uwarunkowań zewnętrznych i wewnętrznych.
- 2.6. Cytowana ustawa w art. 4 ust. 1 określa: Ustalanie przeznaczenia i zasad zagospodarowania terenu należy, z wyjątkiem morskich wód wewnętrznych oraz morza terytorialnego, do zadań własnych gminy.
- 2.7. Ustalono w art. 6 ust. 1, że „W celu określenia polityki przestrzennej gminy, rada gminy podejmuje uchwałę o przystąpieniu do sporządzenia studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy zwanego dalej „Studium”. Zaś art. 6 ust. 2 określa: „Wójt sporządza studium uwzględniające uwarunkowania strategii rozwoju województwa, zawarte w planie zagospodarowania przestrzennego województwa”.

Wnioskiem będzie fakt, że uchwały rady gminy winne uwzględniać cele i kierunki polityki państwa, czyli praktycznie cele określone w „studium zagospodarowania przestrzennego województwa” i innych źródeł nadesłanych w trybie art. 6 ust. 3.

2.8. Ustawa o planowaniu przestrzennym wprowadza ideę kształtowania polityki przestrzennej w układzie rządowym i samorządowym na poziomie:

- krajowym – polityka przestrzenna zagospodarowania kraju,
- wojewódzkim – studium i plan zagospodarowania przestrzennego województwa,
- gminnym – studium i miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego gmin.

Każdy z poziomów winien zapewnić skuteczny przepływ informacji w formie opiniowania, uzgadniania i negocjacji.

### **3. Tryb opracowania „STUDIUM”**

3.1. Uchwała przewiduje ustawowy tok postępowania:

- I. Uchwała rady gminy o przystąpieniu do sporządzenia „STUDIUM”,
- II. Konieczność przedłożenia „STUDIUM” do zaopiniowania organom o których mowa w art. 18 ust. 2 pkt 4,
- III. Uchwalenie „STUDIUM” przez Radę Gminy.

3.2. Praca projektowa nad „STUDIUM” wg cytowanej uchwały to głównie analiza poszczególnych problemów z uwzględnieniem wniosków i postulatów uprawnionych organów a także mieszkańców gminy, chociaż ich udział jest akcentowany przez ustawę w końcowej fazie – opiniowania i uchwalenia.

3.3. Przyjęto zasadę udziału społeczeństwa lokalnego w pracach nad „STUDIUM” w formie:

- mobilizacji opinii społecznej wokół spraw związanych z rozwojem gminy, przekształceniem, wykorzystaniem i ochroną walorów i ograniczeń,
- uspołecznienia procesów zagospodarowania przestrzennego w formie artykułowania problemów, przepisów i zastrzeżeń.
- dialogu, negocjacji i formułowania kompromisów.

### **4. Problematyka „STUDIUM”.**

4.1. Stosownie do wymogu art. 6 ust. 4 i 5 problematyka „STUDIUM” koncentruje się wokół podstawowych zagadnień istniejących uwarunkowań przestrzennych rozwoju gminy – kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy jako podstawowego elementu polityki przestrzennej gminy.

4.2. Analiza istniejących uwarunkowań stanowi jedną z podstawowych faz pracy „Studium” ponieważ:

- określenie istniejących tak pozytywnych jak i negatywnych elementów zagospodarowania gminy służy koncepcji rozwojowej polityki gminy,
- uporządkowanie zagadnień problematyki przestrzennej gminy stwarza możliwość wykorzystania tych informacji przy podejmowaniu decyzji w zakresie kierunkowych specjalistycznych programów np. komunikacji, mieszkalnictwa i ochrony środowiska.

4.3. Celowym jest analiza faktów mających wpływ na kierunki rozwoju gminy wynikające z:

- uwarunkowań zewnętrznych rozwoju,
- uwarunkowań wewnętrznych rozwoju

4.4. Uwarunkowania zewnętrzne to głównie:

- położenie gminy w województwie i jej związków zewnętrznych: przyrodniczych, społecznych i infrastruktury technicznej, tj. przewidywanych zmian na szczeblu krajowymi wojewódzkim.

4.5. Uwarunkowania wewnętrzne to przede wszystkim zależności wynikające z :

- dotychczasowego przeznaczenia terenów w strukturze przestrzennej,
- walorów środowiska przyrodniczego i kulturowego i jego stopnia zagrożenia,
- stanu funkcjonowania infrastruktury technicznej,
- stanu aktywności społecznej.

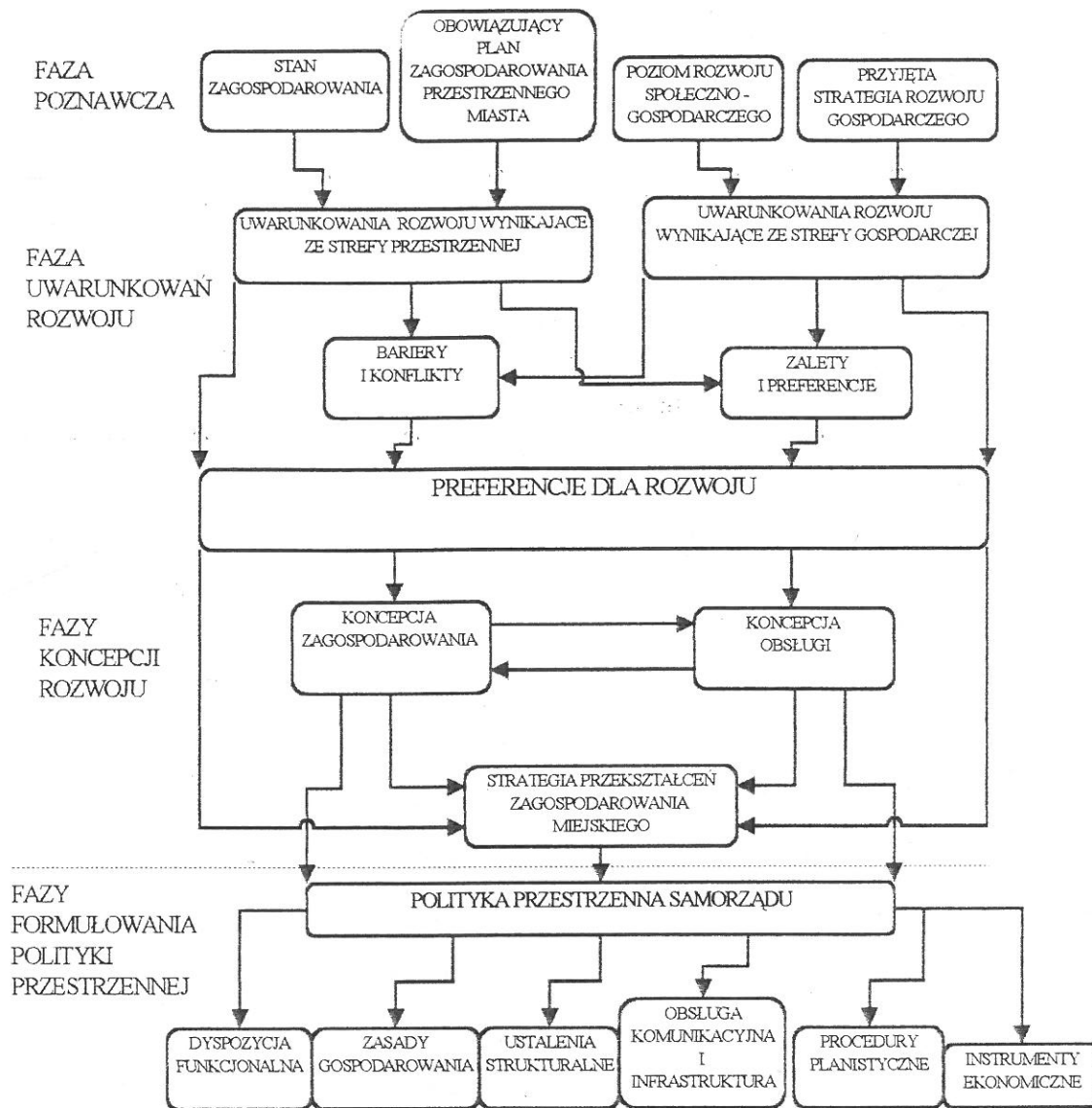
4.6. Materiały analityczne winne być opracowane w formie syntetycznej oceny zainteresowania i użytkowania terenów gminy z bieżącą na potrzeby poglądu gminy w zakresie polityki przestrzennej.

4.7. Materiał diagnostyczny powinien dać przesłanki do kształtowania ogólnej strategii gminy przez:

- ustalenie formy i przestrzeni konfliktów w dotychczasowym zainwestowaniu,
- ustalenie ewentualnych barier rozwojowych,
- wyartykułowanie walorów rozwojowych gminy,
- wyborów preferencji rozwojowych.

4.8. Faza koncepcyjna „STUDIUM” winna zawierać wzajemnie przenikające się informacje:

- a) uwarunkowania rozwoju gminy wynikające z analizy stanu, walorów zagrożeń i preferencji środowiska przyrodniczego zainwestowania istniejących struktur przestrzennych,
- b) elementów polityki przestrzennej z zasadami zrównoważenia rozwoju, strategii interesów w współdziałaniu z sąsiednimi gminami,
- c) kierunków przestrzennego zagospodarowania gminy:
  - obszarów o różnorodnej formie przekształceń,
  - kierunków rozwoju infrastruktury technicznej, w tym komunikacji,
  - obszarów wymagających opracowania miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego,
  - integracja polityki przestrzennej z zadaniami społeczno - gospodarczymi



Studium gminy - założenia metodyczne

## 5. Zakres opracowania „STUDIUM” – synteza.

Przy opracowaniu studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego Gminy Modliborzyce objęto wszechstronną analizą:

- zastane środowisko naturalne i kulturowe;
- istniejące zainwestowanie i zagospodarowanie obszaru gminy;
- tendencje rozwojowe gminy wynikające z dotychczasowego zagospodarowania;
- potrzeby rozwojowe gminy;
- uwarunkowania rozwoju gminy w tym szczególnie możliwości i ograniczenia rozwoju.

Przeprowadzone analizy pozwoliły na stworzenie bazy poznawczej studium będącej podstawą określania polityki gminy w zakresie długofalowego gospodarowania przestrzenią.

Merytorycznie opracowaniem objęto obszar gminy w jej granicach administracyjnych, a wszelkie rozpatrywane zagadnienia odniesiono odpowiednio do obszarów gmin stykowych w ogólnym powiązaniu ze zjawiskami występującymi w województwie.

Niniejsze studium składa się z dwóch części:

**– części opisowej „Studium” – załącznik nr 1:**

- opis studium w zakresie wszystkich elementów zagospodarowania przestrzennego gminy i jej rozwoju gospodarczego,
- część graficzną obrazującą przestrzenne rozmieszczenie występujących na obszarze gminy zjawisk, na które składają się następujące plansze wykonane na mapach w skali 1:60 000:
  - Podział administracyjny i rozmieszczenie ludności,
  - Układ komunikacyjny,
  - Infrastruktura techniczna,
  - Środowisko przyrodnicze,
  - Warunki hydrograficzne,
  - Środowisko kulturowe i strefy ochrony konserwatorskiej,
  - Bonitacja gleb i szata roślinna,
  - Występowanie śladów osadnictwa.

**– części graficznej: załącznik nr 2:**

- plan gminy w skali 1:15 000 – Rysunek Studium.

### III. KIERUNKI ZAGOSPODAROWANIA PRZESTRZENNEGO GMINY.

#### 1. Uwarunkowania rozwoju gminy.

Analizując możliwości rozwoju gminy Modliborzyce należy stwierdzić, że zależą one od warunków geograficzno – przyrodniczych i społecznych. Ogólnie ujmując uwarunkowania przyszłego rozwoju gminy tkwią zarówno w niej samej jak i w jej otoczeniu. Uwarunkowania tkwiące w otoczeniu – zewnętrzne – są dwojakiego rodzaju, jeden ich zespół zawiera się w tzw. otoczeniu globalnym, zależny jest od systemu ustrojowego i funkcjonowania państwa. W szczególności będą to uwarunkowania rozwoju wiążące się z ogólnym tempem wzrostu gospodarczego kraju, kształtowaniem się inflacji, z relacjami na rynku walutowym, rynku pracy, z sytuacją dochodową ludności itp. Uwarunkowania te będą wynikać wprost z:

- polityki rolnej i ogólnie polityki restrukturyzacji obszarów wiejskich kraju,
- polityki finansowej państwa, zwłaszcza wobec małych i średnich podmiotów gospodarczych,
- polityki pieniężnej banku centralnego, w szczególności dotyczącej kursów walut, stopy kredytowej itp.,
- polityki na rzecz wzrostu liczby miejsc pracy i ograniczania bezrobocia,
- polityki integracji z Unią Europejską,
- reformy struktury administracyjno – terytorialnej państwa, która może istotnie zmienić dotychczasowe warunki jej działania, w szczególności w następstwie zmienionej formuły zasilania budżetu, funkcjonowania w strukturze powiatu itp.

Istotą uwarunkowań zewnętrznych, otoczenia globalnego jest to, że mogą się one zmieniać w czasie, że w różnym stopniu mogą one stymulować, przyspieszać rozwój a także mogą oddziaływać na rozwój hamująco, mogą go ograniczać. Są one w zasadzie niezależne od gminy, nie może ona na nie wpływać, dokonywać zmian w tym otoczeniu. Dlatego też uwarunkowania otoczenia globalnego, generalnie pochodne polityki makroekonomicznej państwa, funkcjonują jako swoiste założenia rozwoju.

Drugi zespół uwarunkowań zewnętrznych rozwoju gminy zawiera się w jej otoczeniu terytorialnym. Ma ono dwa zasięgi, bliższy wyznaczony przez gminy bezpośredniego zaplecza i dalszy, wyznaczany granicami regionu i kraju. Także w tym otoczeniu mogą występować uwarunkowania sprzyjające rozwojowi gminy, zawierające szanse rozwojowe, ale także mogą występować w nim zagrożenia dla rozwoju.



Ocena obecnego stanu gminy identyfikuje przesłanki zarówno takie, które należy postrzegać jako jej atuty dla rozwoju – silne strony gminy, jak i takie, które w aspekcie przyszłego rozwoju należy postrzegać jako jemu niesprzyjające – słabe strony gminy.

#### **Siła gminy:**

- różnorodność środowiska geograficznego i kulturowego,
- młodość demograficzna (26,2% ludności w wieku do 17 lat, a w wieku 18-64 lat – 54%),
- rozwój budownictwa,
- korzystny układ komunikacyjny,
- warunki turystyczne gminy,
- ekologia – czyste środowisko,
- rozwój infrastruktury technicznej (1642 przyłączy wodociągowych w 22 wioskach).

#### **Słabości gminy:**

- słabo zróżnicowana pozarolnicza baza ekonomiczna gminy, zbyt mało podmiotów gospodarczych mogących dać zatrudnienie poza rolnictwem,
- brak udokumentowanych surowców naturalnych,
- wysokie bezrobocie,
- brak przejawów i tendencji rozwoju większych podmiotów gospodarczych,
- brak bazy noclegowej dla potrzeb turystyki.
- mały odsetek ludzi z wyższym wykształceniem,
- brak pełnego systemu kanalizacyjnego
- rozdrobnienie gospodarstw rolnych,
- słaby stan dróg,
- niski poziom dochodów ludności.

## **2. Cele rozwoju.**

Gmina Modliborzyce winna być w przyszłości gminą

- ludzi światłych „otwartych na świat”,
- aktywną gospodarczo, włączoną w system gospodarki regionu i kraju z wykorzystaniem istniejących zasobów kulturowych,
- wygodną dla codziennego życia we wszystkich jego sferach.

Powyższą wizję należy traktować jako drogowskaz przyszłego rozwoju i działania z nim związanych. W przyjętym wymiarze planowania, proponuje się podstawowe cele rozwoju i oczekiwane najważniejsze następstwa ich osiągnięcia:

### **a) Rozwinięta infrastruktura techniczna gminy, która w szczególności:**

- umożliwi właściwy standard wyposażenia technicznego mieszkań,

- zapewni niezbędne, podstawowe warunki dla wszelkiej działalności gospodarczej, w tym również turystycznej,
  - uatrakcyjni ją dla lokalizacji inwestycji gospodarczych i innych.
- b) Zróżnicowana baza ekonomiczna gminy, która:**
- powiększy, urozmaici ofertę zatrudnienia,
  - zwiększy dochody budżetu gminy i dochody mieszkańców gminy,
- c) Stan obejmujący ogół lokalnie dostępnych ułatwień poprawy sytuacji mieszkaniowej w gminie, umożliwiające:**
- każdemu mieszkańcowi gminy poprawę jego sytuacji mieszkaniowej,
  - każdej zainteresowanej osobie osiedlenie się na terenie gminy.
- d) Unowocześnienie gminnego systemu oświaty:**
- zapewniającego kształcenie i wychowanie młodego pokolenia na najwyższym możliwym poziomie,
  - o szczególnych preferencjach dla zdrowia psychofizycznego i sprawności fizycznej młodego pokolenia,
  - budowę ekonomicznie racjonalniejszego systemu oświaty,
- e) Zagospodarowanie dla potrzeb kultury, powszechnej rekreacji i sportu stwarzające warunki dla:**
- szerokiego uczestnictwa w „kulturze”,
  - upowszechnianie się właściwych wzorców spędzania wolnego czasu, ograniczenie oddziaływania zjawisk społecznie niepożądanych,
  - profilaktyki zdrowia psychicznego mieszkańców.

**Cele szczegółowe w zakresie celu podstawowego związanego z:**

- a) Rozwojem infrastruktury technicznej w gminie:**
- zmodernizowane drogi krajowe, wojewódzkie, powiatowe i gminne do normatywnych parametrów,
  - czynna oczyszczalnia ścieków, wraz z systemem kanalizacji sanitarnej,
  - gazyfikacja gminy,
  - modernizacja istniejącej sieci elektrycznej i telefonicznej.
- b) Różnicowanie bazy ekonomicznej gminy:**
- priorytety rozwojowe gminy – bazując na dokumentach MR i GZ, Rozporządzenie SAPARD, oraz gminnych programach rozwojowych,
  - ustanowienie korzystnych warunków dla wzrostu liczby podmiotów gospodarczych,
  - promocja gminy,

- partnerska współpraca samorządu gminy z samorządami gospodarczymi województwa, powiatu, z reprezentacją przedsiębiorców z terenu gminy,

**c) Stosowaniem warunków dla poprawy sytuacji mieszkaniowej w gminie:**

- urozmaicenie w aspekcie jakościowym oferty terenów przeznaczonych dla budownictwa mieszkaniowo – usługowego,
- samowystarczalna gospodarka zasobami mieszkaniowymi gminy.

**d) Unowocześnieniem systemu gminnej oświaty:**

- kompleksy szkolne gminnej szkoły podstawowej i gminnego gimnazjum w pełnych zestawach obiektów i urządzeń (dobrze wyposażone sale dydaktyczne, świetlice, i stołówki, sale gimnastyczne, szkolne urządzenia sportowe),
- rozwój szkolnictwa zawodowego,
- uczestnictwo wszystkich uczniów w specjalnym programie kultury fizycznej,
- biegła znajomość co najmniej jednego języka obcego przez absolwenta gminnego gimnazjum.

**e) Upowszechnieniem kultury, masowej rekreacji i sportu:**

- projekt nowego centrum życia społeczno – kulturowego gminy,
- małe urządzenia rekreacyjno – sportowe w Modliborzycach i poszczególnych sołectwach,
- renowacja i odbudowa wiejskiego dziedzictwa kulturowego.

**3. Priorytety rozwojowe gminy Modliborzyce.**

- wdrożenie metod produkcji rolniczej służących ochronie środowiska oraz ochronie krajobrazu wiejskiego,
- rozwój i dywersyfikacja działalności gospodarczej zapewniającej dodatkowe zatrudnienie i alternatywne źródła dochodu,
- tworzenie grup producenckich,
- poprawa szkolnictwa zawodowego,
- rozwój i poprawa struktury wiejskiej.

**4. Środki działania.**

**4.1. Zasady ogólne.**

Mając na uwadze gminne uwarunkowania należy podjąć następujące działania w celu realizacji planowanych przedsięwzięć:

**Priorytet 1.**

- laboratoria certyfikacji produkcji,
- system obrotu produktami ekologicznymi,

- inwestycje zgodne z wymogami produkcji w terenach chronionych,
- instytucje wspierające rolnictwo przyjazne środowisku,
- zapobieganie i przeciwdziałanie skutkom zanieczyszczenia wód ze źródeł rolniczych,
- zintegrowana uprawa wybranych gatunków roślin, rolnictwo na terenach narażonych na erozję,
- ochrona tradycyjnych odmian i rodzimych ras zwierząt,
- pomoc techniczna.

#### **Priorytet 2.**

- wspieranie małej i średniej przedsiębiorczości,
- rozwój instytucji wspierających przedsiębiorczość na wsi,
- usługi, zaopatrzenie i zbył dla rolnictwa,
- agroturystyka,
- pomoc techniczna.

#### **Priorytet 3.**

- organizacja grup producentów,
- organizacja stowarzyszeń grup producentów,
- tworzenie rynków pierwotnych – centra buforowe,
- edukacja i doradztwo,
- pomoc techniczna.

#### **Priorytet 4.**

- regionalny ośrodek koordynacji kształcenia zawodowego,
- baza wymiany informacji o potrzebach szkoleniowych,
- podyplomowe studia dla doradców i kadry biznesu wiejskiego,
- programy doradczo – edukacyjne dla grup zagrożonych marginalizacją,
- pomoc techniczna.

#### **Priorytet 5.**

- budowa przyzagrodowych oczyszczalni ścieków, gdzie budowa centralnego systemu kanalizacji sanitarnej jest ekonomicznie nieuzasadniona,
- utylizacja odpadów,
- mała retencja wodna,
- platformy obornikowe i zbiorniki na gnojowicę.

#### **4.2. Inicjatorzy programów.**

Inicjatorami opracowania programu regionalnego rozwoju wsi i rolnictwa, dla nowego województwa lubelskiego, były działające w strukturach czterech byłych województw

Izby Rolnicze (Chełmska, Lubelska, Białkopodlaska i Zamojska) we współpracy z Urzędami Wojewódzkimi i Związkiem Gmin Lubelszczyzny. Jako instytucję wiodącą wyznaczono Chełmską Izbę Rolniczą. Po reformie administracyjnej wcielonej w życie 01.01.1999 roku, z racji uregulowań ustawowych i nadanych kompetencji wiodącym partnerem instytucjonalnym jest Marszałek Województwa Lubelskiego i Sejmik Samorządowy. Nowymi partnerami są również Starostowie i Urzędy Powiatowe. Wspomniane cztery Izby Rolnicze działają jako jedna Lubelska Izba Rolnicza, jest również jeden Urząd Wojewódzki. Związek Gmin Lubelszczyzny także poszerzył swoją działalność na obszar całego nowego województwa. Stałymi partnerami do współpracy i konsultacji społecznej były również Fundusz i Fundacje ogólnokrajowe jak i regionalne oraz instytucje i organizacje działające w sektorze wsi i rolnictwa lub ich otoczeniu. Jako najważniejsze należy wymienić agencje rządowe, związki zawodowe, instytucje administracji specjalnej, uczelnie, szkoły zawodowe i ośrodki doradztwa rolniczego. Oprócz wspomnianych powyżej partnerów instytucjonalnych i organizacji, ważnym partnerem do współpracy byli przedstawiciele jednostek gospodarczych działających na wsi, jak też dużych zakładów przetwórczych.

#### **4.3. Harmonogram realizacji i zakres prowadzonych prac.**

Prace zespołu ekspertów były podzielone na trzy etapy: etap inwentaryzacji i diagnozy stanu wsi i rolnictwa, etap budowania założeń strategii rozwoju wsi i rolnictwa, etap opracowania programu regionalnego dla rolnictwa i obszarów wiejskich do finansowania ze środków SAPARD w połączeniu z innymi potencjalnymi źródłami zasilania. W ramach inwentaryzacji i diagnozy stanu, oprócz analizy samego rolnictwa i przetwórstwa wykonano opracowania dotyczące: uwarunkowań naturalnych, przyrodniczych i ochrony środowiska oraz społecznych.

Zinwentaryzowano i oceniono również edukację i doradztwo, otoczenie instytucjonalne wsi i rolnictwa, strukturalne podmioty gospodarcze oraz infrastrukturę techniczną. Finalnym elementem prac była ocena dostępnych obecnie i potencjalnych źródeł finansowania wsi i rolnictwa.

W etapie budowania założeń do strategii rozwoju wsi i rolnictwa dla województwa lubelskiego zostało dokonane podsumowanie etapu inwentaryzacji i diagnozy. Wyniki tego podsumowania zostały przedstawione w postaci opisu poziomu rozwoju wsi i rolnictwa województwa lubelskiego w odniesieniu do innych regionów Polski, krajów UE i Europy Wschodniej, jak również ocena zróżnicowania wewnątrz województwa. Przeprowadzono analizę SWOT (mocne i słabe strony, szanse

i zagrożenia) z uwzględnieniem uwarunkowań wewnętrznych i zewnętrznych oraz określono cele strategiczne i ich układ hierarchiczny. Określone w etapie budowania założeń cele strategiczne i ich układ hierarchiczny, stanowiły podstawę do określenia priorytetów rozwojowych obszarów wiejskich i rolnictwa województwa lubelskiego, a następnie do doboru środków działania, które pozwolą osiągnąć zdefiniowane cele.

Zgodnie z Artykułem 4 Rozporządzenia SAPARD opracowano opis każdego z priorytetów. Opis obejmuje: ilościowy opis sytuacji pokazujący różnice: braki i potencjał rozwojowy; uzasadnienie jego wyboru; instytucje, podmioty i struktury zaangażowane w realizację danego priorytetu; rezultaty konsultacji i postanowień przyjętych przez zaangażowane urzędy oraz odpowiednich partnerów ekonomicznych, społecznych i środowiskowych; pokazanie specyfiki regionalnej i wpływu jego realizacji na region; określenie beneficjentów finansowych; potrzeby dla każdego priorytetu w zakresie opracowań; szkoleń i innego wsparcia technicznego; zaprezentowanie schematów pomocy (skala problemu, zasady doboru beneficjentów, kryteria hierarchizacji zgłoszonych wniosków detalicznych); wskaźniki pozwalające na ocenę wpływu, na konkurencyjność rynkową; wskaźniki do monitorowania efektów i ich definicje, powiązania z innymi programami (szczególnie z UE).

Określone w ramach każdego z priorytetów środki działania zostały przedstawione zgodnie z "Małym przewodnikiem dla przyszłych państw członkowskich" opublikowanym przez Komisję Europejską.

W ramach programu opracowano również: wstępną ocenę skutków społeczno – gospodarczych całego programu i jego poszczególnych działań, ocenę wysiłku finansowego i strukturę jego podziału pomiędzy środki lokalne, rządowe, pomocowe i kredyty, struktury i formy organizacyjne potrzebne do wdrażania programu w regionie i procedury jego wdrażania. Ze względu na brak finalnych dokumentów dotyczących precyzyjnych wymogów prezentacji programu i procedur postępowania w czasie jego uzgadniania z Komisją Europejską i z tego też powodu nie zaskoczeniem prac nad programem ogólnopolskim, ostateczna wersja dokumentu "Programu rozwoju wsi i rolnictwa dla województwa lubelskiego" zostanie przedłożona po ich opublikowaniu. Potencjalnym dodatkowym uzupełnieniem treści programu będzie też "Strategia rozwoju województwa lubelskiego" opracowywana obecnie przez Urząd Marszałka i Sejmik Samorządowy.

#### **4.4. Konsultacje społeczne i szkolenia.**

W trakcie trwania prac nad programem przeprowadzono szerokie konsultacje społeczne i prezentacje postępu prac dla wszystkich podmiotów zainteresowanych opracowywanym programem jak i w przyszłości korzystaniem ze środków przewidzianych na jego realizację. Najważniejszymi partnerami i uczestnikami spotkań o charakterze konsultacyjnym lub szkoleniowym są: Zarząd Województwa Lubelskiego, radni Sejmiku Samorządowego, posłowie Ziemi Lubelskiej, pracownicy Urzędu Marszałka, Urzędu Wojewódzkiego, Urzędów Powiatowych i Gminnych oraz ich Rady, pracownicy Izb Rolniczych i Związku Gmin Lubelszczyzny oraz delegaci na ich Walne Zgromadzenia, uczestnicy Dni Otwartych w ODR Rejowiec.

Należały do nich również związki branżowe, banki, giełdy rolne, instytucje edukacyjne, naukowe, doradztwa gospodarczego i technologicznego oraz instytucje rządowej administracji specjalnej jak: stacje chemiczno – rolnicze, inspekcja sanitarna i weterynaryjna, stacje kwarantanny i ochrony roślin, stacje hodowli i unasienniania zwierząt, oraz inne agendy i agencje rządowe. Dużo uwag zgłosiły także wiodące zakłady przetwórcze i otoczenie rolnictwa, deklarując szerokie wsparcie merytoryczne, organizacyjne, jak i finansowe w trakcie prac przygotowawczych. Według zgromadzonych list obecności w szkoleniach i konsultacjach uczestniczyło ponad 2.700 osób. Z zainteresowanych instytucji i organizacji wpłynęło ponad 300 listów i wniosków dotyczących zamierzeń inwestycyjnych i organizacyjnych, jak i oczekiwań co do kierunków realizacji programu.

#### **4.5. Beneficjenci programu.**

Bezpośrednimi beneficjentami niniejszego programu będą mieszkańcy wsi, instytucje i organizacje zaangażowane w procesy transformacji i rozwoju wsi i rolnictwa oraz zakłady przetwórstwa rolno – spożywczego. W wyniku programu, powinny zostać uruchomione działania, środki techniczne i finansowe. Finalnym efektem tych poczynań będzie wsparcie instytucjonalne, szkoleniowe, czy też finansowe dla rolników i mieszkańców wsi, pod kątem poprawy warunków ich życia i wdrażania rozwiązań systemowych i infrastruktury które pozwalają rozwiązać istniejącą lub podejmować nową działalność gospodarczą, zdolną do rynkowej konkurencji w zintegrowanej Europie.

#### **4.6. Zamierzenia programowe.**

W ramach działań, podjętych w tym programie uwzględniono szeroką gamę problemów dotyczących wsi i rolnictwa. Rozróżnienie tych dwóch pojęć wynika głównie z faktu przenikania wielu problemów rolnictwa do znacznej liczby miast i miasteczek żyjących

z obsługi rolnictwa, oraz konieczności kompleksowego rozwiązania problemów wsi, gdzie tylko 60 do 70 % mieszkańców jest posiadaczami gospodarstwa rolnego, a jedynie 20 do 30 % utrzymuje się głównie lecz nie wyłącznie z pracy w gospodarstwie rolnym. Można by wręcz mówić o dwóch niezależnych programach, jeden dla wsi, a drugi dla rolnictwa, a następnie o strefach ich wzajemnego przenikania i zakresu zintegrowanych działań.

Do głównych celów, które planuje się osiągnąć aby ożywić proces rozwoju wsi i rolnictwa w regionie zaliczono:

- mobilizacja lokalnych zasobów, pracy, ziemi i kapitału. Potencjał ludzki, ziemia i zasoby naturalne, infrastruktura i środki techniczne, środki finansowe),
- rozwój struktur instytucjonalnych (izby gospodarcze, stowarzyszenia, fundusze gwarancyjne, towarzystwa ubezpieczeń wzajemnych, grupy producentów, instytucje obrotu towarów rolniczych, związki branżowe),
- wdrożenie metodologii i technik realizacyjnych zgodnych z zasadami Funduszy Przedakcesyjnych i Funduszy Strukturalnych UE (stworzenie ram programowych do opracowania gminnych i regionalnych planów strategicznych, opracowanie procedur programowania i zarządzania programami, ustalenie hierarchii realizacji zadań, określenie zapotrzebowania na środki finansowe i ich źródeł oraz metod pozyskiwania),
- promocja regionu i planowanych przedsięwzięć dla pozyskania inwestorów, środków z funduszy pomocowych i uzyskania stosownego wsparcia politycznego i instytucjonalnego.

#### **4.7. Cele strategiczne i ich układ hierarchiczny.**

Wiodące cele rozwojowe dla wsi i rolnictwa zostały opisane zarówno w „Spójnej polityce strukturalnej rozwoju obszarów wiejskich i rolnictwa” opracowanej przez MRiGŻ oraz w Rozporządzeniu SAPARD opublikowanym przez Komisję Unii Europejskiej. Gdyby oprzeć się na wspomnianych powyżej dokumentach, najważniejsze z nich według rozporządzenia SAPARD to:

- przeprowadzenie działań wspomagających obecny proces reform społeczno gospodarczych oraz przygotowania i ułatwienia integracji gospodarczej,
- rozwiązanie priorytetowych problemów związanych z trwałą adaptacją gospodarki krajów kandydujących do rozwiązań w UE i ułatwieniem wdrażania *acquis communautaire* (zdobyczy UE) skupiając się w szczególności na Wspólnej Polityce Rolnej (CAP).



Według MRiGŻ (Spójna ...)

- poprawa warunków życia i pracy mieszkańców wsi,
- zwiększenie konkurencyjności polskiego rolnictwa,
- ochrona środowiska naturalnego i wiejskiego dziedzictwa kulturowego.

W doborze i hierarchizacji celów rozwojowych dla wsi i rolnictwa województwa lubelskiego podzielono je na cele główne, cele wtórne i cele uzupełniające niezbędne do poprawnej realizacji tych pierwszych.

Cele główne:

- Podniesienie poziomu życia i zmniejszania bezrobocia
- Zatrzymanie migracji ze wsi.

Niewątpliwie celem nadrzędnym – poza celami strukturalnymi – mocno podkreślanym zarówno w Rozporządzeniu SAPARD jak i w Spójnej polityce MRiRW jest, podniesienie poziomu życia mieszkańców wsi wraz ze zmniejszeniem liczby osób bezrobotnych. W regionie lubelskim wydaje się zasadne dodatkowo zaplanowanie działań nakierowanych na zatrzymanie migracji ze wsi do lokalnych ośrodków miejskich jak i poza region.

Cele wtórne:

- Zwiększenie konkurencyjności rolnictwa,
- Pobudzenie działalności pozarolniczej w miejscu zamieszkania (dywersyfikacja źródeł dochodu),
- Nowe miejsca pracy /Nowe podmioty/ Wielofunkcyjny rozwój wsi
- Rozwój instytucjonalny

Przedstawione powyżej cele wtórne stanowią właściwie listę działań kierunkowych, których realizacja pozwoli na osiągnięcie zarówno celów głównych jak i strukturalnych. Kluczowym elementem wdrażania zamierzeń strategicznych zarówno strukturalnych jak i rozwojowych są odpowiednie i trwałe rozwiązania instytucjonalne i systemy ich działalności.

Cele bazowe i uzupełniające:

- Infrastruktura techniczna /społeczna/ gospodarcza,
- Edukacja /doradztwo
- Informacja / promocja / mas media
- Ochrona środowiska
- Ochrona dóbr kultury i przyrody
- Sprawy socjalne i społeczne

W tej grupie umieszczono listę zagadnień, które z jednej strony stanowią bazę do realizacji jakichkolwiek zamierzeń regionalnych. Wiadomo, że bez odpowiedniej infrastruktury technicznej, społecznej i gospodarczej oraz dobrego potencjału edukacyjnego nie można realizować żadnych zamierzeń strategicznych. Pozostałe wymienione w tej grupie cele można określić jako samoistne weryfikatory poprawności realizacji zamierzeń strategicznych. Żaden plan strategiczny nie może zostać uznany za poprawny jeśli będzie zagrażał środowisku, narażał na szkodę dobra kultury czy przyrody lub był przyczyną ostrych konfliktów społecznych. W opracowanym programie każdy z wybranych priorytetów jak i środków działania zostały poddane weryfikacji pod tym kątem. Zagadnienia promocyjne i informacyjne stanowią uzupełnienie każdego programu.”

#### **4.8. Zarządzanie programem.**

Zarządzanie programem wymaga stworzenia struktur zdolnych do sprawnego łączenia działań wynikających z prac przygotowawczych (działania organizacyjne i promocja programu), okresu opracowania wniosków detalicznych przez poszczególnych beneficjentów, konieczności weryfikacji i hierarchizacji wniosków, monitoringu i oceny postępu prac oraz rozliczenia merytorycznego, finansowego i raportowania. Proponuje się utworzenie Komitetu Sterującego i wspomagającego go w działaniach administracyjnych i organizacyjnych Biura Programu. Celem wiodącym proponowanej struktury jest z jednej strony dobrego przygotowania organizacyjnego i merytorycznego przyszłych beneficjentów. Natomiast Biuro Programu zapewni odpowiednie wsparcie techniczne w przygotowywaniu aplikacji do programu.

⇒ Komitet sterujący:

Zadania KS będą ściśle korespondowały z tematyką działań określonych dla poszczególnych etapów realizacji programu. Do najważniejszych z nich należą: wybór celów strategicznych rozwoju regionalnego, określeniu kryteriów doboru dla środków działania, określenie zasad doboru działań, przedsięwzięć gospodarczych i społecznych niezbędnych do osiągnięcia zamierzonych celów, określenie wskaźników monitoringowych pozwalających na właściwą ocenę postępu prac i zbieżności osiąganych efektów z zakładanymi celami, bieżące wprowadzanie niezbędnych korekt i modyfikacji w programie.

⇒ Komitet sterujący:

Dla zapewnienia pełnej reprezentacji instytucjonalnej i społecznej, zostanie utworzony KS składający się z przedstawicieli pięciu głównych filarów. Zaliczono do nich: administrację państwową, samorząd terytorialny, samorząd gospodarczy rolników, organizacje pozarządowe i społeczne, przedstawicieli biznesu działającego na wsi i w rolnictwie.

⇒ Struktura organizacyjna komitetu sterującego:

Ze względu na wybór pięciu zagadnień (priorytetów z listy 15 do realizacji w regionie lubelskim, zostanie utworzonych pięć podkomitetów, w których skład wejdzie po jednym przedstawicielu z każdego filaru. Wybrani spośród członków przewodniczący tych podkomitetów utworzą pięcioosobowy Komitet Sterujący Programu Rozwoju Wsi i Rolnictwa.

⇒ Biuro Programu:

Biuro Programu będzie miało charakter jednostki usługowej zapewniającej sprawne działanie KS, jak też wspomagające wszystkich beneficjentów w ich pracach aplikacyjnych do programu.

Do najważniejszych zadań Biura będzie należało: obsługa administracyjna, organizacyjna i prawna dla KS, propagowanie programu i procedur monitoringu i oceny przedsięwzięć, szkolenia w gminach i innych podmiotach zainteresowanych, dobór specjalistów do wspomagania w przygotowaniu aplikacji, weryfikacja aplikacji od strony formalnej, Biuro nie będzie dysponować kompetencjami decyzyjnymi w zakresie działań merytorycznych, dotyczących hierarchizacji i doboru przedsięwzięć do realizacji. Biuro nie będzie mogło wydawać samodzielnych opinii co do przebiegu realizacji i rozliczeń.

⇒ Zasady finansowania struktur programu:

Ustalono, że finansowanie prac Biura Programu i Komitetu Sterującego oparte będzie na zasadach solidarności. Oznacza to, że wszyscy partnerzy instytucjonalni zainteresowani realizacją programu w regionie lubelskim, lub też zainteresowani w korzystaniu ze środków finansowych przewidzianych na jego realizację będą zobowiązani do współfinansowania. Poziom i terminy wpłat zostaną określone na bazie kalkulacji potencjalnych kosztów. W oparciu o stosowne uchwały KS, Biuro Programu będzie występować do wszystkich zainteresowanych o okresowe wpłaty nie przekraczające 5.000 złotych, a w przypadku podmiotów instytucjonalnych 50.000 złotych.

Przedstawione poniżej propozycje rozwiązań przedyskutowano i uzgodniono z wszystkimi partnerami instytucjonalnymi i społecznymi.

#### **4.9. Finansowanie programu.**

Zgodnie z decyzją Komisji Europejskiej z dnia 18 października 2000 r. akceptującej Program Operacyjny SAPARD dla Polski, finansowanie jest przewidziane dla trzech działań przemian strukturalnych wsi:

- poprawę przetwórstwa i marketingu artykułów rolnych i rybnych,
- inwestycje w gospodarstwach rolnych,
- rozwój i poprawa infrastruktury obszarów wiejskich.

##### **4.9.1. Poprawa przetwórstwa i marketingu artykułów rolnych i rybnych.**

###### *Cele ogólne działania:*

- poprawa bezpieczeństwa produkcji i jakości żywności;
- zwiększenie liczby zakładów spełniających wymagania sanitarne i weterynaryjne UE w zakresie przetwórstwa żywności;
- wspieranie racjonalizacji, restrukturyzacji i postępu w sektorze dla zwiększenia jego konkurencyjności i ułatwienia dostosowania do funkcjonowania na Jednolitym Rynku;
- wzmocnienie grup producentów rolnych i ich związków;
- ograniczenie niekorzystnego oddziaływania zakładów przetwórczych na środowisko naturalne.

###### **Wsparcie restrukturyzacji przetwórstwa i poprawy marketingu artykułów pochodzenia zwierzęcego.**

Niniejszy schemat pomocy obejmuje następujące sektory:

- mleczarski;
- mięsny;
- rybny.

###### *Cele szczegółowe:*

- zwiększenie wielkości produkcji pochodzącej z zakładów posiadających system zapewnienia bezpieczeństwa produkcji żywności (HACCP) oraz system klasyfikacji tusz zwierzęcych wg standardów EUROP;
- poprawa systemu odbioru mleka surowego;
- poprawa jakości surowca rybnego dostarczanego do zakładów przetwórczych lub do sprzedaży bezpośredniej;
- zwiększenie liczny zakładów przetwórczych posiadających zaplecze do oczyszczania ścieków oraz zagospodarowania produktów ubocznych i odpadów;

- wprowadzanie nowych rozwiązań i technologii umożliwiających lepsze dostosowanie produkcji do wymogów rynku;
- zwiększenie procentowego udziału surowca zakupywanego na podstawie długoterminowych umów pomiędzy zakładami przetwórczymi a producentami rolnymi, w szczególności grupami producentów rolnych.

#### **Poziom pomocy.**

Maksymalny poziom pomocy może sięgać do 50% kosztów kwalifikowanych. Wysokość pomocy finansowej przyznanej w okresie trwania programu jednemu zakładowi nie może łącznie przekroczyć 6 000 000 PLN. Dodatkowo zakładowi może zostać przyznana pomoc finansowa w wysokości 1 100 000 PLN na inwestycje dokonywane na rzecz grup producentów rolnych. Grupy producentów rolnych, rybnych i ich związki mogą także samodzielnie ubiegać się o pomoc w łącznej wysokości do 1 100 000 PLN dla każdej grupy albo ich związku. Podmiot może ubiegać się o przyznanie pomocy finansowej kilkakrotnie w okresie trwania programu. Wysokość pomocy finansowej, którą ubiega się na realizację danego projektu, nie może być niższa niż 125 000 PLN.

#### **Maksymalna wielkość pomocy finansowej w poszczególnych sektorach.**

Rodzaj inwestycji	Sektor	Poziom współfinansowania ze środków publicznych
Koszty inwestycyjne ściśle związane z dostosowaniem do wymogów sanitarnych i weterynaryjnych UE	Mleczarski	50%
	Mięsny	40%
	Ryby	40%
Koszty inwestycji mających na celu zwiększenie wartości dodanej, poprawę jakości, wprowadzanie nowych technologii i innowacji redukcji kosztów.	Mleczarski	40%
	Mięsny	30%
	Rybny	30%
Koszty inwestycyjne ściśle związane z ograniczaniem negatywnego oddziaływania na środowisko	Mleczarski, mięsny, rybny	30%

#### **Beneficjenci.**

Beneficjentami mogą być przedsiębiorcy prowadzący działalność w zakresie przetwórstwa mleka, ryb, rozbioru i przetwórstwa mięsa. Beneficjentami mogą być również grupy producentów rolnych albo ich związki, o ile są przedsiębiorcami w rozumieniu ustaw – Prawo działalności gospodarczej.

#### 4.9.2. Wsparcie restrukturyzacji przetwórstwa i poprawy marketingu owoców i warzyw.

##### *Cele szczegółowe.:*

- zwiększenie wielkości produkcji pochodzącej z zakładów posiadających system zapewnienia bezpieczeństwa produkcji żywności (HACCP);
- zwiększenie liczby zakładów przetwórczych posiadających zaplecze do oczyszczania ścieków, poprawa zagospodarowania produktów ubocznych i odpadów w zakładach przetwórstwa owocowo-warzywnego;
- wprowadzanie nowych rozwiązań i technologii umożliwiających dostosowanie produkcji do wymogów rynku;
- rozbudowa lub poprawa zaplecza do przechowywania, sortowania, pakowania, konfekcjonowania produktów oraz innych procesów marketingowych i przetwórczych prowadzonych przez grupy producentów;
- zwiększenie udziału procentowego surowca zakupywanego na podstawie długoterminowych umów pomiędzy zakładami przetwórczymi a producentami rolnymi, w szczególności grupami producentów rolnych.

##### *Poziom pomocy.*

Maksymalny poziom pomocy może sięgać do 40% zakwalifikowanych kosztów, jednak nie więcej niż 1 100 000 PLN na jeden zakład w okresie trwania programu. Dodatkowo zakładowi może zostać przyznana pomoc finansowa w wysokości 2 200 000 PLN na inwestycje dokonywane na rzecz grup producentów owoców i warzyw. Grupy producentów owoców i warzyw oraz ich związki mogą także samodzielnie ubiegać się o pomoc w łącznej wysokości do 2 200 000 PLN dla każdej grupy lub każdego związku grup. Podmiot może ubiegać się o przyznanie pomocy finansowej kilkakrotnie w okresie trwania programu. Wysokość pomocy finansowej, o którą ubiega się na realizację danego projektu nie może być niższa niż 125 000 PLN.

<b>Rodzaj inwestycji</b>	<b>Poziom współfinansowania ze środków publicznych</b>
Koszty inwestycyjne ściśle związane z dostosowaniem do wymogów sanitarnych DE	40%
Koszty inwestycji mających na celu zwiększenie wartości dodanej, poprawę jakości, wprowadzanie nowych technologii i innowacji, redukcję kosztów	30%
Koszty inwestycyjne ściśle związane z ograniczaniem negatywnego oddziaływania na środowisko	30%

### *Beneficjenci.*

Beneficjentami mogą być przedsiębiorcy prowadzący działalność w zakresie przetwórstwa owoców i warzyw. Beneficjentami mogą być również grupy producentów owoców i warzyw albo ich związki, o ile są przedsiębiorcami w rozumieniu ustawy - Prawo działalności gospodarczej.

### *Szacunkowa tabela finansowa. (kwoty podano w euro)*

Rok	Całkowity koszt kwalifikowany	Środki publiczne						Środki prywatne	
		Ogółem		Udział UE		Udział krajowy			
		EUR	EUR	%	EUR	%	EUR	%	EUR
1	2 (3+9)	3 (5+7)	4 (3/2)	5	6 (5/3)	7	8 (7/3)	9	10 (9/2)
2000	155032600	77 516 300	50%	58 137225	75%	19379075	25%	77516300	50%
2001	181 014498	90 507 249	50%	67 880 437	75%	22626812	25%	90 507 249	50%
2002	182809046	91 404 523	50%	68 553 393	75%	22851 130	25%	91 404 523	50%
2003	182809046	91 404 523	50%	68 553 393	75%	22851 130	25%	91 404 523	50%
2004	182 809 046	91 404 523	50%	68 553 393	75%	22851 130	25%	91 404 523	50%
2005	182809046	91 404 523	50%	68 553 393	75%	22851 130	25%	91 404 523	50%
2006	182809046	91 404 523	50%	68 553 393	75%	22851 130	25%	91 404 523	50%
Suma	1 250 092 328	625046 164	50%	468 784 627	75%	156261 537	25%	625046 164	50%

### **4.9.3. Inwestycje w gospodarstwach rolnych.**

#### *Cele ogólne.*

Ogólne cele tego środka działania obejmują:

- poprawę jakości produkcji rolniczej poprzez udoskonalenie wyposażenia technicznego gospodarstw i dostosowanie warunków produkcji do wymogów *acquis communautaire*;
- restrukturyzację i różnicowanie produkcji rolniczej jako warunek poprawy efektywności gospodarstw i dostosowania produkcji do potrzeb rynku;
- ukierunkowanie produkcji zgodnie z naturalnymi warunkami środowiska przyrodniczego, zminimalizowanie niekorzystnego oddziaływania produkcji rolniczej na środowisko naturalne oraz zachowanie krajobrazu.

#### **4.9.4. Restrukturyzacja produkcji mleka.**

##### ***Cele szczegółowe:***

- poprawa jakości mleka zgodnie ze standardami higienicznymi UE;
- wsparcie restrukturyzacji polskiego sektora mleczarskiego w celu poprawy efektywności gospodarstw i dostosowania ich do warunków Wspólnego Rynku;
- wzmocnienie powiązań pomiędzy producentami mleka, a zakładami przetwórstwa mleka poprzez długoterminowe kontrakty;
- poprawa warunków zoohigienicznych i ochrony środowiska w gospodarstwach zgodnie ze standardami UE.

##### ***Zakres pomocy finansowej.***

Inwestorom udzielana będzie pomoc finansowa polegająca na częściowym refinansowaniu kosztów inwestycyjnych modernizacji gospodarstw rolnych specjalizujących się w produkcji mleka.

Dotowaniu ze środków publicznych będą podlegać następujące wydatki inwestycyjne:

- budowa, rozbudowa i modernizacja obór wraz z wyposażeniem i infrastrukturą;
- zakup i instalacja wyposażenia technologicznego, w tym dojarek i urządzeń do schładzania mleka;
- zakup stada podstawowego zwierząt hodowlanych - krów wpisanych do ksiąg hodowlanych, jałówek po rodzicach wpisanych do ksiąg hodowlanych lub jałówek po matkach ze stad poddawanych ocenie użytkowości i buhajach hodowlanych ras mlecznych (koszt zakupu zwierząt nie może stanowić więcej niż 50% całkowitych kosztów kwalifikowanych projektu);
- budowa i zakup urządzeń służących prawidłowej gospodarce odchodami zwierzęcymi;
- zakup urządzeń do produkcji, zbioru i przechowywania pasz;
- urządzenie i wyposażenie pastwisk (grodzenie, doprowadzanie wody, urządzenia do pojenia, drogi dojazdowe, wiaty).

##### ***Poziom pomocy.***

Wysokość pomocy finansowej wynosi 50% kosztów kwalifikowanych przedsięwzięcia, lecz nie więcej niż 85 000 PLN lub - w przypadku gdy elementem inwestycji jest budowa urządzeń do przechowywania gnojowicy - 110 000 PLN na jednego beneficjenta.

##### ***Beneficjenci.***

Pomoc finansową może otrzymać rolnik, tj. osoba fizyczna prowadząca na własny rachunek działalność rolniczą jako posiadacz (samoistny czyli właściciel albo zależny - dzierżawca) gospodarstwa rolnego, podlegający ubezpieczeniu społecznemu na podstawie



Ustawy o ubezpieczeniu społecznym rolników. Rolnik ubiegający się o pomoc finansową w ramach SAPARD musi legitymować się odpowiednimi kwalifikacjami zawodowymi tj.:

- wykształceniem rolniczym na poziomie wyższym lub średnim;
- wykształceniem rolniczym na poziomie zasadniczej szkoły zawodowej i co najmniej 3-letnim stażem w samodzielnym prowadzeniu gospodarstwa;
- wykształceniem nierolniczym na poziomie średnim lub wyższym i co najmniej 5-letnim doświadczeniem w samodzielnym prowadzeniu gospodarstwa;
- wykształceniem podstawowym lub zasadniczym zawodowym o kierunku innym niż rolniczy i co najmniej 10 - letnim stażem w samodzielnym prowadzeniu gospodarstwa.

O pomoc finansową mogą ubiegać się osoby w wieku poniżej 50 lat.

#### **4.9.5. Modernizacja gospodarstw specjalizujących się w produkcji zwierząt rzeźnych.**

Ze względu na zróżnicowaną sytuację i potrzeby gospodarstw specjalizujących się w chowie poszczególnych gatunków zwierząt, szczegółowe cele, zakres i warunki udzielania dofinansowania przedstawiono odrębnie dla sektorów produkcji wołowiny, owiec oraz trzody chlewnej i drobiu.

#### **Modernizacja gospodarstw specjalizujących się w produkcji bydła mięsnego.**

##### ***Cele szczegółowe.:***

- poprawa jakości wołowiny w celu dostosowania oferty rynkowej do wymagań konsumenta i warunków Jednolitego Rynku;
- przekształcenie struktury rasowej pogłowa bydła;
- poprawa warunków zoohigienicznych chowu bydła;
- dostosowanie gospodarstw do wymogów ochrony środowiska zgodnie z zasadami UE;
- wykorzystanie trwałych użytków zielonych jako naturalnej bazy paszowej i elementu tradycyjnego krajobrazu wiejskiego.

##### ***Zakres pomocy finansowej.***

Dotowaniu ze środków publicznych będą podlegać następujące wydatki inwestycyjne:

- budowa, rozbudowa i modernizacja budynków przeznaczonych do utrzymania bydła składowania pasz wraz z wyposażeniem i infrastrukturą;
- urządzenie i wyposażenie pastwisk (grodzenie, doprowadzanie wody, urządzenia do pojenia, drogi dojazdowe, wiaty);
- budowa i zakup urządzeń służących prawidłowej gospodarce odchodami zwierzęcymi zgodnie z zasadami UE;

- zakup bydła mięsnego o wysokiej jakości genetycznej, wpisanego do ksiąg hodowlanych lub rejestrów: buhajów hodowlanych ras mięsnych oraz krów i jałówek o udziale min. 50% ras mięsnych w genotypie;
- zakup maszyn i urządzeń do produkcji, zbioru i przechowywania pasz.

#### **Poziom pomocy.**

Wysokość pomocy finansowej wynosi 50% kosztów kwalifikowanych przedsięwzięcia, lecz nie więcej niż 50 000 PLN lub - w przypadku gdy elementem inwestycji jest budowa urządzeń do składowania gnojowicy - 70 000 PLN na jednego beneficjenta.

#### **Beneficjenci.**

Pomoc finansową może otrzymać rolnik tj. osoba fizyczna prowadząca na własny rachunek działalność rolniczą jako posiadacz (samoistny czyli właściciel albo zależny - dzierżawca) gospodarstwa rolnego, podlegający ubezpieczeniu społecznemu na podstawie Ustawy o ubezpieczeniu społecznym rolników. Rolnik ubiegający się o pomoc finansową w ramach SAPARD musi legitymować się odpowiednimi kwalifikacjami zawodowymi tj.:

- wykształceniem rolniczym na poziomie wyższym lub średnim;
- wykształceniem rolniczym na poziomie zasadniczej szkoły zawodowej i co najmniej 3-letnim stażem w samodzielnym prowadzeniu gospodarstwa;
- wykształceniem nierolniczym na poziomie średnim lub wyższym i co najmniej 5-letnim doświadczeniem w samodzielnym prowadzeniu gospodarstwa;
- wykształceniem podstawowym lub zasadniczym zawodowym o kierunku innym niż rolniczy i co najmniej 10 - letnim stażem w samodzielnym prowadzeniu gospodarstwa.

#### **Odbudowa produkcji owczarskiej.**

##### **Cele szczegółowe.:**

- wznowienie produkcji owczarskiej, zwłaszcza w gospodarstwa o znacznych zasobach naturalnych pastwisk;
- podniesienie jakości produkowanej w Polsce baraniny w celu dostosowania oferty rynkowej do wymagań konsumentów i warunków Jednolitego Rynku;
- poprawa efektywności gospodarstw poprzez wzrost plenności owiec w stadach;
- wykorzystanie możliwości eksportu mięsa baraniego;
- wykorzystanie trwałych użytków zielonych jako naturalnej bazy paszowej i elementu krajobrazu wiejskiego.

##### **Zakres pomocy finansowej.:**

- zakup stada hodowlanego zwierząt (tryków hodowlanych, owiec macior oraz owiec matek);

- urządzenie i wyposażenie pastwisk (grodzenie, doprowadzanie wody - urządzenia do pojenia, drogi dojazdowe, wiaty);
- budowa, rozbudowa i modernizacja budynków przeznaczonych do utrzymania owiec wraz z wyposażeniem i infrastrukturą;
- zakup maszyn i urządzeń do produkcji, zbioru i przechowywania pasz.

#### **Poziom pomocy.**

Wysokość pomocy finansowej wynosi 50% kosztów kwalifikowanych przedsięwzięcia, lecz nie więcej niż 50 000 PLN na jednego beneficjenta.

#### **Beneficjenci.**

Pomoc finansową może otrzymać rolnik tj. osoba fizyczna prowadząca własny rachunek działalność rolniczą jako posiadacz (samoistny czyli właściciel albo zależny - dzierżawca) gospodarstwa rolnego, podlegający ubezpieczeniu społecznemu na podstawie Ustawy o ubezpieczeniu społecznym rolników. Rolnik ubiegający się o pomoc finansową w ramach programu SAPARD musi legitymować się odpowiednimi kwalifikacjami zawodowymi tj.:

- wykształceniem rolniczym na poziomie wyższym lub średnim;
- wykształceniem rolniczym na poziomie zasadniczej szkoły zawodowej i najmniej 3-letnim stażem w samodzielnym prowadzeniu gospodarstwa;
- wykształceniem nierolniczym na poziomie średnim lub wyższym i co najmniej 5-letnim doświadczeniem w samodzielnym prowadzeniu gospodarstwa;
- wykształceniem podstawowym lub zasadniczym zawodowym o kierunku innym niż rolniczy i co najmniej 10-letnim stażem w samodzielnym prowadzeniu gospodarstwa.

O pomoc finansową mogą ubiegać się osoby w wieku poniżej 50 lat.

#### **Modernizacja produkcji trzody chlewnej i drobiu.**

##### **Cele szczegółowe.:**

- poprawa warunków zoohigienicznych w produkcji trzody chlewnej i drobiu oraz dostosowanie warunków utrzymania zwierząt do standardów UE;
- ograniczenie niekorzystnego oddziaływania produkcji trzody chlewnej i drobiu na stan środowiska naturalnego - wsparcie dostosowań gospodarstw do wymogów UE;
- poprawa efektywności gospodarstw poprzez stymulowanie inwestycji poprawiających wykorzystanie energii.

##### **Zakres pomocy finansowej.:**

- modernizacja budynków służących do chowu trzody chlewnej i drobiu wraz z wyposażeniem i infrastrukturą;

- budowa i zakup urządzeń służących prawidłowemu przechowywaniu i zagospodarowaniu odchodów zwierzęcych zgodnie z zasadami UE.

Pomoc finansowa nie może być przeznaczona na sfinansowanie inwestycji mających na celu zwiększanie produkcji, a jedynie na poprawę warunków obecnej produkcji.

#### **Poziom pomocy.**

Wysokość pomocy finansowej wynosi 50% kosztów kwalifikowanych przedsięwzięcia, lecz nie więcej niż 50 000 PLN na jednego beneficjenta.

#### **Beneficjenci.**

Pomoc finansową może otrzymać rolnik, tj. osoba fizyczna prowadząca na własny rachunek działalność rolniczą jako posiadacz (samoistny czyli właściciel albo zależny - dzierżawca) gospodarstwa rolnego, podlegający ubezpieczeniu społecznemu na podstawie Ustawy o ubezpieczeniu społecznym rolników.

Rolnik ubiegający się o pomoc finansową w ramach programu SAPARD musi legitymować się odpowiednimi kwalifikacjami zawodowymi tj.:

- wykształceniem rolniczym na poziomie wyższym lub średnim;
- wykształceniem rolniczym na poziomie zasadniczej szkoły zawodowej i co najmniej 3-letnim stażem w samodzielnym prowadzeniu gospodarstwa;
- wykształceniem nierolniczym na poziomie średnim lub wyższym i co najmniej 5-letnim doświadczeniem w samodzielnym prowadzeniu gospodarstwa;
- wykształceniem podstawowym lub zasadniczym zawodowym o kierunku innym niż rolniczy i co najmniej 10-letnim stażem w samodzielnym prowadzeniu gospodarstwa.

O pomoc finansową mogą ubiegać się osoby w wieku poniżej 50 lat.

#### **4.9.6. Zwiększenie różnorodności produkcji gospodarstw rolnych.**

##### **Cele szczegółowe.:**

- zwiększenie liczby gospodarstw uzyskujących dochód z działalności rolniczej poza sektorami tradycyjnymi;
- zwiększenie wartości dodanej gospodarstw poprzez wstępne przetwórstwo i przygotowanie produktów rolnych do sprzedaży;
- wykorzystanie zapotrzebowania rynku na nowe produkty;
- poprawa wykorzystania zasobów pracy w gospodarstwach (zmniejszenie ukrytego bezrobocia w rolnictwie).

### ***Zakres pomocy finansowej.:***

- budowa, modernizacja i rekonstrukcja budynków gospodarczych wraz z wyposażeniem i infrastrukturą;
- zakup maszyn, urządzeń i wyposażenia do produkcji rolnej, przechowalnictwa i podstawowego przetwórstwa prowadzonego na poziomie gospodarstwa oraz urządzeń służących do przygotowania produktów do sprzedaży;
- zakup stada podstawowego zwierząt (nie dotyczy bydła, owiec, trzody chlewnej, kur, kaczek, gęsi, indyków);
- przygotowanie bazy produkcyjnej dla działów specjalnych produkcji rolniczej.

### ***Poziom pomocy.***

Wysokość pomocy finansowej wynosi 50% kosztów kwalifikowanych przedsięwzięcia, lecz nie więcej niż 50 000 PLN na jednego beneficjenta.

### ***Beneficjenci pomocy.***

Pomoc finansową może otrzymać rolnik, tj. osoba fizyczna prowadząca na własny rachunek działalność rolniczą jako posiadacz (samoistny czyli właściciel albo zależny - dzierżawca) gospodarstwa rolnego, podlegający ubezpieczeniu społecznemu na podstawie Ustawy o ubezpieczeniu społecznym rolników. Rolnik ubiegający się o pomoc finansową w ramach programu SAPARD musi legitymować się odpowiednimi kwalifikacjami zawodowymi tj.:

- wykształceniem rolniczym na poziomie wyższym lub średnim;
- wykształceniem rolniczym na poziomie zasadniczej szkoły zawodowej i co najmniej 3-letnim stażem w samodzielnym prowadzeniu gospodarstwa;
- wykształceniem nierolniczym na poziomie średnim lub wyższym i co najmniej 5-letnim doświadczeniem w samodzielnym prowadzeniu gospodarstwa;
- wykształceniem podstawowym lub zasadniczym zawodowym o kierunku innym niż rolniczy i co najmniej 10-letnim stażem w samodzielnym prowadzeniu gospodarstwa.

O pomoc finansową mogą ubiegać się osoby w wieku poniżej 50 lat.

*Szacunkowa tabela finansowa.* (kwoty podano w euro)

Rok	Całkowity koszt kwalifikowany	Środki publiczne						Środki prywatne	
		Ogółem		Udział UE		Udział krajowy		EUR	%
	EUR	%	EUR	%	EUR	%			
1	2 (3+9)	3 (5+7)	4 (3/2)	5	6 (5/3)	7	8 (7/3)	9	10 (9/2)
2000	76251 816	38125908	50%	28 594 476	75%	9 531 432	25%	38 125908	50%
2001	87 269 736	43 634 868	50%	32726 151	75%	10908717	25%	43 634 868	50%
2002	87 347 830	43673915	50%	32 755 436	75%	10918479	25%	43673915	50%
2003	85641 174	42 820 587	50%	32 115440	75%	10705 147	25%	42 820 587	50%
2004	85466 122	42*733 061	50%	32 049 796	75%	10683265	25%	42 733 061	50%
2005	85 348 506	42 674 253	50%	32 005 690	75%	10668563	25%	42 674 253	50%
2006	84 891 062	42 445 531	50%	31 834148	75%	10611 383	25%	42 445 531	50%
Suma	592216246	296 108 123	50%	222081 137	75%	74 026 986	25%	296108123	50%

#### 4.9.7. Rozwój i poprawa infrastruktury obszarów wiejskich.

##### *Cele ogólne:*

- zwiększenie atrakcyjności obszarów wiejskich dla inwestorów lokalnych i inwestorów zewnętrznych;
- zapewnienie mieszkańcom wsi odpowiedniego standardu życia;
- zapewnienie warunków dla wdrażania *acquis communautaire*.

##### **Zaopatrzenie gospodarstw wiejskich w wodę wraz z uzdatnieniem.**

##### *Cele szczegółowe.:*

- zwiększenie liczby gospodarstw wiejskich zaopatrzonych w wodę o odpowiedniej jakości.

##### *Zakres pomocy finansowej.*

Pomoc finansowa będzie przyznawana na inwestycje z zakresu zaopatrzenia w wodę wraz z uzdatnieniem. Finansowaniem objęte są również koszty ogólne, czyli koszty honorariów architektów, inżynierów oraz konsultantów, opłat sądowych, studiów wykonalności, nabycia patentów oraz licencji, dotyczące przygotowania lub realizacji danego projektu. Koszty te mogą być finansowane do wysokości 12% całkowitych kosztów kwalifikowanych projektu.

### ***Poziom pomocy.***

Górna wysokość pomocy finansowej dla gmin - 840 tys. PLN na inwestycję. Górna wysokość pomocy finansowej dla związków międzygminnych - liczba gmin związku uczestniczących w realizowanej inwestycji x 840 tys. PLN na inwestycję.

Wysokość pomocy finansowej będzie zgodna z ograniczeniami ustalonymi przez Rozporządzenie Rady (WE) nr 1268/99, a także zgodna z ustawowo określonymi limitami dla środków budżetowych przeznaczonych na dotowanie inwestycji realizowanych przez jednostki samorządu terytorialnego i będzie wynosiła do 50% kwalifikowanych kosztów inwestycji, przy możliwości podwyższenia pomocy finansowej do 75%, zgodnie z obowiązującym w tym zakresie polskim prawem. Niższy poziom współfinansowania w stosunku do limitów wynikających z prawodawstwa polskiego i Rozporządzenia Rady (WE) nr 1268/99 zależy będzie od zapotrzebowania wykazanego przez beneficjenta.

### ***Beneficjenci pomocy:***

- gminy oraz związki międzygminne.

### **Odprowadzanie i oczyszczanie ścieków komunalnych.**

#### ***Cele szczegółowe.:***

- poprawa warunków sanitarnych wsi poprzez budowę systemu odprowadzania i oczyszczania ścieków.

#### ***Zakres pomocy finansowej.***

Pomoc finansowa będzie przyznawana na inwestycje związane z odprowadzaniem i oczyszczaniem ścieków, w tym na systemy kanalizacji sieciowej i zagrodowej, wraz z oczyszczalniami ścieków. Finansowaniem objęte są również koszty ogólne, czyli koszty honorariów architektów, inżynierów oraz konsultantów, opłat sądowych, studiów wykonalności, nabycia patentów oraz licencji, dotyczące przygotowania lub realizacji danego projektu. Koszty te mogą być finansowane do wysokości 12% całkowitych kosztów kwalifikowanych projektu.

### ***Poziom pomocy.***

Górna wysokość pomocy finansowej dla gmin - 1 700 tys. PLN na inwestycję. Górna wysokość pomocy finansowej dla związków międzygminnych - liczba gmin związku uczestniczących w realizowanej inwestycji x 1 700 tys. PLN na inwestycję. Wysokość pomocy finansowej będzie zgodna z ograniczeniami ustalonymi przez Rozporządzenie Rady (WE) nr 1268/99, a także zgodna z ustawowo określonymi limitami dla środków budżetowych przeznaczonych na dotowanie inwestycji realizowanych przez jednostki

samorządu terytorialnego i będzie wynosiła do 50% inwestycji przy możliwości podwyższenia pomocy finansowej do 75%, zgodnie z obowiązującym w tym zakresie polskim prawem. Niższy poziom współfinansowania w stosunku do limitów wynikających z prawodawstwa polskiego i Rozporządzenia Rady (WE) nr 1268/99 zależeć będzie od zapotrzebowania wykazanego przez beneficjenta.

Przy inwestycjach z zakresu zagrodowych oczyszczalni ścieków i systemów kanalizacyjnych, wymagany będzie wkład własny mieszkańców, u których inwestycje te będą realizowane.

Inwestycje te będą dofinansowane jedynie w przypadku tych miejscowości, gdzie nie ma technicznych i ekonomicznych podstaw do budowy kanalizacji sieciowej. Po zakończeniu inwestycji właściciel posesji na której zlokalizowano inwestycję zobowiązany jest do ponoszenia całości kosztów utrzymania i eksploatacji. Wkład własny środków prywatnych mieszkańców, na których nieruchomościach inwestycje będą realizowane, wynosi od 10% do 50% całkowitych kwalifikowanych kosztów realizacji projektu. Rada Gminy w drodze uchwały określi wysokość procentową wkładu własnego, jednakową dla wszystkich nieruchomości objętych inwestycją.

#### ***Beneficjenci pomocy:***

- gminy oraz związki międzygminne.

#### ***Warunki uzyskiwania pomocy finansowej:***

- przedstawienie do wglądu projektu budowlanego wraz z pozwoleniami wymaganymi przez polskie prawo oraz szacunkową wyceną danego projektu;
- wielkość inwestycji dostosowana do bieżących potrzeb z zabezpieczeniem możliwości rozbudowy;
- wykazanie możliwości finansowania kosztów eksploatacyjnych po zakończeniu inwestycji;
- budowa zagrodowych oczyszczalni ścieków przy rozproszonej zabudowie, gdzie budowa sieci kanalizacyjnej nie znajduje technicznego i ekonomicznego uzasadnienia.

### **Gospodarka odpadami stałymi.**

#### ***Cele szczegółowe.:***

- zwiększenie ilości gospodarstw wiejskich objętych systemem zagospodarowania odpadów.

#### ***Zakres pomocy finansowej.***

Pomoc finansowa zostanie przyznana na inwestycje w ramach zagospodarowania odpadów stałych, w tym:

- budowę, modernizację i rekultywację składowisk odpadów stałych;



- budowę lub modernizację specjalnych miejsc utylizacji opakowań i nie zużytych środków ochrony roślin.

Finansowaniem objęte są również koszty ogólne, czyli koszty honorariów architektów, inżynierów oraz konsultantów, opłat sądowych, studiów wykonalności, nabycia patentów oraz licencji, dotyczące przygotowania lub realizacji danego projektu. Koszty te mogą być finansowane do wysokości 12% całkowitych kosztów kwalifikowanych projektu.

#### ***Poziom pomocy.***

Górna wysokość pomocy finansowej dla gmin - 1 300 tys. PLN na inwestycję.

Górna wysokość pomocy finansowej dla związków międzygminnych - liczba gmin związku uczestniczących w realizowanej inwestycji x 1 300 tys. PLN na inwestycję.

Wysokość pomocy finansowej będzie zgodna z ograniczeniami ustalonymi przez Rozporządzenie Rady (WE) 1268/99, a także zgodna z ustawowo określonymi limitami dla środków budżetowych przeznaczonych na dotowanie inwestycji realizowanych przez jednostki samorządu terytorialnego i będzie wynosiła do 50% kwalifikowanych kosztów inwestycji, przy możliwości podwyższenia pomocy finansowej do 75%, zgodnie z obowiązującym w tym zakresie polskim prawem. Niższy poziom współfinansowania w stosunku do limitów wynikających z prawodawstwa polskiego i Rozporządzenia Rady (WE) 1268/99 zależeć będzie od zapotrzebowania wykazanego przez beneficjenta.

#### ***Beneficjenci pomocy.:***

- gminy oraz związki międzygminne.

#### ***Warunki uzyskiwania pomocy finansowej.:***

- przedstawienie do wglądu projektu budowlanego wraz z pozwoleniami wymaganymi przez polskie prawo oraz szacunkową wyceną danego projektu;
- wielkość inwestycji dostosowana do bieżących potrzeb z zabezpieczeniem możliwości rozbudowy;
- stworzenie kompleksowego systemu zagospodarowania odpadów, obejmującego m.in. odbiór posegregowanych odpadów od mieszkańców, odzyskiwanie surowców wtórnych, recykling, kompostowanie odpadów organicznych, itp.;
- wykazanie możliwości finansowania kosztów eksploatacyjnych po zakończeniu inwestycji.

## **Drogi gminne i powiatowe na obszarach wiejskich.**

### ***Cele szczegółowe.:***

- poprawa lokalnej sieci komunikacyjnej.

### ***Zakres pomocy finansowej.***

Pomoc finansowa będzie przyznawana na inwestycje związane z modernizacją, budową dróg gminnych i powiatowych na obszarach wiejskich, w tym dróg dojazdowych do gruntów rolnych.

Finansowaniem objęte są również koszty ogólne, czyli koszty honorariów architektów, inżynierów oraz konsultantów, opłat sądowych, studiów wykonalności, nabycia patentów oraz licencji, dotyczące przygotowania lub realizacji danego projektu. Koszty te mogą być finansowane do wysokości 12% całkowitych kosztów kwalifikowanych projektu.

Nie będzie możliwe finansowanie wydatków związanych z bieżącym utrzymaniem drogi.

### ***Poziom pomocy.***

Górna wysokość pomocy finansowej dla gmin i powiatów - 630 tys. PLN na inwestycję.

Wysokość pomocy finansowej będzie zgodna z ograniczeniami ustalonymi przez Rozporządzenie Rady (WE) nr 1268/99, a także zgodna z ustawowo określonymi limitami dla środków budżetowych przeznaczonych na dotowanie inwestycji realizowanych przez jednostki samorządu terytorialnego i będzie wynosiła do 50% kwalifikowanych kosztów inwestycji, przy możliwości podwyższenia pomocy finansowej do 75%, zgodnie z obowiązującym w tym zakresie polskim prawem. Niższy poziom współfinansowania w stosunku do limitów wynikających z prawodawstwa polskiego i Rozporządzenia Rady (WE) nr 1268/99 zależeć będzie od zapotrzebowania wykazanego przez beneficjenta.

Przy inwestycjach z zakresu dróg dojazdowych do gruntów rolnych, wymagany będzie wkład własny rolników, których grunty rolne uzyskają połączenie z siecią dróg publicznych. Wkład własny środków prywatnych rolników wynosi od 10% do 50% całkowitych kwalifikowanych kosztów realizacji projektu. Rada Gminy w drodze uchwały określi wysokość procentową wkładu własnego, jednakową dla wszystkich właścicieli gruntów rolnych.

### ***Beneficjenci pomocy.:***

- gminy,
- powiaty.

## **Zaopatrzenie w energię.**

### ***Cele szczegółowe.:***

- zwiększenie jakości i efektywności dostaw energii, w tym wykorzystanie lokalnych nośników energii.

### ***Zakres pomocy finansowej.***

Pomoc finansowa będzie przyznawana na inwestycje z zakresu zaopatrzenia w energię:

- budowę i modernizację sieci energetycznej (reelektryfikację);
- wykorzystanie lokalnych odnawialnych źródeł energii, takich jak np. energia wiatrowa, wodna, geotermiczna, słoneczna i uzyskiwana z wykorzystania biomasy, w tym: ze spalania słomy, drewna odpadowego oraz biogazu.

Finansowaniem objęte są również koszty ogólne, czyli koszty honorariów architektów, inżynierów oraz konsultantów, opłat sądowych, studiów wykonalności, nabycia patentów oraz licencji, dotyczące przygotowania lub realizacji danego projektu. Koszty te mogą być finansowane do wysokości 12% całkowitych kosztów kwalifikowanych projektu.

### ***Poziom pomocy.***

Górna wysokość pomocy finansowej dla gmin - 420 tys. PLN na inwestycję.

Górna wysokość pomocy finansowej dla związków międzygminnych – liczba gmin związku uczestniczących w realizowanej inwestycji x 420 tys. PLN na inwestycję.

Wysokość pomocy finansowej będzie zgodna z ograniczeniami ustalonymi przez Rozporządzenie Rady (WE) nr 1268/99, a także zgodna z ustawowo określonymi limitami dla środków budżetowych przeznaczonych na dotowanie inwestycji realizowanych przez jednostki samorządu terytorialnego i będzie wynosiła do 50% kwalifikowanych kosztów inwestycji, przy możliwości podwyższenia pomocy finansowej do 75%, zgodnie z obowiązującym w tym zakresie polskim prawem. Niższy poziom współfinansowania w stosunku do limitów wynikających z prawodawstwa polskiego i Rozporządzenia Rady (WE) nr 1268/99 zależeć będzie od zapotrzebowania wykazanego przez beneficjenta.

### ***Beneficjenci pomocy.:***

- gminy oraz związki międzygminne.

*Szacunkowa tabela finansowa.* (kwoty podano w euro)

Rok	Calkowity koszt kwalifikowany	Środki publiczne						Środki prywatne	
		Ogółem		Udział UE		Udział krajowy		EUR	%
		EUR	%	EUR	%	EUR	%		
1	2 (3+9)	3 (5+7)	4 (3/2)	5	6 (5/3)	7	8 (7/3)	9	10 (9/2)
2000	110848522	108631552	98%	81 473 664	75%	27 157888	25%	2216970	2%
2001	80811 815	79195579	98%	59 396 684	75%	19798895	25%	1 616236	2%
2002	58 299 065	57133084	98%	42849813	75%	14283271	25%	1 165981	2%
2003	58 299 065	57133084	98%	42849813	75%	14283271	25%	1 165981	2%
2004	58 299 065	57133084	98%	42849813	75%	14283271	25%	1 165981	2%
2005	58 299 065	57 133084	98%	42849813	75%	14283271	25%	1 165981	2%
2006	58 299 065	57133084	98%	42849813	75%	14283271	25%	1 165981	2%
Suma	483 155664	473492551	98%	355 119413	75%	118373 138	25%	9663 113	2%

## IV. UKŁAD FUNKCJONALNO - PRZESTRZENNY.

### 1. Położenie i charakterystyka gminy.

Pod względem administracyjnym od 1 stycznia 1999 roku gmina Modliborzyce należy do województwa lubelskiego. Wchodzi w skład powiatu janowskiego. Sąsiaduje od południowego-wschodu z gminą i miastem Janów Lubelski, od wschodu z gminą Godziszów, od północnego-wschodu z gminą Batorz, od północy z gminą Szastarka, od zachodu z gminą Potok Wielki i od południowego-zachodu z gminą Pysznica w powiecie stalowowolskim (województwo podkarpackie).

Na terenie gminy znajduje się 26 wsi, w tym 24 sołeckich o łącznej liczbie <sup>7647</sup>~~7747~~ mieszkańców.

Do gminy należą wsie: Modliborzyce, Majdan Modliborski, Pasięka, Wierzchowiska Drugie, Antolin, Węgliska, Wierzchowiska Pierwsze, Michałówka, Zarajec, Wolica Druga, Bilsko, Wolnica Pierwsza, Lute, Zamek, Felinów, Stojeszyn Pierwszy, Dąbie, Słupie, Stojeszyn Drugi, Brzeziny, Świnki, Ciechocin, Kalenne, Gwizdów, Wolica I, Wolica Kolonia, Kolonia Stojeszyn. Powierzchnia gminy wynosi 15,3 tys. ha, gęstość zaludnienia <sup>51</sup>~~50~~ osób/km<sup>2</sup> (średnia dla gmin wiejskich w woj. lubelskim 49 os./km<sup>2</sup>).

Gmina Modliborzyce zalicza się do typowo rolniczych.

Użytki rolne zajmują 8 384 ha, co stanowi 54,7 % powierzchni gminy, zaś lasy i zadrzewienia 5 603 tys. ha, stanowiące 36,6 % powierzchni gminy.

### 2. Główne uwarunkowania ponadlokalne.

#### 2.1. Społeczno - gospodarcze.

Gmina w obecnej rzeczywistości posiada szereg problemów wynikających z:

- a) skutków gospodarczej transformacji i restrukturyzacji przedsiębiorstw i instytucji, czego efektem jest zjawisko bezrobocia i ubożenia wsi,
- b) braku infrastruktury społecznej, która mogłaby poprzez odpowiednie działanie marketingowo-prawne pomóc w produkcji rolno-spożywczej i przygotowaniu gminy do współpracy i integracji Polski z U.E.
- c) braku inwestycji turystycznych (hoteli, moteli) tak w obrębie całej gminy, jak i w gminach sąsiednich, które umożliwiłyby ruch turystyczny pomimo istniejących warunków naturalnych.

## **2.2. Układ komunikacyjny - drogi i kolej.**

Sieć drogowa gminy w centralnej i północnej części jest dobrze rozwinięta.

Przez centralną część gminy przebiega:

- **droga krajowa nr 19** Granica Państwa – Kuźnica Białostocka – Białystok – Siemiatycze – Międzyrzec Podlaski – Kock – Lubartów – Lublin – Kraśnik – Janów Lubelski – Nisko – Sokołów Małopolski – Rzeszów o długości 8,6 km na obszarze gminy,
- **droga wojewódzka Nr 857** Zaklików – Modliborzyce o długości 5,8 km na obszarze gminy.

W południowej części gminy sieć drogowa jest bardzo słabo rozwinięta z uwagi na położenie terenu w Parku Krajobrazowym Lasów Janowskich.

Sieć dróg jest uzupełniana przez drogi powiatowe, łączące ze sobą sąsiednie gminy oraz drogi gminne.

Linia kolejowa przez teren gminy nie przebiega.

## **2.3. Infrastruktura techniczna.**

W zakresie infrastruktury technicznej gmina Modliborzyce posiada następujące powiązania, głównie z sąsiednimi gminami:

- a) energia elektryczna - teren gminy należy do Zakładu Energetycznego Janów Lubelski,
- b) telekomunikacja - teren gminy należy do obwodu telekomunikacyjnego Janów Lubelskim.

## **2.4. Przyrodnicze - ekorozwój.**

W granicach gminy znajdują się:

- a) torfowiskowy rezerwat przyrody „Imielty Ług”,
- b) Park Krajobrazowy „Lasy Janowskie” wraz z otuliną,
- c) Roztoczański Obszar Chronionego Krajobrazu,
- d) pomniki przyrody.

## V. ŚRODOWISKO PRZYRODNICZE.

### 1. Przyrodnicze uwarunkowania rozwoju.

#### 1.1. Położenie fizjograficzne gminy.

Gmina Modliborzyce jest usytuowana na pograniczu dwóch regionów fizjograficznych I-go rzędu: Podkarpackiego i Pasa Wyżyn oraz na obszarze trzech makroregionów: Wyżyny Lubelskiej, Roztocza i Kotliny Sandomierskiej.

#### 1.2. Struktura przyrodnicza gminy.

Struktura przyrodnicza gminy przedstawia się w następujący sposób:

- użytki rolne zajmują 8 384 ha, co stanowi 54,7 % powierzchni gminy, z tego na grunty orne przypada 7493 ha, sady – 183 ha, łąki – 446 ha, pastwiska – 262 ha,
- lasy i zadrzewienia 5603 ha (36,6 %),
- wody 415 ha (2,7 %),
- nieużytki 404 ha (2,6%).

W strukturze przyrodniczej gminy wyróżnić należy wysoki odsetek lasów – 36,6 % (przy średniej lesistości województwa lubelskiego 21,8 %) oraz wysoki odsetek wód powierzchniowych.

#### 1.3. Zasoby i walory środowiska przyrodniczego.

##### 1.3.1. Budowa geologiczna.

Obszar gminy Modliborzyce charakteryzuje się skomplikowaną budową geologiczną, co w znacznej mierze wynika z tektoniki tego terenu. Gmina jest położona w strefie południowo - zachodniej krawędzi Wyżyny Lubelskiej, która jest częścią wielkiego synklinorium brzeźnego, o kierunku NW-SE zwanego duńsko- mazowiecko- lubelskim.

W strefie krawędzi i zachodniego skłonu Roztocza utwory okresu kredowego są reprezentowane głównie przez opoki i margle. Skały trzeciorzędowe występują w postaci wapieni miocenkich. Ich wychodnie znajdują się, między innymi, w lewym zboczu doliny Lutynki, w miejscowości Michałówka. Utwory czwartorzędowe występujące na Wzniesieniach Urzędowskich i na Roztoczu Zachodnim są głównie pochodzenia plejstocenkiego. Znaczna część obszaru gminy jest pokryta warstwą lessu pochodzącego z ostatniego zlodowacenia bałtyckiego.

##### 1.3.2. Surowce budowlane.

Na terenie gminy wydobywa się powierzchniowo dla potrzeb budownictwa prywatnego i do budowy dróg piasek we wsiach Michałówka i Majdan oraz kamień w Wierzchowiskach I, Bilsku i w Stojeszynie I.

Eksploatacja złóż na skalę przemysłową nie występuje.

Prowadzone były badania wapieni trzeciorzędowych i późnokredowych występujących w obfitych złożach na terenie wsi Wierzchowiska II. Badania wykazały dużą przydatność występującego tu surowca do produkcji cementu. Udokumentowane złożo nr 1 może dać 89100 tys. ton surowca, natomiast złożo nr 2 – 7350 ton wapieni trzeciorzędowych i 89000tys. ton opoki. Dotychczas złoża nie były eksploatowane.

### **1.3.3. Rzeźba terenu.**

Obszar gminy Modliborzyce charakteryzuje się żywą, strukturalno - erozyjną rzeźbą. Wysokości bezwzględne znajdują się w przedziale od 180 do 312 m n.p.m., a różnice wysokości względnych lokalnie osiągają 50-60 m.

### **1.3.4. Warunki wodne.**

#### **1.3.4.1. Wody powierzchniowe.**

Stosunkowo bogata jest sieć wód powierzchniowych, na którą składają się naturalne ciek wodne ( Sanna, Lutynka, Łukowica, Dębowiec i szereg bezimiennych) stale prowadzące wodę oraz niezliczone strugi okresowe i epizodyczne. Głównym ciekim na obszarze gminy Modliborzyce jest Sanna, rzeka II rzędu, biorąca początek z dwóch zespołów źródeł szczelinowych położonych na wysokości 225,5 oraz 225 m n.p.m. w pobliżu szkoły w Wierzchowiskach i oddalonych od siebie o 200 m. W granicach gminy Sanna płynie doliną o szerokości od 150 – 500 m, jej długość wynosi tu ok. 17 km. Sanna ma 4 dopływy: 3 bezimienne i dopływ Lutynka.

Lutynka bierze początek ze źródła położonego na wysokości 208 m n.p.m. Długość Lutynki wynosi około 2,2 km, na całej długości płynie w wąskiej głęboko wciętej dolinie. W Wolicy II, ze źródła położonego na wysokości 218 m n.p.m. bierze początek strumyk, który ma na długości 1,4 km płynie równoległe do prawego zbocza doliny zanim połączy się z Sanną. W Wolicy I, na wysokości 217 m n.p.m. rozpoczyna się ciek, którego długość do połączenia się z rzeką wynosi ok. 2 km. Ostatnim dopływem jest ciek o długości ok. 0,6 km biorący początek z zabagnionej dolinki między Modliborzycami a Kolonią Zamek.

Powierzchnia wód płynących to 13 ha.

Znaczny udział w powierzchni gminy mają wody stojące. Największe kompleksy stawów znajdują się w Modliborzycach, Kol. Zamek, Wierzchowiskach, Stojeszynie oraz Gwizdowie.

Zatrzymana w tych stawach woda służy do hodowli ryb.

#### **1.3.4.2. Wody podziemne.**

O występowaniu i charakterze krążenia wód podziemnych w strefie południowo-zachodniej krawędzi Wyżyny Lubelskiej i Roztocza Zachodniego decydują przede wszystkim



warunki geologiczne. Na tym obszarze wydzielono cztery piętra wodonośne: jurajskie, kredowe, trzeciorzędowe i czwartorzędowe.

**1) Jurajskie piętro wodonośne.**

Zawodnienie utworów jury górnej zostało stwierdzone tylko na zachodzie krawędzi, na niewielkim obszarze brachyantykliny Gościeradowa-Salomina. Wynika to z lokalnego występowania skał jurajskich – jedyne miejsce na międzyrzeczu Wisły i Bugu. Skałami wodonośnymi są tu silnie spękane wapienie dolomityczne i jamiste malmu. Występujące tu wody krążą w szczelinach pochodzenia tektonicznego. Pomnikowe źródło w Łanach jest częściowo zasilane przez wody piętra jurajskiego.

**2) Kredowe piętro wodonośne.**

Linia rozgraniczająca występowania głównego poziomu wody w utworach trzeciorzędowych – miocenijskich i kredowych przebiega od zachodu przez Salomin Dolny, dalej do Łychowa, źródeł Szanianki w Potoku Stanach, Zarajca, południowej części Wierzchowisk, Andrzejowa, na północ od Godziszowa i do źródeł Branwi, a dalej przez Kocudzę Górną do Frampola. Na południe od wyznaczonej linii, wody podziemne w utworach kredowych występują tylko wyspowo na niewielkich obszarach. Kredowe piętro wodonośne występuje powszechnie na północ od wyznaczonej linii i ma szerokie rozprzestrzenienie poza obszarem objętym opisem.

**3) Trzeciorzędowe – miocenijskie piętro wodonośne.**

W wyniku tektonicznego obniżenia stropu utworów kredowych urywa się ciągłość kredowego piętra wodonośnego, a w przedłużeniu ku południowi występuje piętro wód trzeciorzędowych – miocenijskich. Przejście wodonośca z kredowego na miocenijski notuje się wzdłuż całej dyslokacji Węglin – Węglinek. Analogiczną sytuację obserwowano na przedłużeniu linii tej dyslokacji, tj. ku wschodowi. Potwierdzają to obserwacje z południowej części Wierzchowisk, w Andrzejowie, Godziszowie I i w Branwi, a dalej na wschód w Godziszowie Górnym.

**4) Czwartorzędowe piętro wodonośne.**

Rozprzestrzenienie czwartorzędowego piętra wodonośnego związane jest głównie z dolinami rzecznyymi. Najszersza strefa wodonośna utworów plejstocenijskich przebiega po obydwu stronach płaskiej doliny Stanianki. W innych dolinach rzecznych listwa wód tego piętra jest znacznie węższa, jednak miejscowości: Krzemień, Biała, Wolica, Modliborzyce, Węglin i wiele innych korzystają z wód czwartorzędowych.

Skałami wodonośnymi są głównie piaski plejstocenijskie, rzadziej żwiry. W wielu miejscowościach występują kurzawki.

Zwierciadło wody zasadniczego poziomu w dolinach jest najczęściej swobodne.

W najbliższym sąsiedztwie cieków, w dnach dolin wysłanych nanosami holoceniowymi lub materią organiczną (torfy), wody podziemne tworzą w wielu miejscach podmokłości, często – jak w przypadku Sanny – zdrenowane rowami melioracyjnymi. Miąższość utworów plejstoceniowo – holoceniowych jest zmienna w profilach poprzecznych i podłużnych dolin (do kilkudziesięciu metrów).

Czwartorzędowe piętro wodonośne jest w więzi hydraulicznej z poziomami starszych pięter wodonośnych.

### **1.3.5. Warunki glebowe.**

#### **1.3.5.1. Dane ogólne.**

Gmina Modliborzyce zajmuje ogólną powierzchnię 15315 ha, w tym lasy 5603 ha, co stanowi 36,6 % powierzchni gminy.

Użytki rolne zajmują 8384 ha co stanowi 54,7% powierzchni gminy, natomiast grunty orne zajmują powierzchnię 7943 ha co stanowi 48,9% powierzchni gminy.

#### **1.3.5.2. Charakterystyka gleb.**

O charakterze pokrywy glebowej zdecydowały następujące czynniki: podłoże skalne (litologia), stosunki wodne oraz szata roślinna. Największy udział w tym terenie mają gleby płowe w kompleksie z brunatnymi, oglejonymi odgórnymi ( tj. zawierającymi utlenione związki żelaza i manganu). Gleby te wytworzyły się na podłożu lessów i utworów lessopodobnych.

Na granicy z gminą Szastarka występują tzw. sapy - gleby wytworzone na piaskach naglinowych oraz na glinach zwałowych. W dolinach rzecznych Sanny i Lutynki nagromadziły się mady, natomiast w południowej części na Równinie Biłgorajskiej występują gleby bielcowe i rdzawe.

#### **1.3.5.3. Tereny rolnicze.**

Gmina Modliborzyce ma dużą powierzchnię użytków rolnych i lasów. Małą powierzchnie zajmują w gminie sady, łąki i pastwiska.

Gleby gminy Modliborzyce wytworzone są przede wszystkim z lessów i utworów lessopodobnych (zwane też glinami, glinami spiaszczonymi).

Najlepsze gleby występują we wsiach: Pasięka, Węgliska, Antolin, Wierzchowiska I i II.

rejon najłagodniejszych gleb to głównie tereny wsi Gwizdów, Ciechocin, Kalenne, Swinki, Majdan i Brzeziny.

#### **1.3.6. Tereny leśne.**

Gospodarką leśną na terenie gminy Modliborzyce zajmuje się Nadleśnictwo Janów Lubelski. Obszar nadleśnictwa Janów Lubelski, którego granice niemal dokładnie pokrywają się

z granicami Parku Krajobrazowego Lasy Janowskie, został w 1994 r. uznany przez Lasy państwowe za Leśny Kompleks Promocyjny. W jego obrębie obowiązują szczególne proekologiczne zasady gospodarki leśnej (m.in. wprowadzono podwyższony wiek rębności dla głównych gatunków drzew), których celem jest zachowanie i odtwarzanie ekosystemów naturalnych oraz zwiększenie bioróżnorodności.

Lasy w gminie Modliborzyce zajmują powierzchnię 5 603 ha, co stanowi 36,6 % powierzchni gminy.

Znaczną część Lasów Janowskich stanowią drzewostany o charakterze naturalnym. Przeważają różne typy borów sosnowych, sosnowo-jodłowych i mieszanych. Na terenach podmokłych spotyka się większe powierzchnie borów bagiennych i olsów, a w dolinach cieków - łągi. W składzie gatunkowym lasów zdecydowanie dominuje sosna. Wśród innych gatunków drzew większe znaczenie mają ponadto jodła, olcha, brzoza, dąb oraz świerk, a w domieszce występują buk, modrzew, jesion i osika.

Wyróżniamy trzy grupy siedlisk leśnych:

- grupę borów ( bór suchy, świeży, wilgotny i bagienny)
- grupę lasoborów ( bór mieszany, świeży i wilgotny, las mieszany, świeży i wilgotny)
- grupę lasów ( las świeży i wilgotny, las typowy i jesionowy)

Siedliska borowe występują przede wszystkim w południowej części gminy. Ich zróżnicowanie wiąże się z uwilgotnieniem gleb. Najbogatszym siedliskiem jest las wyżyny gdzie dominującym gatunkiem jest buk, występuje on w okolicy Wierzchowisk. Bory mieszane zajmują siedliska żyzniejsze i spotkać je można zarówno w południowej „leśnej” części gminy, jak i w okolicach Felinowa i Wolicy.

2000 ha lasów państwowych znajdujących się na terenie gminy Modliborzyce zalicza się do Leśnego Kompleksu Promocyjnego. Skład gatunkowy drzewostanu przedstawia się następująco: sosna pospolita 94%, osina 2%, brzoza 2%, olsza 1%, buk 1%, dąb, świerk i modrzew występują pojedynczo lub grupowo 1%.

### **1.3.7. Biosfera.**

#### **1.3.7.1. Flora.**

Na terenie Parku Krajobrazowego Lasy Janowskie obejmującego południową część gminy Modliborzyce występuje blisko 800 gatunków roślin naczyniowych, wśród nich ponad 130 gatunków rzadkich i chronionych, w tym gatunki górskie, borealne, pontyjskie i atlantyckie. Wśród roślin runa leśnego do najrzadszych należą: pióropusznik strusi, narecznica grzebieniasta, podrzeń żebrowiec, wawrzynek główkowaty, czosnek niedźwiedzi, lilia złotogłów, bluszcz pospolity, groszek wschodniokarpacki, wilczomlecz migdałolistny, żywiec gruczołowaty

i cebulkowy, szczyr trwały, starzec Fuchsa, mącznica lekarska, widłak spłaszczony, widłak cyprysowy, widłak wroniec, porzecza alpejska, podkolan biały, buławnik wielkokwiatowy, storczyk szerokolistny, storczyk plamisty. Liczne gatunki rzadkie występują na bagnach, torfowiskach i obrzeżach stawów. Należą do nich m.in. wierzba borówkolistna i lapońska, brzoza niska, rosiczki: okrągłolistna, długolistna i pośrednia, bagnica torfowa, widłak torfowy, ponikło jajowate, wąkrota zwyczajna, tłustosz zwyczajny, jeżogłówka najmniejsza, sitowiec nadmorski, sit sztywny, grzybienie północne, salwinia pływająca, pływacz drobny i pośredni, przygielka biała, rzadkie gatunki turzyc. Na piaszczyskach rośnie rzadki kozłek całolistny, czosnek siatkowaty. W Lasach Janowskich stwierdzono także występowanie kilkunastu rzadkich gatunków mszaków, grzybów, porostów, w tym objęty ochroną porost z rodzaju brodaczka - *Usnea subflaridiana* i znajdująca się pod częściową ochroną płucnica islandzka.

### 1.3.7.2. Fauna.

Lasy Janowskie stanowią jedną z największych i najważniejszych ostoi leśnej zwierzyny i ptaków w Polsce południowo-wschodniej. Rozległy, zwarty kompleks leśny stwarza korzystne warunki bytowania dużym ssakom. Liczna jest tu populacja jelenia, dzika i sarny, występują także łoś, wilk, borsuk, bóbr, wydra, lis i jenot. Różnorodność ekosystemów leśnych, torfowiskowych i wodnych powoduje, że wyjątkowo bogaty jest świat ptaków Parku. Stwierdzono tu gniazdowanie około 170 gatunków, wśród nich najrzadsze gatunki ptaków drapieżnych: bielika, orlika krzykliwego i grubodziobego, gadożera, rybołowa, kani czarnej i rdzawej, błotniaka stawowego i łąkowego. Lasy Janowskie są jedną z ostatnich w Polsce ostoi ginącego głuszca. Inne rzadkie gatunki związane z odludnymi terenami leśnymi i bagiennymi to cietrzew, bocian czarny i żuraw. Duża ilość bagien i stawów w otoczeniu leśnym stwarza bardzo korzystne warunki dla ptaków wodno-błotnych. Gnieźdzą się tu m.in.: bąk, czapla siwa, płaskonos, podgorzałka, rybitwa zwyczajna i czarna, kureczka nakrapiana i zielonka, derkacz, rycyk.

Z innych rzadszych gatunków warto wymienić zimorodka i kraskę. W bagnach i stawach występuje ginący żółw błotny, a w rejonie Momotów - gniewosz plamisty. Pospolita jest żmija zygzakowata i zaskroniec oraz jaszczurki - zwinka i żyworódka. Słabiej poznane są bezkręgowce, wśród których warto wymienić motyla pazia królowej, chrząszcza jelonka rogacza oraz trzy rzadkie gatunki mrówek, których występowanie stwierdzono na Bagnie Rakowskim.

### 1.3.8. Warunki klimatyczne.

Warunki klimatyczne w północnej części gminy Modliborzyce są typowe dla Roztocza, a w południowej dla Kotliny Sandomierskiej. Klimat ma charakter przejściowy. Wynika to z oddziaływania mas powietrza napływających z dwóch różnych kierunków: polarno - morskiego i polarno- kontynentalnego.

#### 1.3.8.1. Temperatura powietrza.

Z hydrologicznego punktu widzenia temperatura powietrza jest bardzo ważnym elementem klimatycznym, gdyż limituje w głównej mierze wartość wskaźnika parowania terenowego. Średnia roczna temperatura powietrza oscyluje od  $7,5^{\circ}$  –  $8^{\circ}\text{C}$  w Kotlinie Sandomierskiej około  $7^{\circ}\text{C}$  na obszarze Roztocza. Amplituda skrajnych wartości temperatur roku ma wartość  $1,8^{\circ}\text{C}$ . Średnia wartość temperatury w półroczu zimowym wynosi mniej niż  $0,5^{\circ}\text{C}$ , w półroczu zimowym ponad  $14^{\circ}\text{C}$ . Najcieplejszym miesiącem roku jest lipiec ze średnią wartością  $18^{\circ}\text{C}$ , najchłodniejszym styczeń – ponad  $5^{\circ}\text{C}$  poniżej zera.

Omawiana wyżej sytuacja termiczna ma charakter ogólny, gdyż ulega one pewnym modyfikacjom w zależności od warunków lokalnych jak: rzeźba terenu, głębokość zalegania wód gruntowych, rodzaj podłoża, szata roślinna. itp.

Wpływ tych czynników szczególnie wyraźnie oddziałują na zróżnicowanie warunków termicznych nocą i nad ranem przy pogodzie bezchmurnej i bezwietrznej. W czasie bezchmurnej pogody, a zwłaszcza przy silnych wiatrach oddziaływanie to jest znacznie mniejsze lub nie występuje w ogóle. Największego zróżnicowania warunków termicznych na badanym terenie oczekiwać należy pomiędzy dolinami i obniżeniami a obszarami wyniesionymi o głębszy zaleganiu wód gruntowych. Najkorzystniejsze warunki termiczne badanego terenu posiadają obszary dostatecznie przewietrzane charakteryzujące się głębokim zaleganiem wód gruntowych. Najlepszymi warunkami termicznymi charakteryzują się tereny z utworów gliniastych na powierzchni, charakteryzujących się znaczną pojemnością cieplną. Dobre warunki klimatyczne posiadają również wyniesione tereny pokryte utworami piaszczystymi. Charakteryzują się one małą pojemnością cieplną co w okresie letnim wyraża się znacznymi dobowymi amplitudami temperatur w warstwie przygruntowej w okresach pogodnych tj. o znacznym usłonecznieniu.

Z uwagi na małe przewodnictwo ciepła tych utworów ulegają one znacznemu nagrzewaniu w dzień i wychłodzeniu w nocy. Takie skoki temperatur są niekorzystne dla niektórych odmian roślin, nie mają natomiast znaczenia dla budownictwa mieszkaniowego.

Okresowo gorszymi warunkami klimatycznymi charakteryzują się obszary płaskie, w obrębie których występuje podwyższone zw. wód gruntowych. Na obszarach tych ciepło tracone jest na parowanie płytko zalegającej wody gruntowej.

Kompleksy leśne posiadają specyficzne warunki klimatyczne. Wpływają także w znacznym stopniu na warunki klimatyczne terenów bezpośrednio do nich przyległych, zwłaszcza łagodzą przebieg temperatury. Na terenach leśnych w ciągu lat notowane są znacznie niższe amplitudy temperatur niż na terenach bezleśnych co jest korzystne z bioklimatycznego punktu widzenia.

#### **1.3.8.2. Wilgotność względna.**

Wilgotność względna powietrza jest elementem meteorologicznym, który z jednej strony wykazuje dużą zależność od temperatury powietrza z drugiej zaś warunkuje odczuwalność temperatury przez organizmy żywe. Z bioklimatycznego punktu widzenia nie są korzystne zbyt duże wartości wilgotności względnej zarówno przy temperaturach wysokich jak i przy niskich (uczucie duszności).

Wilgotność względna ma charakter zbliżony do optymalnej w naszych szerokościach geograficznych i wynosi ca 80%. Wahania wynoszą ok. 20%. Największe wilgotności przypadają na okres zimy (XII – II) najniższe na okres lata (IV – VIII).

#### **1.3.8.3. Mgły.**

Mgły są zjawiskiem ściśle związanym z temperaturą i wilgotnością powietrza. Są zjawiskiem wybitnie niekorzystnym ze zdrowotno – wypoczynkowego punktu widzenia. Sprzyjają utrzymywaniu się w powietrzu ewentualnych zanieczyszczeń mechanicznych i chemicznych. Pogarszają widoczność co może spowodować zakłócenia w komunikacji. Z analizy danych meteorologicznych wynika, że największa liczba mgieł występuje w chłodnej połowie roku w okresie od września do marca.

#### **1.3.8.4. Zachmurzenie.**

Największe zachmurzenie przypada (jak w całej Polsce) na chłodną porę roku. Maksima występują w listopadzie i grudniu ok. 83% minimum zachmurzenia przypada na wrzesień i czerwiec 57 – 61%. Liczba dni pogodnych wynosi ca 40, a ilość dni pochmurnych waha się od 110 do 170.

#### **1.3.8.5. Opad atmosferyczny.**

Średnia roczna suma opadów waha się w granicach 550-650 mm (wobec braku pomiarowej stacji synoptycznej na terenie gminy informacje o poszczególnych składnikach klimatu odnoszą się do większych jednostek klimatycznych). Najwyższe opady miesięczne przypadają na ogół na lipiec, rzadziej na czerwiec (suma opadów 80-100 mm) najniższe w okresie zimowym (średnia miesięczna suma opadów 20-30 mm).

#### **1.3.8.6. Zanieczyszczenie powietrza.**

Na terenie gminy opad pyłu wynosi od 151 do 200 m/m<sup>2</sup> co oznacza utrzymywanie się tego wskaźnika w dopuszczalnej normie. Odnotowano przekroczenie normy (o 10%) w przypadku związków ołowiu. Nie ma zakładów przemysłowych, są jedynie drobne zakłady w tym trzy cegielnie. Nie mogą być one źródłem groźnych dla środowiska i zdrowia ludzkiego emisji. Natomiast poważnym źródłem zanieczyszczeń jak również hałasu są pojazdy mechaniczne, przede wszystkim samochody. Innym źródłem zanieczyszczeń są paleniska domowe i komunalne, spalające najczęściej zasiarczony węgiel oraz niskiej jakości koks. Paleniska w budynkach mieszkalnych i komunalnych ( kuchnie, piece węglowe, piece centralnego ogrzewania, kotłownie) są poważnym emitorem dwutlenku węgla a także tlenu węgla. Ich udział w zanieczyszczeniu atmosfery w skali kraju oblicza się na 20-25%.

#### **1.3.8.7. Wiatry.**

Najczęściej na rozpatrywanym terenie przeważają wiatry południowo – zachodnie i zachodnie. Dość częste są także wiatry południowo – wschodnie i północno – zachodnie. Najmniejszą częstotliwość wykazują wiatry północne i północno – wschodnie. Na uwagę zasługuje stosunkowo duży procent cisz w ciągu roku. Na ogół na rozpatrywanym terenie występują wiatry o niewielkich prędkościach ca 66% wiatrów stanowią wiatry o prędkościach od 0 do 5 m/sek. Średnia roczna prędkość wiatru w rejonie omawianej gminy wynosi ca 3,0 m/s. Stosunki anemometryczne badanego terenu ulegają znacznemu zróżnicowaniu w wyniku wpływów warunków lokalnych zwłaszcza orografii i pokrycia terenu. Za miejsca zaciszne należy uznać tereny znajdujące się po zacisznej stronie kompleksów leśnych polany leśne oraz intensywną zabudowę.

Terenami najlepiej przewietrzanymi są obszary wysoczyznowe, przy czym nie ma tutaj miejsc nadmiernie nawietrzanych.

#### **1.3.8.8. Warunki higieny atmosfery.**

Na terenie gminy Modliborzyce brak jest większych zakładów przemysłowych zanieczyszczających atmosferę. Istnieje w gminie kilka obiektów, których uciążliwość polega na wprowadzaniu do atmosfery przykrych zapachów.

Należą do nich:

- „Matthias” Zakład Przetwórstwa Mięsa,
- Ferma Hodowlana w Wierzchowiskach.

Poza wyżej wymienionymi źródłami zanieczyszczeń na pogorszenie warunków aerosanitarnych mają produkty spalania węgla występujące stale, a wzrastające w miesiącach zimowych z palenisk domowych.

## 2. Kierunki zagospodarowania przestrzennego w aspekcie uwarunkowań przyrodniczych.

### 2.1. Obszary chronione i proponowane do objęcia ochroną prawną.

Na terenie gminy znajduje się wiele terenów chronionych. Są to fragmenty dużych obiektów: **Park Krajobrazowy Lasy Janowskie** wchodzący w skład **Obszaru Lasów Janowskich** wyznaczonego jako **obszar węzłowy (34 M)** w sieci **ECONET - PL** i **Roztoczański Obszar Chronionego Krajobrazu** oraz formy ochrony indywidualnej – pomniki przyrody.

Ponadto ochronie podlega korytarz ekologiczny (o znaczeniu krajowym) doliny rzeki Sanna przed zagospodarowaniem utrudniającym migrację fauny i flory.

Na terenie gminy Modliborzyce istnieją obszary chronione, należące do trzech kategorii: rezerwat przyrody, park krajobrazowy oraz obszar chronionego krajobrazu.

#### 2.1.1. Park Krajobrazowy Lasy Janowskie.

**Park Krajobrazowy Lasy Janowskie** został utworzony Uchwałą Nr II/12/84 Wojewódzkiej Rady Narodowej w Tarnobrzegu z dnia 03.10.1984 r. zajmuje powierzchnię 39150 ha oraz otulinę o powierzchni 60500 ha. Pod względem fizjograficznym w całości położony jest w obrębie Równiny Biłgorajskiej, wchodzącej w skład Niziny Sandomierskiej. Lasy Janowskie stanowią część pasma Puszczy Solskiej, ciągnącej się od doliny Wisły ku wschodowi, aż do politycznej granicy państwa. O wysokim bogactwie biologicznych zasobów Parku świadczy duża liczba zbiorowisk roślinnych. Wyróżniono tu 202 zespoły roślinne, w tym 33 leśne. Duży zwarty kompleks leśny, wzbogacony istniejącymi stawami (ok. 2000 ha), stanowi ostoję dla wielu gatunków zwierząt i ptaków, szczególnie zagrożonych wyginięciem. Odpowiednie warunki bytowania znalazły tutaj m. in. łoś, jeleni, dzik, wilk. Istnieją tutaj stanowiska lęgowe rzadkich i ginących gatunków ptaków, m. in. orzeł bielik, orlik grubodzioby i krzykliwy, rybołów, trzmielojad, żuraw, kania czarna, cietrzew, kraska, zimorodek. Lasy te mają istotne znaczenie dla krajowej populacji bociana czarnego oraz silnie zagrożonego głuszca. Najcenniejsze tereny pod względem ornitologicznym znalazły się w granicach rezerwatu przyrody „Imielity Ług”. Szczególną ochroną zostały objęte stanowiska lęgowe rzadkich gatunków poprzez wyznaczenie stref ochronnych. We wsi Szklarnia została utworzona ostoja konika biłgorajskiego. Pojedyncze twory przyrody żywej i nieożywionej zostały objęte ochroną jako pomniki przyrody.

**Na terenie Parku wprowadza się następujące zakazy i ograniczenia:**

- **Zakazuje się:**
  - zanieczyszczania wody, gleby i powietrza.



- lasy w granicach Parku uznać za lasy ochronne grupy I – lasy masowego wypoczynku ludności,
- podnieść wiek rębności drzewostanu w granicach jednej klasy wiekowej (20 lat),
- stosować powszechnie rąbanie częściowe, przerębowe i gniazdowe,
- w przypadkach konieczności stosowania rębni zupełnej stosować rębnie zwężone Ib lub smugowe Ic,
- ochraniać glebę i runo przed mechanicznym zniszczeniem w trakcie wyrębu i zrywki,
- odnowienia drzewostanów prowadzić w kierunku wzbogacenia gatunkowego stosując rodzinne gatunki domieszkowe i chronić odnowienia naturalne z samosiewu,
- wprowadzać w szerokim zakresie biologiczne metody ochrony lasu,
- utworzyć lub zmodyfikować do nowych potrzeb sieć osad administracji i straży leśnej uwzględniając konieczność zapewnienia porządku i ochrony środowiska,
- poczynić starania o przejmowanie na rzecz Lasów Państwowych powierzchni leśnych będących w rękach prywatnych przy zdawaniu gospodarstw rolnych za emeryturę oraz wykup lasów,

## **2) W gospodarce łowieckiej**

- gospodarka łowiecka prowadzona będzie w oparciu o zasady przyjęte w odniesieniu do obszarów szczególnie chronionych,

## **3) W rolnictwie:**

- utrzymać dominującą pozycję rodzinnych gospodarstw rolnych zapewniających zachowanie mozaikowego układu pól dostosowanych do warunków fizjograficznych i intensywnego płodozmianu,
- w gospodarstwach rybackich przeprowadzić koszenie trzcin poza okresem lęgowym ptactwa,
- w trakcie prac pielęgnacyjnych lub odnowieniowych unikać jednoczesnego pozbawienia wody całego kompleksu stawów, a prace wykonywać kolejno w poszczególnych stawach pozostawiając jednocześnie pewne ilości kęp roślinności szuwarowej.

## **4) W gospodarce wodnej:**

- odzyskać i utrzymać pełną czystość wszystkich cieków wodnych,
- wzdłuż cieków płynących przez obszary rolnicze stosować zabudowę biologiczną w celu ochrony wód przed zanieczyszczeniem.

## **5) W komunikacji:**

- ograniczyć szybkość poruszania się pojazdów na obszarze Parku ze szczególnym uwzględnieniem dróg migracji zwierzyny i korytarzy ekologicznych.

- lokalizowania jakichkolwiek inwestycji przemysłowych i rolniczych powodujących niszczenie lub degradację środowiska oraz jego walorów krajobrazowych,
  - zmiany naturalnych form użytkowania terenu na bardziej intensywne gospodarczo np. lasu na użytki rolne,
  - likwidowania istniejących zadrzewień śródpolnych i śródłukowych,
  - eksploatacji miejscowych zasobów kruszywa i materiałów budowlanych,
  - lokalizowania wysypisk śmieci, składowisk odpadów, grzebalników martwej zwierzyny itp. urządzeń,
  - przeprowadzanie napowietrznych linii przesyłowych i ciągów komunikacyjnych za wyjątkiem utrzymania dróg dojazdowych do miejscowości jako sięgacze,
  - wjazdu na teren chroniony wszelkich pojazdów samochodowych z wyłączeniem ruchu lokalnego i interwencyjnego poza miejscami wyznaczonymi,
  - używanie poza pomieszczeniami zamkniętymi urządzeń radiotechnicznych oraz innych źródeł hałasu uciążliwych dla otoczenia,
  - realizacji wszelkich działalności gospodarczych mogących zniszczyć lub zmienić w istotny sposób naturalny krajobraz, względnie jego poszczególne elementy.
- **Ogranicza się:**
    - stosowanie zrębów zupełnych do minimum niezbędnego ze względów hodowlanych i warunków siedliskowych, stosując zręby zwężone,
    - stosowanie chemicznych metod zwalczania szkodników tylko do sytuacji zagrożenia klęską gradacji owadów,
    - intensyfikowania produkcji drogą nawożenia lasu,
    - intensyfikację produkcji rolnej poprzez przechodzenie na duże arealy upraw jednogatunkowych o intensywnym nawożeniu i stosowaniu środków chemicznych ochrony roślin jedynie w szczególnych przypadkach.

**Ochrona walorów przyrodniczych i krajobrazowych Parku będzie realizowana przez przestrzeganie ogólnych zasad zagospodarowania:**

**1) W leśnictwie:**

- podstawowym celem gospodarki leśnej w Parku jest zapewnienie warunków do maksymalnego i harmonijnego spełnienia funkcji społecznych, ochronnych i produkcyjnych,
- zweryfikować obowiązujące elaboraty urzędzenia gospodarstwa leśnego. Opracować nowe, dostosowując je do granic i warunków obowiązujących na terenie Parku.

#### **6) W budownictwie:**

- budownictwo odtworzeniowe dla potrzeb miejscowej ludności powinno nawiązywać do historycznie ukształtowanych form regionalnych.

#### **7) W rekreacji i turystyce:**

- teren Parku przeznaczyć dla turystyki kwalifikowanej (pieszej, rowerowej, narciarskiej) oraz wypoczynku świątecznego w formie spacerów, zwiedzania, obserwowania przyrody, grzybobrania, zwiedzania dydaktycznego,
- zagospodarowanie dostosować do w/w form rekreacji, a więc urządzić szlaki turystyczne, miejsca wypoczynkowe, widokowe,
- dopuszcza się rekreacyjne użytkowanie całego obszaru Parku poza obszarami wyłączonymi – specjalnie oznakowanymi (rezerwaty, ostoje zwierzyny, uprawy).

**Dla zapewnienia skutecznej ochrony terenów Parku ustanowiono również strefę ochronną, na terenie której obowiązują następujące zakazy i ograniczenia:**

#### **• Zakazuje się:**

- lokalizowania inwestycji i sposobu zagospodarowania terenu, mogących mieć negatywny wpływ na Park oraz utrudniać powiązania z cennymi obszarami sąsiadującymi,
- lokalizowania przemysłowych ferm hodowlanych oraz stosowania bezściółowych technologii,
- lokalizowania terenów do gnojowicowania oraz grzebania martwych zwierząt,
- prowadzenia zabiegów melioracyjnych oraz innych mogących mieć wpływ na zmianę poziomu wód powierzchniowych i gruntowych na terenie Parku,
- likwidowanie istniejących już stawów i koszenie trzciny w okresie lęgowym ptactwa,
- wprowadzania elementów inwestycji bez odpowiednich urządzeń zabezpieczających środowisko przed zanieczyszczeniem i przerywaniem ciągów ekologicznych,
- budowy budynków niezharmonizowanych z otoczeniem,
- lokalizowania ośrodków wypoczynkowych i innych budowli na terenach leśnych oraz w odległości mniejszej niż 100 m od brzegu rzeki i zbiorników wodnych,
- stosowania środków chemicznych w ilości ponad 4 % w mieszaninie z piaskiem używanej do uszorstnienia dróg przebiegających przez teren Parku i strefy ochronnej.

#### **• Ogranicza się:**

- intensyfikację chemicznej ochrony lasu przed szkodnikami, poza szczególnymi przypadkami,

- wielkość zrębów zupełnych,
- rozwój komunikacji (w strefie bezpośredniego oddziaływania na Park) dla potrzeb lokalnych,
- szybkość pojazdów na drogach przecinających korytarze ekologiczne prowadzące z Parku na zewnątrz,
- eksploatację surowców mineralnych na skalę przemysłową,
- rozwijanie skoncentrowanych układów urbanistycznych w otoczeniu Parku oraz na kierunkach powiązań ekologicznych i krajobrazowych z wartościowymi obszarami sąsiadującymi z Parkiem.

**Ochrona walorów przyrodniczych i krajobrazowych dla obszaru strefy ochronnej realizowana będzie poprzez przestrzeganie ogólnych zasad zagospodarowania:**

**1) W leśnictwie:**

- w otoczeniu ośrodków rekreacyjnych i obsługi ruchu turystycznego lasy uznać za ochronne grupy I – lasy masowego wypoczynku ludności,
- na obszarach niezgodności panującego drzewostanu z typem siedliskowym podjąć przebudowę wzbogacając skład gatunkowy drzewostanów i podszytów,
- przy nowych nasadzeniach stosować głównie gatunki rodzinne oraz w miarę możliwości lokalny materiał roślinny,
- zalesiać grunty rolne najniższych klas bonitacyjnych zwłaszcza na głównych kierunkach powiązań z otaczającymi cennymi przyrodniczo obszarami sąsiednimi, uwzględniając korytarze ekologiczne.

**2) W rolnictwie:**

- utrzymać dotychczasowy roślinno-hodowlany kierunek produkcji rolnej, wielkość obsady zwierząt dostosować do miejscowej bazy paszowej,
- na terenach rolnych i łąkowych utrzymywać i wprowadzać zadrzewienia śródpolne i przydrożne,
- w produkcji rolnej stosować nowoczesne metody agrotechniczne oraz biologiczne z ograniczeniem stosowania środków chemicznych.

**3) W gospodarce wodnej:**

- zabezpieczyć odcinki cieków wodnych od źródeł do obszaru Parku przed możliwością przedostania się zanieczyszczenia,
- stosować obudowę biologiczną cieków wodnych przebiegających przez obszary rolnicze,
- uporządkować gospodarkę wodno-ściekową w zlewni rzek przepływających przez obszar Parku.

#### 4) W budownictwie:

- lokalizacja obiektów budowlanych nie może kolidować z przeznaczeniem obszarów przyległych do Parku na cele zaplecza turystycznego i wypoczynkowego,
- stosować w budownictwie mieszkaniowym i ogólnym we wsiach otaczających Park Krajobrazowy regionalne cechy architektoniczne i wystroju ludowego,
- starannie rekultywować wszelkie czasowo zdewastowane obszary związane z prowadzeniem robót budowlanych.

#### 5) W rekreacji i turystyce:

- przeznaczyć teren strefy przyległej do Parku na lokalizację ośrodków obsługi ruchu turystycznego,
- wsie położone w pobliżu Parku w obszarze o dużych walorach krajobrazowych przeznaczyć na wsie letniskowe,
- wielkość ośrodków turystyczno-rekreacyjnych dostosować do naturalnej chłonności terenu w promieniu dostępności i pojemności samych ośrodków.

#### 2.1.2. Rezerваты przyrody.

Na terenie Parku istnieje 5 rezerwatów przyrody. Największym i najcenniejszym z nich jest rezerwat leśno-krajobrazowo-historyczny "**Lasy Janowskie**" (2676,87 ha). Obejmuje on najlepiej zachowany fragment Lasów Janowskich z mającymi charakter naturalny borami sosnowymi, jodłowymi borami mieszanymi oraz kompleksem śródleśnych stawów. Rezerwat przecina malownicza dolina meandrującej Branwi, nad którą wznosi się wydłużona zalesiona wydma zwana Porytowym Wzgórzem, miejsce historycznej bitwy partyzanckiej w czerwcu 1944 r. Rezerwatami leśnymi są "**Jastkowice**" (45,68 ha), chroniący cenny zespół wielogatunkowego lasu mieszanego ze starodrzewem w wieku 150-200 lat oraz "**Szklarnia**" (278,32 ha) chroniący naturalne bory jodłowe. Rezerwat torfowiskowy "**Kacze Błota**" (168,87 ha) obejmuje śródleśne torfowisko wysokie i przejściowe porośnięte borem bagiennym oraz otaczające je wydmy. Projektuje się utworzenie dwu kolejnych rezerwatów "**Błota Rakowskie**" dla ochrony rozległego torfowiska we wschodniej części Parku i "**Leka**", dla ochrony naturalnych lasów liściastych w jego zachodniej części.

Rezerwat wodno-torfowiskowy "**Imielty Ług**" (737,79 ha) prawie w całości leży w granicach gminy Modliborzych i chroni jedno z największych w Parku torfowisk wysokich, porośniętych karłowatą sosną, wypełniające dużą międzywydmową nieckę, której część zajmują stawy, będące ostoją ptactwa wodnego.

Ponadto na terenie Parku i jego otuliny znajduje się ponad 100 pomników przyrody.

### **2.1.3. Roztoczański Obszar Chronionego Krajobrazu.**

Obszar chronionego krajobrazu obejmuje wyróżniające się krajobrazowo tereny o różnych typach ekosystemów. Zagospodarowanie tych terenów powinno zapewnić stan względnej równowagi ekologicznej systemów przyrodniczych.

**Roztoczański Obszar Chronionego Krajobrazu** powołano uchwałą WRN w Przemyślu Nr XX/148/87 z dnia 25 czerwca 1987 roku, utrzymaną w mocy Obwieszczeniem Wojewody Przemyskiego z dnia 11 grudnia 1990 roku.

Obejmuje on obszar północnej części gminy Modliborzyce. Powierzchnia ogólna wynosi 32.174 ha. Spełnia on funkcję otuliny Parków Krajobrazowych: Puszczy Solskiej i Południoworoztoczańskiego.

Planowane jest powiększenie Roztoczańskiego Obszaru Chronionego Krajobrazu o teren położony w północnej części gminy w celu utworzenia Zachodnioroztoczańskiego Obszaru Chronionego Krajobrazu.

### **2.1.4. Pomniki przyrody.**

Na terenie gminy Modliborzyce uznano za pomniki przyrody:

#### **a) źródła i zespoły źródeł:**

- 1) zespół źródeł w Dąbiu o pow. 0,16 ha,
- 2) zespół źródeł podwodnych w Lutem o pow. 2,3 ha.
- 3) źródło zawieszone w Kolonii Wolica o pow. 0,01 ha.
- 4) zespół źródeł przy stawach w Wierchowiskach o pow. 0,035 ha, uznanych za pomniki przyrody Rozporządzeniem nr 3 Wojewody Tarnobrzeskiego z dnia 9 stycznia 1996 r.
- 5) źródłisko „przy szkole” w Wierchowiskach, również stanowisko dokumentacyjne przyrody nieożywionej.

#### **b) drzewa i grupy drzew:**

- buk pospolity – obwód 410 cm i wysokość 35 m – drzewo rośnie w kępie starodrzewia parkowego w Stojeszynie,
- dęby szypułkowe (5 szt.) – obwód 316-520 cm i wysokość 28,0-30,0 m – drzewa rosną na terenie dawnego parku przyfolwarcznego w Stojeszynie,
- lipa drobnolistna – obwód 390 cm i wysokość 30,0 m – drzewo rośnie na terenie dawnego parku przyfolwarcznego w Stojeszynie,
- buk pospolity – obwód 315 cm i wysokość 35,0 m – drzewo rośnie na terenie dawnego parku przyfolwarcznego w Stojeszynie,

- klon jawor – obwód 345 cm i wysokość 25,0 m – drzewo rośnie w płd. części parku podworskiego w Modliborzycach - Zamku,
- jesion wyniosły – obwód 410 cm i wysokość 25,0 m – drzewo rośnie w płd. części parku podworskiego w Modliborzycach – Zamku,
- lipa drobnolistna – obwód 315 cm i wysokość 29,0 m – drzewo rośnie w płd. -wsch. części parku podworskiego w Wierzchowiskach,
- klon pospolity – obwód 345 cm i wysokość 28,0 m – drzewo rośnie w płd. części parku podworskiego w Wierzchowiskach,
- lipa drobnolistna – obwód 300 cm i wysokość 25,0 m – drzewo rośnie w parku podworskim w Wierzchowiskach,
- sosna wejmutka – obwód 235 cm i wysokość 30,0 m – drzewo rośnie w płn. -zach. części parku podworskiego w Wierzchowiskach,
- modrzew europejski – obwód 265 cm i wysokość 22,0 m – drzewo rośnie w płn.-wsch. części parku podworskiego w Wierzchowiskach,
- dąb szypułkowy – obwód 375 cm i wysokość 30,0 m – drzewo rośnie w płn.-wsch. części parku podworskiego w Wierzchowiskach.

#### **Ad. a) Opis źródeł i zespołów źródeł.**

##### **1) Źródłisko w Dąbiu.**

Położone jest na wysokości około 208 m n.p.m. Jest to wypływ skalno - szczelinowy, spływowy. Woda wypływa z 13 - 15 punktów, przy czym położony w zachodnim skrzydle źródłiska ma szczególnie wydajność. Ściana czołowa przy tym wypływie ukazuje blokowe spękania wapieni. Szczelina w wypływie głównym ma rozwartość ok. 10cm, a jej pionowa rysa widoczna jest w ścianie powyżej wypływu. W wyniku nakładających się procesów antropogenicznych i naturalnych, obiekt zbyt szybko traci swą atrakcyjność krajobrazową. Morfologicznie źródłisko usytuowane jest u podnóża 4-6 metrowej krawędzi- skarpy, tworzącej na długości ponad 1km próg. Ponad tym erozyjnym progiem podnosi się znacznie łagodniej zbocze Sanny, na którym położona jest wieś Dąbie. Pod wzgl. wydajności źródłisko należy do pierwszej dziesiątki największych wypływów polu południowo- zachodniej krawędzi Wyżyny Lubelskiej. Są to wody słodkie o prostym składzie chemicznym z dominacją pary jonowej wapnia i wodorowęglanów (  $\text{Ca-HCO}_3$  ). Dominacja ta jest odzwierciedleniem cech środowiska geochemicznego zlewni własnej źródeł. Wody źródłiska cechują się wysoką jakością. Do celów pitnych i szerzej rozumianego spożycia komunalnego używane są raczej sporadycznie. Często natomiast można spotkać miejscowych ludzi piorących lub schładzających mleko

w pojemnikach. Roślinność otula źródłisko i stabilizuje ruchy grawitacyjne skarpy. Brak roślinności powoduje osuwanie się masy skalnej. Rośnie około 20 drzew: lipa drobnolistna, topola, akacja, klon, klon jawor, wiąz pospolity, leszczyna.

Źródłisko w Dąbiu położone jest na terenie stanowiącym własność wspólnoty wsi. Na mapie ewidencji gruntów działka ta ma nr.839. W rejestrze ewidencji opisu tej działki dokonano pod pozycję 204. Z ogólnego areалу działki będącej dobrem wspólnym wsi Dąbie, wydzielono 21% tj. 16 arów powierzchni pod ochronę pomnikową źródłiska. Zwążywszy, że w skład działki podlegającej ochronie wchodzi skarpa zadrzewiona lub zakrzewiona, powierzchnia wodna strumieni odprowadzających wody z wypływów oraz bagnisko, wieś nie ponosi gospodarczych z tytułu działań ochroniarskich.

## **2) Źródłisko podwodne w Lutem.**

Położone jest w dnie stawu, w dolnym biegu małego ciekę Lutynki, dopływu Sanny. Staw piętrzący wody wypełnia dno doliny na długości ok. 800m. W najszerszym miejscu zbiornik ten ma 150 m. Średnio odległość przeciwnych brzegów wynosi 116 m. Naturalne ramy dość stromych zboczy wąskiej doliny zdecydowały, że zbiornik jest wydłużony. Średnia głębokość stawu wynosi 1m.

Zbiornik w Lutem jest doskonałym przykładem pozytywnego oddziaływania człowieka nie tylko na stosunki wodne (retencja), ale również na estetykę krajobrazu. Źródłisko położone jest w dnie sztucznego zbiornika (stawu), na przedłużeniu krótkiej dolinki biegnącej obok remizy strażackiej w Lutem i uchodzącej do stawu od strony północnej. Wypływ wody podziemnej znajduje się w zagłębieniu o powierzchni około 150 m<sup>2</sup> i głębokości 5 - 7m.

W morfologii dna całego zbiornika (stawu) forma ta mocno się wyróżnia, gdyż głębokość w pozostałych miejscach nigdzie nie przekracza 1m. Dno zagłębienia niszy źródłiskowej usiane jest niewielkimi lejkami o głębokości kilkudziesięciu cm (niekiedy ponad 1m), w których pulsują intensywne wypływy. Znaczą je jasnożółte kółka drobnoziarnistego pyłu kwarcowego. Naliczono tu ponad 30 wypływów pulsujących. Są one rozrzucone całej powierzchni zagłębienia.

Na powierzchni stawu nie ma oczywiście żadnych zewnętrznych oznak istnienia podwodnego źródłiska poza obniżoną o kilka stopni temperaturą wody w strefie ponad zagłębieniem. W okresie zimy woda nad źródłiskiem nigdy nie zamarza.

Badania jakościowe wód pochodzących z tego źródłiska dają podstawę do wykluczenia dalekiego zasilania tego wypływu. Są to wody pochodzące z trzeciorzędowego piętra wodonośnego. Geneza źródła jest trudna do ustalenia, niewątpliwie



związane jest ono z doliną przedpleistoceniową, której dno położone było znacznie niżej niż współczesne. Wydajność zatopionego w dnie stawu źródła określono na podstawie pomiarów pośrednich (wydajność źródeł wyżej leżących i przepływ Lutynki poniżej stawu) na co najmniej 150 l/s.

Drugim bardzo ważnym parametrem źródeł - poza wydajnością - jest jakość wód. Określono je jako pochodzące z trzeciorzędowego piętra wodonośnego na podstawie ich cech fizyko-chemicznych. Ze względu na stężenie składników mineralnych wody te nadają się wybitnie do spożycia. Cechy jakości przyrodniczej wód określają je jako wody słodkie o właściwościach odzwierciedlających podatność geochemiczną wapieni mioceńskich na procesy dysocjacji.

Właścicielką gruntu pod stawem w Lutem była od roku 1987 Biała Stefania c. Tomasza i Franciszki. Na mapie ewidencji gruntów wsi Lute jest to działka o numerze 413. W rejestrze wsi działka ta jest opisana pod numerem 9.

### **3) Źródło „zawieszony” w Kolonii Wolica.**

W dolinie niektóre źródła są „zawieszony” względem dna i lustro wody w rzece nawet o 1-2 m. Do takich należy źródło dokumentowane jako pomnik przyrody nieożywionej. Nie należy ono jednak do najwyższych zawieszonych i najbardziej dynamicznych, aczkolwiek w pełni zasługuje na ochronę konserwatorską.

Źródło pomnikowe w Kolonii Wolicy położone jest na lewym zboczu doliny Lutynki na wysokości 215 m n.p.m. Zbocze tworzy wyraźną krawędź denudacyjno - morfologiczną, aczkolwiek dolina Lutynki ma założenia tektoniczne, a jej dno wypełniają luźne utwory plejstoceniowe, o czym świadczy np. profil geologiczny jednej ze studni (wyżej położonej) w Lutych Dołach.

Zawieszenie zwierciadła wody ma przyczynę geologiczno - litologiczną. W topografii zbocza źródło akcentuje się wcięciem erozyjnym (erozja źródłana), a w krajobrazie - grupą drzew i krzewów otulających wypływ. Szczelną osłonę biologiczną źródła tworzą: wierzba iwa, dąb szypułkowy, sosna zwyczajna, brzoza, szakłak pospolity, bez czarny i leszczyna. W latach o znacznej zasobności poziomów wodonośnych, wypływy wody w tym źródle są słyszane z odległości kilkunastu metrów. Jest to zatem źródło akustyczne.

Nisza źródła wyerodowana jest w mioceńskich wapieniach litotamniowo - detrytycznych marglistych. Wcięcie w skarpe wynosi około 5-6m., a wysokość pochyłej ściany niszy wynosi również około 5 metrów. „Zawieszenie” źródła ponad lustro wody w Lutynce określa się na 1m. Cechy jakościowe wód ze źródła dokumentowane są bardzo zbliżone do tzw.

wody „średniej”. Wskaźniki syntetyczne, będące wypadkową stężenia jonów w wodzie tzn. przewodność właściwa i mineralizacja całkowita odpowiadająca sumie jonów, mają nieco niższe wartości niż woda „średnio”. Może to być miarą niewielkiego zróżnicowania geochemicznego zlewni, jak również stopnia lokalnej antropopresji. Źródło w kolonii Wolicy nie jest wykorzystywane gospodarczo, nie licząc sporadycznego poboru małych ilości wody do celów pitnych w okresach letnich sianokosów i prac polowych.

#### 4) Źródłisko „przy stawach” w Wierzchowiskach.

Położone jest w dolinie Sanny na wysokości około 222 m n.p.m. Jest to czwarte z kolei źródło, które w odpowiednim przedziale czasu daje początek rzece. Początek rzece Sannie daje źródłisko w Wierzchowiskach „przy stawach”. Miejsca naturalnych wypływów wody są słabo widoczne, gdyż giną w zieleni pokrywającej podnóże zbocza. Drzewostan bliskiego otoczenia źródłiska stanowią: sosna, świerk, leszczyna w niższym piętrze, a niżej - olcha szara.

Źródłisko tworzy linia wypływów ciągnących się na długości ok. 40 m. Jest to źródło o charakterze spływowym, skalne, szczelinowo-warstwowe. W okresie kartowania stwierdzono wypływy wody z 12 miejsc, przy czym najbardziej wydajne były źródła skrajnie położone. Wypływ najniżej leżący, dwustrumieniowy ma niszkę w części rozkopaną-zmienioną antropogenicznie. Jakość wód pochodzących ze źródłiska w Wierzchowiskach „przy stawach” jest kontrolowana w sposób niesystematyczny od roku 1980. Źródłisko ma wody charakteryzujące się wyższymi wartościami syntetycznymi tj. przewodnością właściwą i mineralizacją całkowitą o około 17%. Podwyższone są również zawartości głównych jonów. Odczyn wody (pH-7,15) jest charakterystyczny dla wód podziemnych tego obszaru. Para jonowa Ca-HCO<sub>3</sub> warunkuje w głównej mierze poziom tej równowagi. Badane wody należą do wód prostych, dwujonowych tzn. wodorowęglanowo-wapniowych. Jednocześnie jest to skład naturalny, wynikający z charakteru geochemicznego zlewni.

Wody źródłiska wykorzystywane są do celów sanitarnych (pranie itd.) oraz do okresowego zasilania stawów rybnych położonych w bliskim sąsiedztwie. Ze względu na położenie hipsometryczne stawów, wody przierzucane są przez groble przy pomocy pompy. Źródłisko położone jest na terenie Lasów Państwowych Nadleśnictwa Modliborzyce. Na mapie ewidencji gruntów jest to działka nr 1925 o pow. 10,34 ha. Po lewej stronie cieku odprowadzającego wody źródlane rośnie las (głównie iglasty - sosna). Po prawej stronie, między tym ciekim, a korytem Sanny część tego obszaru pokrywa ols, a nieco wyżej od pierwszego wypływu - pastwisko. Granice terenu chronionego wyznaczają linie położone w odległości 3m powyżej i

poniżej skrajnych wypływów, prawy brzeg cieką odprowadzającego wody źródlane i linia biegnąca równolegle do tego cieką z boczem skarpy w odległości ok. 5 m od brzegu lewego.

#### **5) Źródło i stanowisko dokumentacyjne przyrody nieożywionej w Wierzchowiskach „przy szkole”.**

Położone jest w dolinie górnej Sanny na wysokości około 224 m n.p.m. Obiekt znajduje się u podnóża lewej stromej i wysokiej na około 6m skarpy z boczą doliny. W okresach kiedy źródło funkcjonuje jego wody wykorzystywane są do celów sanitarnych i do zasilania stawu rybnego. Odprowadzanie wody ze źródła do cieką odbywa się przez rów otwarty i pozornie nie zasługujący na uwagę. Grunt, na którym położone jest źródłisko należy do Wojewódzkiego Zarządu Inwestycji Rolnych., Rejonowego Oddz. w Nisku. Na mapie ewidencji gruntów jest to działka nr 1552. W rejestrze gruntów wsi Wierzchowiska jest ona opisana pod poz. 402. Są to wody płynące z wąskim pasem brzegu o łącznej pow. 1 ara.

Skarpa źródłana jest częścią działki oznaczonej na mapie ewidencji gruntów numerem 1787/1. Działka zajmuje powierzchnię 2,10ha, w skład której wchodzi:

- rola kl. IIIA - 0,33ha
- rola kl. IIIB - 0,34ha
- las kl. IV - 1,43ha

Z gruntów obydwu działek wydziela się pod obszar chroniony- pomnik przyrody i jednocześnie stanowisko dokumentacyjne przyrody nieożywionej - powierzchnię 1,5 ara. Granice obszaru chronionego wyznaczają: grobla osuszonego stawu (przylegającego do źródłiska), wierzchowina (górný skłon) skarpy, około 2,0 m oddalona linia od górnej niszy (na N) oraz linia biegnąca w poprzek koryta po pozostałościach progu cementowego. Rosnące tam drzewa otulają chroniony obszar i z pewnością są pozostałością grądu świeżego. Rośnie tu: klon, wierzba, klon-jawor, lipa drobnolistna, leszczyna, dąb, głóg w towarzystwie drzew lub u podnóża skarpy gromadzie występuje roślinność synantropii.

### **3. Działania strategiczne na rzecz ochrony środowiska przyrodniczego.**

W celu poprawy stanu środowiska naturalnego na terenie gminy, niezbędne jest współdziałanie samorządu gminy Modliborzyce z samorządami sąsiednich gmin oraz z samorządami szczebla powiatowego (Janów Lubelski) i wojewódzkiego (Lublin).

Budżet gminy na cele związane z ochroną środowiska może być wspierany dotacjami Wojewódzkiego Funduszu Ochrony Środowiska i innych funduszy tak krajowych jak i zagranicznych.

Dla zapewnienia prawidłowego rozwoju gminy, przy uwzględnieniu wymagań zdrowotnych i sanitarnych, a zarazem potrzeby zachowania istniejących jeszcze walorów środowiska, samorząd lokalny musi dążyć do realizacji podjętych już działań w zakresie ochrony środowiska. Należą do nich w szczególności: dalsza budowa ujęć wodnych i sieci wodociągowej, ocena czystości wód podziemnych w źródłach i poszukiwanie sposobów ich ochrony, dalszy rozwój gazyfikacji, rozwiązanie problemów odpadów stałych.

Problem czystości wód podziemnych wypływających ze źródeł pojawił w związku z uzyskaniem informacji o nadmiernej zawartości związków azotowych w źródłach w Dąbiu. Sprawa wymaga dalszych badań w celu określenia jakości wody w poszczególnych wypływach oraz próby ustalenia przyczyny ewentualnych zanieczyszczeń.

Zapewnienie dostępu do wody pitnej dobrej jakości, gazyfikacja i rozwiązanie problemu odpadów wiążą się z planowanym w gminie rozwojem agroturystyki. Wobec zainteresowania agroturystyką władze lokalne zamierzają ułatwić jej rozwój przez organizację odpowiedniego przeszkolenia w tym zakresie.

Główne zadania w zakresie związanym z ochroną środowiska:

a) dla sfery biotycznej:

- traktowanie lasów jako najważniejszego składnika równowagi ekologicznej i krajobrazu gminy,
- prowadzenie polityki zalesienia najsłabszych gruntów (zwłaszcza w strefach przyleśnych),
- przeciwdziałanie przekształceniu użytków zielonych w pola uprawne,
- ochrona zespołów parkowych i drzew przydrożnych.

b) hydrosfery: (ochrona czystości rzek i stawów oraz wód podziemnych)

- budowa systemów kanalizacji sanitarnej,
- eliminacja zrzutów ścieków do wód (stawów, rzek) i gruntu,
- wyznaczenie granic ochronnych wokół stawów i rzek.

c) pedosfery:

- rygorystyczny obowiązek ochrony gruntów o najwyższych walorach agroekologicznych przed zmianą sposobu ich użytkowania (klasy bonitacyjne od I do III),
- nieużytki rolnicze, gleby najsłabsze (V i VI klasa) o ile nie są użytkowane rolniczo przeznaczyć do zalesienia,

- przy znacznym zakwaszeniu gleb uznaje się za wskazane zintensyfikowanie procesu ich wapnowania (jest to podstawowym czynnikiem przywracania walorów agroekologicznych zdegradowanym obszarom),
- eliminowanie upraw polowych i ogrodowych ze strefy wzdłuż drogi krajowej nr 19 Granica Państwa - Rzeszów oraz drogi wojewódzkiej nr 857 Zaklików-Modliborzyce, w pasie o szer. 60 m od skraju jezdni – z uwagi na natężenie metali ciężkich emitowanych przez pojazdy samochodowe.

d) litosfery i gospodarki zasobami naturalnymi:

- eksploatacja złóż winna być zgodna z wymogami ochrony środowiska naturalnego,
- rekultywację leśną złóż wyeksploatowanych i sukcesywną rekultywację leśną złóż eksploatowanych,
- ograniczenie możliwości eksploatacji torfów,
- rygorystyczne przestrzeganie uzyskania koncesji na eksploatację wszelkich surowców mineralnych i torfów.

e) powietrza:

- dążyć do budowy systemu gazociągu, celem uzyskania gazu jako paliwa ekologicznego.

f) klimatu akustycznego:

- przestrzeganie zasad lokalizacji zabudowy mieszkaniowej od układów komunikacyjnych,
- lokalizacja zakładów produkcyjnych uciążliwych w odpowiedniej odległości od zabudowy mieszkaniowej,
- tworzenie stref zieleni – ochronnych wzdłuż tras komunikacyjnych.

## VI. ELEMENTY PROGRAMOWE ROZWOJU GMINY.

### 1. Baza ekonomiczna.

Analizując sytuację ekonomiczną gminy Modliborzyce można stwierdzić, że jest to gmina o dominującej funkcji rolniczej i leśnej. Produkcja przemysłowa jest znikoma i jest funkcją uzupełniającą.

Produkcja rolna dominuje jako miejsce zatrudnienia i źródło dochodów. Poziom rozwoju ekonomicznego jest dość niski.

W 2001 roku w systemie REGON zarejestrowano 321 działające podmioty gospodarcze na terenie gminy.

Najbardziej rozwinięta jest działalność w zakresie handlu, związane jest to z małym nakładem środków finansowych na jej prowadzenie. Brakuje średniej wielkości zakładów przemysłowych, powoduje to wysoki stopień bezrobocia i mały dynamizm rozwojowy.

Z racji dominacji rolnictwa w gospodarczym obrazie gminy należy uwzględnić rozwój istniejących oraz tworzenie nowych zakładów przemysłu rolno - spożywczego, umożliwiając wielofunkcyjny rozwój i alternatywne źródła zatrudnienia i dochodów.

Gmina posiada warunki dla tworzenia przedsiębiorstw zajmujących się uszlachetnieniem i przetwarzaniem płodów rolnych.

Znaczna jest własna produkcja rolna w podstawowych grupach artykułów (zboża, ziemniaki, ryby słodkowodne, mięso, warzywa). Nowe zakłady przemysłu spożywczego powinny zostać wybrane spośród tych, które wymagają niewielkich nakładów finansowych i rzeczowych.

Jedną z możliwości wzrostu dochodów mieszkańców i rozwoju gminy jest rozwój agroturystyki i usług rekreacyjnych. Sprzyjają temu walory krajobrazowe, przyrodnicze oraz kulturowe.

Przyszłość gminy należy wiązać z dalszym rozwojem pozarolniczych form aktywności.

W wyniku analizy ekonomicznej gminy nasuwają się następujące wnioski:

1. Stan bazy ekonomicznej wykazuje średni poziom rozwoju. Na terenie gminy nie funkcjonują podmioty gospodarcze ze znaczącym kapitałem. W istniejących podmiotach przeważają jednostki małe.
2. Rozwój prywatnych zakładów i usług (rzemiosło, handel) nie wytworzył na tyle znaczącego potencjału by gmina stanowiła liczące się ogniwo przedsiębiorczości, oraz źródło zasilania budżetu gminy.
3. W sferze obsługi rolnictwa nastąpiły tendencje recesyjne, związane z upadaniem spółdzielczości rolniczej oraz likwidacją zorganizowanych form usług agrotechnicznych.

4. W niewystarczającym stopniu jest rozwinięty dostęp do profesjonalnego doradztwa informacji - w sytuacji zbyt słabego przygotowania potencjalnych przedsiębiorców do prowadzenia własnych firm.

## **2. Warunki życia.**

### **2.1. Mieszkalnictwo.**

Jednym z podstawowych czynników oceny warunków życia jest ocena warunków mieszkaniowych.

W gminie Modliborzyce zasoby mieszkaniowe na dzień 31.XII. 2001 r. wynoszą 2102 mieszkań.

Przeciętna powierzchnia użytkowa mieszkania – 66,98 m<sup>2</sup> (przy średniej w województwie lubelskim 62,7 m<sup>2</sup>, a dla gmin wiejskich 63,3 m<sup>2</sup>).

Na jedną osobę przypada 19,3 m<sup>2</sup> powierzchni użytkowej (w woj. lubelskim – 19,1 m<sup>2</sup> dla gmin wiejskich – 19,1 m<sup>2</sup>). Na jedno mieszkanie przypada 3,46 osoby, (w woj. lubelskim – 3,28 osoby, dla gmin wiejskich – 3,36 osoby). Na jedną izbę przypada 1,08 osoby (w woj. lubelskim – 0,97 osoby, dla gmin wiejskich – 0,98 osoby).

Nowe budynki realizowane w ostatnich latach wpłynęły na poprawę wskaźników powierzchniowych. Część nowych budynków jest realizowana na wymianę starych siedlisk. Przynosi to widoczną poprawę warunków mieszkaniowych.

Na podstawie analizy sytuacji mieszkaniowej można wysunąć następujące uwagi i wnioski:

- Nowa zabudowa powstaje przeważnie w miejscowościach położonych przy głównych trasach.
- Najkorzystniejsza byłaby koncentracja zabudowy w większych miejscowościach, dałoby to możliwość kształtowania środków lokalnych oraz właściwej struktury osadnictwa.
- Należy podporządkować zasady sytuowania zabudowy kryteriom ekologicznym i ochrony krajobrazu.

### **2.2. Usługi.**

#### **2.2.1. Administracja.**

Funkcję ośrodka administracyjno – usługowego gminy pełnią Modliborzyce, gdzie znajduje się:

- Urząd Gminy
- Niepubliczny Zakład Opieki Zdrowotnej
- Komisariat Policji
- Bank Spółdzielczy
- Urząd Pocztowy

### 2.2.2. Oświata i wychowanie.

Na terenie gminy znajdują się 4 szkoły podstawowe oraz 1 punkt filialny, w których uczy się ogółem 579 uczniów.

Szkoły znajdują się w następujących miejscowościach:

- Modliborzyce – I – VI – klas
- Wierzchowiska – I – VI – klas
- Stojeszyn – I – VI – klas
- Wolica – I – VI – klas
- Zarajec – I – VI – klas

W Modliborzycach znajduje się gimnazjum, w którym pobiera naukę 341 uczniów, oraz liceum, w którym uczy się 163 uczniów.

W gminie Modliborzyce są 3 placówki wychowania przedszkolnego, do których uczęszcza łącznie 118 dzieci. Oddziały przedszkolne mieszczą się przy szkołach podstawowych w miejscowościach Modliborzyce, Wierzchowiska i Stojeszyn.

### 2.2.3. Służba zdrowia.

Gminny Ośrodek Zdrowia Modliborzyce obejmuje swoim zasięgiem 14 wiosek. Ze względu na zły dojazd do Ośrodka Zdrowia w Potoczku przyjmuje pacjentów z Gwizdowa i sporadycznie ze Świder. Opiekuje się liczbą 5915 pacjentów. Zatrudnia 4 lekarzy, w tym jednego na 1/2 etatu, 8 pielęgniarek dyplomowych, laborantkę, fizykoterapeutkę, 4 pracowników administracyjnych.

W obecnej chwili służba zdrowia boryka się z wieloma problemami charakterystycznymi dla tego resortu w całym kraju takimi jak:

- niedoinwestowanie,
- brak decyzji politycznych dotyczących reformy służby zdrowia,
- brak właściwego systemu ubezpieczeń społecznych.

Wśród licznych potrzeb służby zdrowia należy wspomnieć o potrzebie:

- remontu budynku w zakresie malowania, wymiany otworów w starej części ośrodka, naprawy dachu, podłączenia gazowego, CO,
- zakupu i montażu lamp bakteriobójczych,
- instalacji przepływowych ogrzewaczy wody we wszystkich gabinetach,
- ogólne doinwestowanie w sprzęt wszystkich gabinetów lekarskich.



#### **2.2.4. Kultura.**

Gmina Modliborzyce posiada:

- Gminny Ośrodek Kultury,
- Świetlicę wiejską w Wierzchowiskach,
- Gminną Bibliotekę Publiczną w Modliborzycach,
- filie biblioteczne w Stojeszynie, Wierzchowiskach, Wolicy i Modliborzycach.

Gminny Ośrodek Kultury oraz Gminna Biblioteka Publiczna prowadzą szeroką działalność w formach typowych dla tego rodzaju placówek.

#### **2.2.5. Usługi i handel.**

Na podstawie danych uzyskanych z Urzędu Gminy w Modliborzyce ustalono, że na terenie gminy działa 79 punktów sprzedaży detalicznej, 1 punkt sprzedaży paliwa oraz 1 targowisko czasowe.

Na terenie gminy Modliborzyce w miejscowościach Wierzchowiska, Stojeszyn i Zarajec znajdują się punkty skupu mleka. Poziom zaspokajania potrzeb ludności gminy w usługi handlu na skutek dynamicznego wzrostu w ostatnich latach należy uznać za dostateczny pod względem ilościowym. Zastrzeżenia można mieć co do wartości technicznej obiektów handlowych i standardu wyposażenia tych obiektów.

#### **2.2.6. Usługi inne.**

- Remizy OSP znajdują się w następujących miejscowościach: Modliborzyce, Wierzchowiska I, Wierzchowiska II, Wolica I, Wolica II, Lute, Zarajec, Dąbie, Stojeszyn I, Stojeszyn II, Pasięka.
- Urząd Pocztowy w Modliborzycach i agencja pocztowa w Wierzchowiskach I,

#### **2.2.7. Obiekty sakralne.**

Na terenie gminy znajduje się trzy parafie rzymskokatolickie: w Modliborzycach, Wierzchowiskach I i Brzezinach, należące do Dekanatu Modliborzyce, Diecezja Sandomierska.

#### **2.2.8. Sport i rekreacja.**

Na terenie gminy działa jeden Klub Sportowy FENIKS. Poza środkami budżetowymi w miarę możliwości stara się pozyskiwać dofinansowanie na sprzęt i działalność.

Klub Sportowy działalność swą prowadzi w 6 sekcjach sportowych.

#### **2.2.9. Pomoc społeczna.**

Dochody w gminie Modliborzyce kształtują się na poziomie średnim. Brak środków materialnych na potrzeby życiowe wielu mieszkańców jest jednym z problemów gminy. Zauważyć można stałe ubożenie całego społeczeństwa gminy.

Z tym wiąże się duże obciążenie budżetu gminy wydatkami związanymi z pomocą społeczną. Wprowadzona nowelizacja ustawy o pomocy społecznej określa zadania organów samorządowych. W tym zakresie nakłada na gminy obowiązek realizacji nowych form wynikających z potrzeb środowiska. Problem nasila się, gdyż rokrocznie przypisywane są samorządom do realizacji nowe zadania, jednak w ślad za wydawanymi ustawami nie idą środki finansowe. Ze środków samorządowych udzielana jest pomoc w formie zasiłków celowych - jednorazowych i dożywianie dzieci. Do chwili obecnej w różnych formach pomocy, pomocą stałą i doraźną objętych jest 708 osób.

### **3. Turystyka i wypoczynek.**

Rozwój turystyki i rekreacji na terenie gminy Modliborzyce uzależniony jest od wykorzystania naturalnych walorów przyrodniczych jakimi są:

- Rezerwat Przyrody Imielity Ług,
- kompleks leśny wchodzący w skład Parku Krajobrazowego Lasy Janowskie,
- kompleks rekreacyjny Wierzchowiska.

Od funkcjonowania i wykorzystania tych walorów naturalnych, które są jednocześnie atrakcjami turystycznymi, uzależniony jest dalszy możliwy rozwój turystyczno - wypoczynkowy w gminie.

Gmina Modliborzyce ma szansę rozwoju poprzez turystykę w zakresie organizacji:

- wypoczynku dla dzieci i młodzieży,
- wypoczynku wczasowo-urlopowego,
- wprowadzania turystyki kwalifikowanej i specjalistycznej,
- szerokiego wprowadzenia agroturystyki.

Z uwagi na korzystne walory naturalne gminy są szansę na zainteresowanie wypoczynkiem w lokalnych gospodarstwach wiejskich, organizacją tzw. zielonych szkół dla dzieci z aglomeracji miejskich oraz turystyki kwalifikowanej dla osób o zainteresowaniach przyrodniczych.

Agroturystyka to ciesząca się z roku na rok coraz większą popularnością moda na tanie wakacje i spędzenie wolnego czasu. Agroturystyka będąca segmentem turystyki wiejskiej związanej z rolnictwem to również dobra kuchnia ze specjałami regionalnymi, tak bardzo dziś poszukiwana cisza i obcowanie z przyrodą.

W okolicy Modliborzyc przebiegają dwa szlaki turystyczne. Jeden omija obszar gminy tuż przy jej północnej granicy, przechodząc przez wieś Błazek, położoną ok. 2 km na północ od Pasieki. Jest to jeden z najważniejszych szlaków tzw. Centralny Szlak Roztocza biegnący z Szastarki do Bełżca, o całkowitej długości 140 km.

#### 4. Ocena standardów życia i obsługi.

Na podstawie analizy wynika, że: zagospodarowanie poszczególnych miejscowości jest zróżnicowane. Perspektywy rozwoju gminy i jej pozycja w województwie nie jest zbyt korzystna. Zainwestowanie w dużej części gminy jest niedostateczne szczególnie w usługach kultury, opieki społecznej (rośnie udział ludzi w podeszłym wieku).

Tendencją w ostatnich latach jest zmniejszanie liczby placówek kulturalnych, szczególnie w mniejszych ośrodkach i na terenach wiejskich. W szkolnictwie brak jest nauczycieli języków obcych. Niedostateczne jest też wyposażenie w sprzęt ośrodka zdrowia w Modliborzycach.

Równocześnie należy podkreślić duży potencjał demograficzny gminy, oraz możliwość rozwinięcia różnych form przedsiębiorczości w zakresie przetwórstwa spożywczego.

Niezbędny jest też dalszy rozwój mieszkalnictwa, modernizacja i poprawa jakościowa zabudowy zagrodowej.

#### 5. Demografia.

##### 5.1. Stan istniejący.

#### LICZBA MIESZKAŃCÓW

L.p	Sołectwo	styczeń 1997	styczeń 1998	styczeń 1999	styczeń 2000	styczeń 2001	styczeń 2002
1	Modliborzyce	1199	1187	1190	1183	1195	1194
2	Antolin	120	119	123	121	118	117
3	Bilsko	78	79	78	79	74	78
4	Brzeziny	182	180	183	179	178	176
5	Ciechocin	69	69	68	69	65	68
6	Dąbie	344	347	349	346	341	340
7	Felinów	162	161	160	158	157	155
8	Gwizdów + Kalenne	83+19	83+17	80+15	81+16	84+16	82+10
9	Lute	270	270	268	265	266	268
10	Majdan + Świnki	140+17	139+15	142+15	143+13	140+13	138+12
11	Michałówka	160	158	155	152	151	155
12	Pasieka	178	178	173	179	176	176
13	Słupie	440	439	443	445	442	439
14	Stojeszyn II	440	442	444	445	445	440
15	Stojeszyn Kolonia	132	130	129	130	129	129
16	Stojeszyn I	400	400	404	403	400	402
17	Wierzchowiska I	668	672	670	670	668	678
18	Wierzchowiska II	926	933	930	930	932	926
19	Węgliska	133	130	128	128	127	130
20	Wolica II	279	277	276	278	276	275
21	Wolica Kolonia	343	344	344	343	341	341
22	Wolica I	318	320	319	320	319	315
23	Zamek Kolonia	407	406	405	408	410	411
24	Zarajec	290	292	290	290	289	286
<b>RAZEM GMINA</b>		<b>7797</b>	<b>7787</b>	<b>7781</b>	<b>7774</b>	<b>7752</b>	<b>7747</b>

## Ludność gminy Modliborzyce w latach 1997-2002.

ROK	1997	1998	1999	2000	2001	2002
Modliborzyce	1199	1187	1190	1183	1195	1194
Gmina	6598	6600	6591	6591	6557	6553
<b>OGÓŁEM</b>	<b>7797</b>	<b>7787</b>	<b>7781</b>	<b>7774</b>	<b>7752</b>	<b>7747</b>

Gęstość zaludnienia w gminie Modliborzyce – 50 mieszkańców na 1 km<sup>2</sup>.

### 5.2. Przyrost naturalny.

Gmina Modliborzyce ma przeciętny przyrost naturalny, z tendencją spadkową w ostatnich latach.

### Urodzenia w latach 1997-2002.

urodzenia	1997	1998	1999	2000	2001
gmina	-10	-6	-7	-22	-5
Modliborzyce	-12	3	-7	12	-1
ogółem	-22	-3	-14	-10	-6

### 5.3. Prognozy demograficzne.

W Planie Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Lubelskiego przyjęto 2 warianty prognozy demograficznej uwzględniając różne tempo przepływu ludności wiejskiej do miast przy planowaniu 20 nowych ośrodków miejskich, w tym również Modliborzyc. Woj. lubelskie w roku 2000 liczyło ogółem 2 mln 232 tys. mieszkańców, w tym w miastach zamieszkiwało 1 mln 045 tys. osób (46,8% ogółu), na wsi – 1 mln 186 tys. osób (53,1%).

**Wariant I** – zakłada wolniejsze tempo przepływu ludności ze wsi do miast w podziale na ludność zamieszkałą w miastach i na wsi:

a) prognoza na 2007 rok: ogółem 2 mln 213 tys. osób, w tym:

- miasta – 1 mln 116 tys. osób – 50,4%
- wieś – 1 mln 097 tys. osób – 49,6%

b) prognoza na 2015 rok: ogółem 2 mln 201 tys. osób, w tym:

- miasta – 1 mln 153 tys. osób – 52,4%
- wieś – 1 mln 048 tys. osób – 47,6%

c) prognoza na 2030 rok: ogółem 2 mln 111 tys. osób, w tym:

- miasta – 1 mln 185 tys. osób – 56,1%
- wieś – 927 tys. osób – 43,9%

**Wariant II** – zakłada wyższe tempo migracji ludności wiejskiej do miast:

a) prognoza na 2007 rok: ogółem 2.213 200 osób, w tym:

- miasta – 1. 176 100 osób – 53,1%
- wieś – 1. 037 100 osób – 46,9%

b) prognoza na 2015 rok: ogółem 2. 201500 osób, w tym:

- miasta – 1. 276 250 osób – 58,0%
- wieś – 925 250 osób – 42,0%

c) prognoza na 2030 rok: ogółem 2. 111 500 osób, w tym:

- miasta – 1. 399 250 osób – 66,3%
- wieś – 712 250 osób – 33,7%

Przewiduje się przywrócenie praw miejskich miejscowości Modliborzyce, która posiadała status miasta nadany w 1642 r.

Ustalono dwie prognozy rozwoju demograficznego dla nowego miasta i gminy Modliborzyce:

Wersja 1: - rok 2007 – 1,25 tys. osób – 6,35 tys. osób

- rok 2015 – 1,30 tys. osób – 6,20 tys. osób

- rok 2030 – 1,40 tys. osób – 6,00 tys. osób

Wersja 2: - rok 2007 – 1,30 tys. osób – 6,30 tys. osób

- rok 2015 – 1,40 tys. osób – 6,25 tys. osób

- rok 2030 – 1,50 tys. osób – 6,05 tys. osób

#### **5.4. Aktywność zawodowa.**

Zawodowo czynną ludność gminy Modliborzyce przedstawia poniższe zestawienie:

a) wiek przedprodukcyjny 0-17 M – 1005

wiek przedprodukcyjny 0-17 K – 1026

b) wiek 18-64 M – 2168 mężczyzn

wiek 18-59 K – 2015 kobiet

c) wiek 65 M i więcej - 542 mężczyzn

wiek 60 K i więcej - 991 kobiet

Analiza struktury wiekowej gminy Modliborzyce w aspekcie wieku produkcyjnego wykazuje, że 26,2 % ludności jest w wieku przedprodukcyjnym, 54,0 % jest w wieku produkcyjnym, natomiast 19,8 % ludności jest w wieku poprodukcyjnym.

### 5.5. Zatrudnienie.

Z Rocznika Statystycznego – woj. lubelskiego z 1998 r. zatrudnienie w działach gospodarki narodowej w roku 1998 w gminie przedstawia się następująco:

- przemysł i budownictwo – 93 osoby
- usługi rynkowe – 61
- usługi nierynkowe – 215

**ogółem 379 osób**

Na dzień 30.09.2002 r. zarejestrowano w gminie 691 osób bezrobotnych (M-369, K-322), w tym:

- bezrobotni z wyższym wykształceniem – 16 osób (M-4, K-12),
- bezrobotni z wykształceniem policealnym i średnim zawodowym – 156 osób (M-55, K-101),
- bezrobotni z wykształceniem średnim ogólnokształcącym – 65 osób (M-18, K-47),
- bezrobotni z wykształceniem zasadniczym zawodowym – 242 osoby (M-149, K-93),
- bezrobotni z wykształceniem podstawowym i niepełnym zawodowym – 212 osób (M-143, K-69).

Pod względem wieku zarejestrowanych bezrobotnych było:

- do 24 lat – 232 bezrobotnych (M-113, K-119),
- 25 – 34 lat – 199 bezrobotnych (M-96, K-103),
- 35 – 44 lat – 164 bezrobotnych (M-89, K-75),
- 45 – 54 lat – 84 bezrobotnych, (M-59, K-25),
- powyżej 54 lat – 12 bezrobotnych, (M-12, K-0).

Bezrobotni stanowili 16,52 % ludności w wieku produkcyjnym.

Bezrobocie długotrwałe obejmowało 445 osób tj. 64,4 % ogółu bezrobotnych, w tym:

- a) bezrobocie 12 – 24 miesiące – 125 osób (M-80, K-45),
- b) bezrobocie powyżej 24 miesięcy – 320 osób (M-155, K-165).

Bezrobotni z prawem do zasiłku – ogółem 46 osób, (M-36, K-10).

## 5.6. Wnioski.

Na podstawie analizy danych demograficznych oraz zatrudnienia można wysunąć następujące wnioski:

- stale spada liczba ludności wiejskiej (obszar całego województwa lubelskiego należy do obszarów największych migracji w kraju, szczególnie odpływu ludności ze wsi),
- korzystny jest wysoki odsetek mieszkańców młodych w gminie w wieku do 35 roku życia, lecz groźnym zjawiskiem jest znaczny udział tych osób wśród ogółu bezrobotnych,
- nastąpił wzrost liczby osób bezrobotnych, oraz osób pozostających długotrwale bez pracy w stosunku do lat poprzednich,
- maleje udział zarejestrowanych osób z prawem do zasiłku, co ma negatywny wpływ na sytuację dochodową ludności,
- długotrwale bezrobocie dotyczy głównie osób z niskimi kwalifikacjami zawodowymi.

## VII. ROLNICTWO

### 1. Przyrodnicze uwarunkowania rozwoju rolnictwa.

Gmina Modliborzyce posiada średnie warunki glebowe i klimatyczne dla rozwoju rolnictwa. Na terenie gminy występują gleby średniej jakości łatwe do uprawy mechanicznej. Dominują grunty kl. IVa i IVb zajmując 4980 ha, co stanowi 68,5 % ogólnej powierzchni gruntów ornych.

Udział poszczególnych klas bonitacyjnych w ogólnej powierzchni użytków rolnych przedstawia się następująco:

Wyszczególnienie	Klasy bonitacyjne - grunty orne							Klasy bonitacyjne - użytki zielone			
	II	IIIa	IIIb	IVa	IVb	V	VI	III	IV	V	VI
Powierzchnia w ha	67	205	683	2609	2371	613	721	68	198	263	156

Duży obszar gruntów ornych posiada dobre stosunki wodne. Przez obszar gminy przepływa rzeka Sanna, stanowiąca główną sieć wodną, oraz Lutynka które wraz ze stawami i rowami melioracyjnymi zapewniają właściwe nawodnienie gruntów.

Ogólna powierzchnia gminy Modliborzyce wynosi 153,15 km<sup>2</sup> co stanowi 0,61 % powierzchni woj. lubelskiego. Powierzchnia użytków rolnych wynosi 8.384 ha tj. 54,7 % powierzchni ogólnej (średnio w woj. lubelskim 68,4 %).

### 2. Użytkowanie gruntów.

Struktura użytkowania gruntów w gminie przedstawia się następująco:

<i>Powierzchnia ogólna.</i>	<b>w ha</b>	<b>%</b>
Powierzchnia ogólna gminy	15 315	100
w tym lasy	5 603	36.6
użytki rolne	8 384	54.7
grunty orne	7 493	48.9
sady	183	1.2
łąki	446	2.9
pastwiska	262	1.7



Grunty według form własności w ha przedstawia poniższa tabela:

Tereny prywatne	10 073
Tereny gminne	148
Skarb Państwa ogółem	892
Lasy państwowe	4 151
spółdzielcze	1
Kościelne	10
Wspólnoty gruntowe	40

Przeważającą formą użytkowania gruntów są gospodarstwa indywidualne.

***Gospodarstwa indywidualne.***

Gospodarstwa indywidualne ogółem	9 850 ha
w tym lasy	1 669
użytki rolne	7 908
grunty orne	7 997
sady	174
łąki	414
pastwiska	223

***Gospodarstwa państwowe i własność komunalna.***

Powierzchnia ogółem	14
w tym lasy	1
użytki rolne	9
grunty orne	6
sady	-
łąki	-
pastwiska	3

***Grunty Państwowego Funduszu Ziemi.***

Powierzchnia ogólna	759 ha
w tym lasy	99
użytki rolne	224
grunty orne	209
sady	-
łąki	2
pastwiska	13

Średnia powierzchnia gospodarstwa indywidualnego w gminie Modliborzyce wynosi ok. 4,0 ha, w woj. lubelskim 6,1 ha, w Polsce 7,0 ha.

W strukturze zasiewów przeważa kierunek zbożowo-pastewny.

Okręg zbożowy w gminie to wsie Amtolin, Bilsko, Węgliska, ziemniaczany to Lute i Stojeszyn II, roślin pastewnych to Ciechocin, Kalenne, Gwizdów i Felinów, warzyw – Modliborzyce i Kolonia Zamek.

W produkcji zwierzęcej dominuje chów bydła i trzody chlewnej. Ośrodkami hodowli są wsie Wierzchowiska I i II, Stojeszyn i Dąbie.

Szansę rozwoju gminy upatruje się w produkcji zdrowej żywności. Z tego względu muszą być tu przestrzegane właściwe zabiegi agrotechniczne, uwzględniające odpowiednie następstwa roślin, ograniczenia w stosowaniu środków chemicznych (przestrzeganie norm nawożenia i sposobów ochrony roślin).

### **3. Kierunki zmian i modernizacji rolniczej przestrzeni produkcyjnej.**

PZPWL – zakłada zwiększenie gospodarstwa rolnego do 15,0 ha (obecnie 7,6 ha) – przy preferowanym modelu wsi wielofunkcyjnej, co pozwoli na zagospodarowanie nadwyżek siły roboczej.

Gmina Modliborzyce znajduje się obszarze południowym, w I – wszym rejonie wskazanym do intensyfikacji rolnictwa, gdzie uprawami dominującymi są: buraki cukrowe, pszenica, rzepak, warzywa, owoce, ziemniaki i tytoń, zaś w produkcji zwierzęcej – hodowla bydła i trzody chlewnej.

Ze względu na przemiany gospodarcze w kraju, konieczna jest również modernizacja i restrukturyzacja rolnictwa. Proponowane są następujące kierunki rozwoju rolnictwa w gminie:

- rozwój rolnictwa konwencjonalnego (intensywnego) w północnej części gminy i jego ekologizacja w południowej części ze względu na występowanie obszarów prawnie chronionych,
- gruntowna modernizacja rolnictwa i jego obsługi,
- rozwój bazy przetwórczej i przechowalniczej,
- specjalizacja produkcji rolnej (poprawa jakości produktów rolniczych, zapewnienie wysokiego stopnia uszlachetnienia rolniczych produktów oraz podjęcie wytwarzania nowych jakościowo produktów),
- tworzenie organizacji producenckich,
- scalenia i wymiana gruntów,
- podnoszenie poziomu wykształcenia rolników,
- wielofunkcyjny rozwój obszarów wiejskich – tworzenie nowych miejsc pracy poza rolnictwem,

- rozwój agroturystyki (wczasy w siodle, wędkarstwo),
- konieczność wapnowania gleb.

Tereny o niskiej jakości gleb proponowane są do zalesienia, ze względu na niską rentowność produkcji rolniczej.

#### **4. Ludność związana z rolnictwem.**

Dla części osób zatrudnionych w rolnictwie osiągnięte dochody nie stanowią jedynego źródła utrzymania. Korzystny jest układ demograficzny gdyż 54% społeczeństwa jest w wieku produkcyjnym. Należy dążyć do wykształcenia się gospodarstw specjalistycznych, które nie wymagają dużej liczby zatrudnionych, zaś większość mieszkańców należy przewidzieć w sektorze usług towarzyszących, agroturystyce, handlu, przetwórstwie owocowo-warzywnym, oświacie itp.

#### **5. Obsługa rolnictwa na terenie gminy.**

- Lecznica dla zwierząt w Kol. Zamek.
- Punkty skupu mleka w Wierzchowinach, Stojeszynie i Zarajcu.

## VIII. INFRASTRUKTURA TECHNICZNA.

### 1. Komunikacja.

#### 1.1. Komunikacja drogowa.

W istniejącym układzie komunikacji drogowej gminy funkcjonuje następująca hierarchia dróg:

##### a) drogi krajowe:

- droga krajowa nr 19: Granica Państwa – Kuźnica Białostocka – Białystok – Siemiatycze – Międzyrzec Podlaski – Kock – Lubartów – Lublin – Kraśnik – Janów Lubelski – Nisko – Sokołów Małopolski – Rzeszów – klasa drogi GP.

Długość drogi krajowej Nr 19 na terenie gminy wynosi 8,6 km.

Droga Nr 19 znajduje się w sieci dróg ekspresowych – oznaczona jako S19 (klasy S – ekspresowa).

Dla miejscowości Modliborzyce, zgodnie z „Koncepcją przystosowania drogi nr 19 do wymogów drogi ekspresowej kl. S” przewidziano zachodnią obwodnicę dł. 3,1 km.

##### b) drogi wojewódzkie:

- droga wojewódzka nr 857 Zaklików – Modliborzyce – droga klasy Z.

Długość drogi wojewódzkiej nr 857 na terenie gminy Modliborzyce wynosi 5,8 km.

Planuje się modernizację drogi do pełnych parametrów kl. Z.

##### c) drogi powiatowe:

W gminie Modliborzyce jest 8 odcinków dróg powiatowych o łącznej długości 52,9 km.

L.p.	Nr drogi	Przebieg drogi	Długość [m]	Klasa techniczna
1.	42519	Zarajec – Potok Wielki	2150	Z
2.	42530	Modliborzyce – Rzeczyca Długa	17300	Z
3.	52531	Modliborzyce – Błazek	13850	Z
4.	42541	Wolica – Branew	2950	Z
5.	42587	Polichna IV – Kol. Wolica	2300	Z
6.	42582	Huta Józefów – Zarajec	5650	L
7.	42585	Wierzchowiska – Piłatka	5500	L
8.	42586	Stojeszyn – Zarajec	3200	L

d) drogi gminne łączące pozostałe miejscowości na terenie gminy i gmin przyległych, ogółem 64,158 km, w tym 24,736 km utwardzonych i 39,422 km gruntowych.

Lp.	Nazwa drogi	Przebieg drogi	Nr drogi	Długość [ m ]
1.	Wolica - Wierzchowiska	Od skrzyżowania z drogą powiat. Wolica-Branew nr 42541 przez Wolicę i Wierzchowiska do skrzyż. z drogą powiatową nr 42531	001L	4208,000
2.	Blojec - Felinów	Od skrzyżowania z drogą powiatową Stojeszyn-Zarajec nr 42586 przez Felinów do skrzyżowania z drogą powiatową Zarajec-Potok Wielki nr 42519	001L	1850,000
3.	Modliborzyce - Dąbie	Od skrzyżowania z drogą krajową nr 19 przez Dąbie do skrzyżowania z drogą gminną nr 14	003L	3920,000
4.	Wierzchowiska - Kamienna Góra	Od skrzyżowania z drogą powiatową Modliborzyce-Błażek nr 42531 przez Kamienną Górę do Rackiego Dolu	004L	2660,000
5.	Wolica - Biała	Od skrzyżowania z drogą gminną Wolica-Folwark nr 017 przez użytki rolne do granicy gminy w kierunku wsi Biała	005L	1016,000
6.	Majdan - Świnki - Gwizdów	Od skrzyżowania z drogą gminną nr 007 w Majdanie do skrzyżowania z drogą powiatową Modliborzyce-Rzęcyca Długa nr 42530 w kierunku Łążka	006L	8295,000
7.	Brzeziny - Majdan - Kopce	Od skrzyżowania z drogą wojewódzką Modliborzyce-Zaklików w Brzezinach przez Kopce do skrzyżowania z drogą gminną w Kopcach	007L	7390,000
8.	Stojeszyn - Świnki	Od skrzyżowania z drogą gminną Brzeziny-Kopce nr 007 do skrzyżowania z drogą powiatową Modliborzyce-Rzęcyca Dl. Nr 42530	008L	6200,000
9.	Pikule - Ciechocin	Od skrzyżowania z drogą powiatową Modliborzyce-Rzęcyca Długa poprzez Ciechocin do granicy gminy w kierunku m. Pikule gm. Janów Lubelski.	009L	700,000
10.	Modliborzyce - Lute	Od skrzyżowania z drogą krajową nr 19 przez Lute do Kopanin	010L	1700,000
11.	Stojeszyn - Potoczek	Od skrzyżowania z drogą powiatową Stojeszyn-Zarajec nr 42586 do granicy gminy w kierunku Potoczka	011L	1150,000
12.	Wierzchowiska - Majdan Obleszcze	Od skrzyżowania z drogą powiatową Modliborzyce-Błażek nr 42531 do granicy gminy w kierunku Majdan Obleszcze w gminie Szastarka	012L	2720,000
13.	Stojeszyn - Brzeziny	Od skrzyżowania z drogą wojewódzką Modliborzyce-Zaklików do skrzyżowania z drogą gminną nr 011 w Stojeszynie	013L	860,000
14.	Stojeszyn - Kąty	Od skrzyżowania z drogą powiatową Stojeszyn-Zarajec nr 42586 do Katów i skrzyżowania z drogą gminną nr 003	014L	2960,000
15.	Kolonia Zamek - Zamek	Od skrzyżowania z drogą krajową nr 19 przez Kol. Zamek do skrzyżowania z drogą powiatową Modliborzyce-Błażek nr 42531 w Zamku	015L	1920,000
16.	Wierzchowiska - Andrzejów	Od skrzyżowania z drogą powiatową Wierzchowiska-Pilatka nr 42585 do granicy gminy w kierunku m. Andrzejów gm. Godziszów	016L	3945,000
17.	Kolonia Wolica - Folwarka	Od skrzyżowania z drogą powiatową Wolica-Branew nr 42541 w Kol. Wolica do skrzyżowania z drogą użytku roln. w Folwarku	017L	2382,000

18.	Kolonia Wolica – Wolica I	Od skrzyżowania z drogą powiatową Modliborzyce-Błażek nr 42531 przez Wolicę do skrzyżowania z drogą gminną nr 001	018L	1208,000	
19.	Michalówka - Wojciechów	Od skrzyżowania z drogą krajową nr 19 przez Michalówkę do granicy gminy w kierunku m. Wojciechów gm. Szastarka	019L	1640,000	
20.	Michalówka - Dąbros	Od skrzyżowania z drogą krajową nr 19 do skrzyżowania z drogą użytku roln. w Dąbrosie	020L	1000,000	
21.	ul. Błotna	Od ul. Piłsudskiego w ciągu drogi krajowej nr 19 do „ślepego” zakończenia	021L	155,000	
22.	ul. Cicha	Od ul. Jagiellońskiej do ul. Sadowej	022L	396,000	151
23.	ul. Długa	Od ul. Zamkowej do ul. Sadowej	023L	802,000	153
24.	ul. Gołębia	Od ul. Długiej do ul. Zaborskiej	024L	240,000	153
25.	ul. Jagiellońska	Od ul. Armii Krajowej do ul. Cichej	025L	267,000	1860
26.	ul. Janowska	Od ul. Piłsudskiego (droga krajowa nr 19) do ul. Armii Krajowej (droga wojewódzka)	026L	305,000	2165
27.	ul. Kościelna	Od ul. Piłsudskiego (droga krajowa nr 19) do ul. Armii Krajowej (droga wojewódzka)	027L	334,000	2499
28.	ul. kowalska	Od ul. Błotnej do ul. Zamkowej	028L	258,000	2757
29.	ul. 11 Listopada	Od ul. Kościelnej do ul. Zamkowej	029L	350,000	3107
30.	ul. Niecała	Od ul. Piłsudskiego do końca	030L	186,000	3294
31.	ul. Ogrodowa	Od ul. Piłsudskiego (droga krajowa nr 19) do ul. Sadowej	031L	747,000	4041
32.	Ul. Orla	Od ul. Piłsudskiego (droga krajowa nr 19) do ul. Jagiellońskiej	032L	95,000	4136
33.	Plac Strażacki	Od ul. Leśnej w drodze powiatowej do ul. Jagiellońskiej	033L	67,000	4203
34.	ul. Pogodna	Od ul. Polnej do końca	034L	70,000	4273
35.	ul. Polna	Od ul. Piłsudskiego do ul. Sadowej	035L	760,000	5033
36.	ul. Sadowa	Od ul. Piłsudskiego (droga krajowa nr 19) do ul. Cichej	036L	860,000	5893
37.	ul. Słoneczna	Od ul. Cichej do końca	037L	311,000	6204
38.	ul. Zaborska	Od ul. Piłsudskiego (droga krajowa nr 19) do ul. Gołębiej	038L	231,000	6435
<b>Razem</b>				<b>64158,000</b>	

## 1.2. Komunikacja kolejowa.

Przez teren gminy linia kolejowa nie przebiega.

## 2. Gospodarka wodno-ściekowa.

### 2.1. Zaopatrzenie w wodę.

Na terenie gminy spośród 26 wiosek, zwodociągowane są 22 wioski.

Łącznie z wodociągu grupowego gminnego o łącznej długości 96,3 km korzystają 1724 gospodarstwa domowe.

106

1759

Budowa sieci wodociągowej prowadzona jest sukcesywnie. Dokumentacja techniczna opracowana jest dla wsi Gwizdów i Świnki.

Do zwodociągowania pozostały miejscowości Kalenne i Ciechocin, w których zamieszkuje łącznie 61 osób.

W Modliborzycach zlokalizowane są dwa ujęcia wód: jedno przy Publicznej Szkole Podstawowej, drugie w pobliżu Gminnego Ośrodka Kultury. Dwie inne wiercone studnie głębinowe wybudowano w pobliżu siedziby dawnego PG Ryb w Kolonii Zamek oraz przy szkole w Wolicy I. Kolejne studnie znajdują w Wierzchowiskach, Węgliskach oraz w leśniczówkach Majdan i Modliborzyce. Największe znaczenie dla gospodarki komunalnej gminy ma ujęcie w Zarajcu - studnia o wydajności 37,8 m<sup>3</sup>/h zaopatruje w wodę większość miejscowości na terenie gminy Modliborzyce.

## **2.2. Odprowadzenie ścieków.**

Zbiorczym system odprowadzania ścieków objęta jest część miejscowości Modliborzyce. Długość czynnej sieci kanalizacyjnej wynosi 2,124 km. Oczyszczalnia ścieków mechaniczno – biologiczna o przepustowości 200 m<sup>3</sup>/dobę znajduje się w Modliborzycach.

W pozostałych wsiach ścieki odprowadzane są do przydomowych zbiorników bezodpływowych. Celem zabezpieczenia i utrzymania czystości wód konieczne jest wybudowanie w najbliższym czasie systemu kolektorów sanitarnych z przepompowniami oraz sukcesywna rozbudowa sieci kanalizacyjnej na terenie gminy.

## **2.3. Usuwanie nieczystości stałych.**

Jednym z najtrudniejszych współczesnych problemów związanych z ochroną środowiska jest składowanie i utylizacją odpadów stałych. Gmina Modliborzyce nie posiada własnego wysypiska śmieci. Trwające od kilku lat próby znalezienia lokalizacji nie przyniosły rezultatu. Ze względu na typowo rolniczy charakter gminy, nie ma na tym terenie odpadów przemysłowych. Pozostałe odpady, nieposegregowane składowane są w kontenerach i wywożone na wysypisko śmieci zlokalizowane w Janowie Lubelskim. Ponadto 50 gospodarstw domowych zaopatrzone w pojemniki 110 l, które są opróżniane dwa razy w miesiącu.

## **3. Elektroenergetyka.**

Dostawa energii następuje z krajowego systemu energetycznego poprzez Rzeszowski Zakład Energetyczny, Rejon Energetyczny w Janowie Lubelskim. Gmina Modliborzyce zasilana jest napięciem 15 kV - liniami magistralnymi napowietrznymi takimi jak:

- 15 kV „Janów – Batorz
- 15 kV „Janów - Budzyń”

- 15 kV „Janów - Blinów”
- 15 kV „Janów - Rzeczyca”
- 15 kV „Janów – Modliborzyce - Potoczek”
- 15 kV „Janów – Gwizdów - Potoczek”

Odgąlenia w/w linii stanowią sieć rozdzielczą doprowadzającą napięcie do stacji trafo. Stacje te z kolei stanowią źródło zasilania dla wiejskich sieci niskiego napięcia.

Rzeszowski Zakład Energetyczny na terenie gminy Modliborzyce nie planuje żadnych zamierzeń inwestycyjnych w zakresie obiektów sieciowych o napięciu 110 kV do 2015 roku.

Przez północno-zachodnią część gminy w pobliżu miejscowości Zarajec przebiega tranzytem linia krajowego systemu elektroenergetycznego wysokiego napięcia 220 kV „Stalowa Wola – Abramowice”.

#### **4. Gazyfikacja.**

Gazyfikację gminy rozpoczęto w 1992 roku.

Przez centralną część gminy przebiega sieć gazowa wysokiego ciśnienia (Zaklików – Janów Lubelski – Frampol – Biłgoraj) ze stacją redukcyjną I-go stopnia zlokalizowaną na południowy – zachód od miejscowości Modliborzyce.

W następnym etapie wykonano sieć gazociągu przesyłowego o średnicy 150 oraz sieć rozdzielczą. Z sieci gazowej korzystają mieszkańcy następujących miejscowości: Modliborzyce Słupie, część Kol. Zamek, Kolonia Wolica i Wolica I.

#### **5. Telekomunikacja.**

Łączność na terenie gminy oparta jest na centralach automatycznych. Głównym operatorem jest Telekomunikacja Polska S.A.



## IX. UWARUNKOWANIA KULTUROWE

### 1. Obiekty wpisane do rejestru zabytków.

Na terenie gminy Modliborzycze występują następujące obiekty zabytkowe wpisane do rejestru zabytków:

- a) zespół kościoła parafialnego rzym. – kat. pw. św. Stanisława Biskupa w Modliborzycach – nr rejestru zabytków T A/137 i A/200:
  - kościół,
  - dzwonnica,
  - cmentarz przykościelny z drzewostanem,
  - ludowa kapliczka i elementy lapidarne w granicach cmentarza przykościelnego;
- b) synagoga w Modliborzycach – nr rejestru zabytków T A/138 i A/452;
- c) układ urbanistyczny Modliborzyc wraz ze strefami ochrony konserwatorskiej – nr rejestru zabytków T A/136;
- d) stara część cmentarza katolickiego z 1827 r w Modliborzycach – nr rejestru zabytków T A/486;
- e) cmentarz wojenny katolicki z 1812 r we wsi Bilsko – nr rejestru zabytków T A/487;
- f) cmentarz epidemiczny (choleryczny) z XIX w we wsi Stojeszyn Pierwszy – nr rejestru zabytków T A/569;
- g) kapliczka z pagórkiem z cmentarza cholerycznego w Wierzchowiskach – nr rejestru zabytków T A/488;
- h) kapliczka z cmentarza cholerycznego II – nr rejestru zabytków T A/498;
- i) zespół dworsko-parkowy w Wierzchowiskach wraz ze strefami ochrony konserwatorskiej – nr rejestru zabytków T A/251.

### 2. Obiekty ujęte w ewidencji dóbr kultury woj. lubelskiego.

Na terenie gminy Modliborzycze występują następujące obiekty ujęte w ewidencji dóbr kultury woj. lubelskiego stanowiące przedmiot zainteresowania konserwatorskiego, które w najbliższej przyszłości powinny być objęte pośrednią ochroną konserwatorską:

L.p.	NUMER	OBIEKT	NAZWA	MIEJSCE	ULICA
1.	13169	Kapliczka	Kapliczka z figurą św. Jana	Stojeszyn I	
2.	13170	Kapliczka	Kapliczka bez świątka	Stojeszyn II	
3.	13171	Kapliczka	Kapliczka z figurą św. Floriana	Stojeszyn II	
4.	13172	Kapliczka	Kapliczka z figurą św. Antoniego	Stojeszyn II	

5.	13173	Park	Park podworski	Stojeszyn II	
6.	13174	Krzyż	Krzyż przydrożny	Stojeszyn II	
7.	13175	Plebania	Plebania	Wierzchowiska	
8.	13176	Krzyż	Krzyż przydrożny	Wierzchowiska	
9.	13177	Kapliczka	Kapliczka z figurą św. Mikołaja	Wierzchowiska	
10.	13178	Kapliczka	Kapliczka z figurą św. Antoniego	Wierzchowiska	
11.	13179	Kapliczka	Kapliczka z figurą Chrystusa, Walentego	Wierzchowiska II	
12.	13180	Kapliczka	Kapliczka z figurą św. Antoniego	Wolica	
13.	13248	Kapliczka	Kapliczka (4 szt.)	Modliborzyce	
14.	13249	Kapliczka	Kapliczka kładowa	Modliborzyce	
15.	13250	Dom	Dom parafialny?	Modliborzyce	Świerczewskiego 11
16.	13251	Dom	Dom mieszkalny	Modliborzyce	Kościelna 5
17.	13252	Dom	Dom mieszkalny	Modliborzyce	Jagiellońska 1
18.	13253	Dom	Dom mieszkalny	Modliborzyce	Jagiellońska 2
19.	13254	Dom	Dom mieszkalny	Modliborzyce	Jagiellońska 3
20.	13255	Dom	Dom mieszkalny	Modliborzyce	Jagiellońska 4
21.	13256	Dom	Dom mieszkalny	Modliborzyce	Jagiellońska 5
22.	13257	Dom	Dom mieszkalny	Modliborzyce	Jagiellońska 6
23.	13258	Dom	Dom mieszkalny	Modliborzyce	Jagiellońska 7
24.	13259	Dom	Dom mieszkalny	Modliborzyce	Jagiellońska 8
25.	13260	Dom	Dom mieszkalny	Modliborzyce	Jagiellońska 9
26.	13261	Dom	Dom mieszkalny	Modliborzyce	Kościelna 19
27.	13262	Dom	Dom mieszkalny	Modliborzyce	Kościelna 27
28.	13263	Cmentarz żydowski	Teren dawnego cmentarza żydowskiego	Modliborzyce	Leśna
29.	13264	Cmentarz epidemiczny	Cmentarz choleryczny	Stojeszyn I	
30.	13265	Mogiła	Mogiła partyzancka	Stojeszyn I	
31.	13267	Cmentarz epidemiczny	Cmentarz choleryczny	Wierzchowiska I	
32.	13268	Cmentarz epidemiczny	Cmentarz choleryczny	Wierzchowiska I	
33.	13269	Mogiła	Mogiła wojenna z II wojny światowej	Wierzchowiska	
34.	13270	Mogiła	Mogiła wojenna z II wojny światowej	Wierzchowiska	
35.	13271	Mogiła	Mogiła wojenna żołnierza radzieckiego	Wierzchowiska	
36.	13272	Mogiła	Mogiła wojenna z 1944 r.	Wierzchowiska	
37.	13273	Cmentarz rzym.-kat.	Cmentarz paraf. rzym.-kat.	Wierzchowiska	
38.	13274	Mogiła	Mogiła wojenna z 1939 r.	Zarajec Stojeszynski	
39.	13275	Cmentarz z I wojny	Cmentarz wojenny	Bilsko	

### 3. Obszary i liczba stanowisk archeologicznych zlokalizowanych na terenie gminy.

#### *Obszar 89-78:*

Gwizdów: 4

#### *Obszar 88-79:*

Słupie: 5, Stojeszyn: 9, Dąbie: 2, Lute: 2, Kolonia Wolica: 7, Modliborzyce: 5, Kolonia Zamek: 3, Majdan: 5, Majdan „Kornelówka”: 1, Borownica Kopce: 6,

#### *Obszar 88-78:*

Brzeziny Stojeszyńskie: 3, Stojeszyn: 2,

#### *Obszar 87-79:*

Zarajec Stojeszyński: 7, Polichna: 1, Michałówka: 9, Lute: 7, Wolica II: 19, wolica Kol.: 2, Dąbie: 4, Stojeszyn: 1, Stojeszyn Kol.: 1, Zarajec Potocki: 4,

#### *Obszar 87-80:*

Wolica II: 5, Wierzchowiska I: 69, Wierzchowiska II: 39, Węgliska: 54, Wolica I: 4, Bilsko: 36, Antolin: 17.

Większość wymienionych stanowisk archeologicznych leży w dolinie Sanny i nad wpadającymi do niej dolinami. Są to ślady osadnicze i niewielkie obozowiska z charakterystycznymi materiałami krzemiennymi należącymi prawdopodobnie do epoki kamienia (lub wczesny brąz) – nieliczne tylko z okresu wpływów rzymskich, wczesnośredniowiecznych i średniowiecznych (obozowisko kultury kol. Wolica i Stojeszyn). Żadne ze stanowisk nie jest bezpośrednio zagrożone zniszczeniem i nie wymaga natychmiastowej interwencji konserwatorskiej.

## **X. KIERUNKI ZAGOSPODAROWANIA PRZESTRZENNEGO GMINY**

### **1. Kierunki polityki ochrony i kształtowania środowiska przyrodniczego.**

Obowiązująca ustawa o zagospodarowaniu przestrzennym określa uwarunkowania, które mają wpływ na politykę przestrzenną gminy, którymi są:

- występowanie obiektów i terenów chronionych,
- stan i funkcjonowanie środowiska przyrodniczego i kulturowego, w tym rolniczej przestrzeni produkcyjnej,
- lokalne wartości zasobów środowiska przyrodniczego i jego zagrożenia,
- ponadlokalne powiązania przyrodniczo-ekologiczne,

Najważniejszym założeniem polityki rozwoju przestrzennego gminy Modliborzyce jest priorytetowe traktowanie funkcjonowania środowiska przyrodniczego – jako podstawy zrównoważonego rozwoju przestrzennego gminy. Zatem nadrzędnym celem rozwoju przestrzennego gminy jest ochrona wartości przyrodniczych oraz dążenie do przywrócenia równowagi ekologicznej, a więc kształtowanie optymalnej struktury użytkowania terenów i ładu przestrzennego gminy.

Z przeprowadzonej oceny istniejących uwarunkowań przyrodniczych wynikają następujące podstawowe kierunki polityki ochrony i kształtowania środowiska przyrodniczego:

- zachowanie, ochrona i kształtowanie gminnego systemu obszarów chronionych,
- ekologizacja rolniczej przestrzeni produkcyjnej,
- ekologizacja przestrzeni osadniczej.

Ochrona i kształtowanie systemu obszarów chronionych gminy wymagają podjęcia następujących działań:

- respektowania przepisów odnoszących się do sposobu użytkowania istniejących terenów i obiektów chronionych,
- wprowadzenie do rejestru nowych użytków ekologicznych, oraz objęcie ochroną szczególnie cennych zespołów roślinnych, wyszczególnionych w niniejszym studium jako pomniki przyrody,
- eliminację istniejących źródeł zagrożeń czystości wód powierzchniowych i podziemnych w celu doprowadzenia czystości wód powierzchniowych przynajmniej do II klasy czystości. Wymaga to: odprowadzenia większości ścieków komunalnych do systemu kanalizacyjnego i oczyszczalni ścieków, wprowadzenia zakazu likwidacji rowów melioracyjnych, bieżącej konserwacji (odczyszczania

brzegów, zapewnienia drożności) rowów melioracyjnych, wprowadzenia dolesień głównie lasami mieszanymi o bogatym podszyciu leśnym pozwalającym na magazynowanie większej ilości wody, wprowadzenia zadrzewień o płytkim i rozległym systemie korzeniowym, co powoduje powstanie barier biogeochemicznych,

- pielęgnacji istniejących elementów zieleni oraz wprowadzenie nowych rodzimych elementów zieleni zwłaszcza zadrzewień i zakrzewień śródpolnych (pasy i szpalery drzew i krzewów) - spełniających także rolę wiatrochronną- usytuowanych równoległe do osi korytarzy i ciągów ekologicznych oraz wokół obniżen wysoczyznowych tzw. „oczek wodnych”,
- eliminacji istniejących barier ekologicznych (obszarów konfliktowych z punktu widzenia funkcjonowania środowiska (ograniczających swobodną migrację zwierząt np. budując odpowiedniej szerokości przepustów na ciekach (mostki), drogach, liniach kolejowych; w przypadku lokalizacji większych obiektów kubaturowych sytuowanie ich wzdłuż osi korytarzy i ciągów ekologicznych,
- budowa wałów przeciwpowodziowych zwłaszcza w dolinie Sanny i wpadających do niej dolin.

Ekologizacja rolniczej przestrzeni produkcyjnej wymaga podjęcia następujących działań:

- prowadzenie zabiegów przeciwozyjnych na gruntach ornych (zapobieganie przed erozją wodną i wietrzną) przede wszystkim przez wprowadzenie zadrzewień śródpolnych,
- wprowadzanie zalesień na gruntach ornych klas V i VI oraz nieużytkach (piaski lotne, nieczynne wyrobiska i wysypiska), które docelowo powiększać powinny istniejący system ciągów ekologicznych np. w postaci zadrzewień śródpolnych,
- wprowadzenie zadrzewień pełniących ważną funkcję w ochronie ekosystemów rolnych. Są to zadrzewienia przydrożne, przywodne, pasmowe, kępowe. Modyfikują one mikroklimat przyległych pól, zmieniając bilans cieplny i wodny krajobrazu, ograniczają migrację związków chemicznych na drodze erozji wodnej i wietrznej, ograniczają zanieczyszczenia wód gruntowych. Ze względu na duże znaczenie zieleni dla funkcjonowania systemu krajobrazu wiejskiego wskazane jest opracowanie kompleksowego programu zalesień, zadrzewień i zakrzewień o znaczeniu ekologicznym,

- wprowadzanie użytków zielonych na gruntach ornym z glebami murszastymi i czarnymi ziemiami. Grunty te ze względu na możliwość silnych nawodnień są predysponowane do zmian na użytki zielone,
- wprowadzanie sadów i ogrodów: ze względu na korzystne uwarunkowania glebowe na terenie gminy istnieją predyspozycje do rozwoju funkcji sadowniczo - ogrodniczych szczególnie w obrębie istniejących jednostek osadniczych oraz funkcji warzywniczych (ogrody działkowe).

Ekologizacja przestrzeni osadniczej ma przede wszystkim na celu podniesienie standardu życia mieszkańcom wsi. Osiągnąć to można przez następujące działania:

- eliminację źródeł zagrożeń środowiska znajdujących się na terenach osadniczych: np. wprowadzenie ekologicznych źródeł energii (gazyfikacja) eliminujących zanieczyszczenie powietrza,
- kanalizacja wszystkich terenów osadniczych o zwartej zabudowie,
- wzbogacenie krajobrazu osadniczego zielenią parki, zieleni izolacyjnej), zwiększenie udziału powierzchni terenów zielonych (parki, ogrody przyzagrodowe, sady),
- ochrona i pielęgnacja istniejących parków wiejskich, cmentarzy zadrzewień itp.,

Bardzo ważną rolę dla funkcjonowania środowiska przyrodniczego na terenie gminy odgrywają tereny leśne. Ze względu na fakt, że są to tereny będące w administracji państwowej oddziaływanie administracji samorządowej jest niewielkie. Można jedynie postulować, aby poszerzona została strefa masowego wypoczynku na terenach leśnych.

Z koniecznych do podjęcia działań ekologicznych na terenie gminy wymienić należy ponadto:

- rekultywację terenów poeksploatacyjnych,
- prowadzenie racjonalnej gospodarki na terenie gminnego wysypiska nieczystości stałych zgodnie z dokumentacją obiektu oraz utworzenie strefy zieleni ochronnej w sąsiedztwie wysypiska.

## **2. Problemy ekologiczne i przyrodnicze:**

- Zagrożenie dużych obszarów gminy występowaniem zjawisk erozyjnych o dużym nasileniu, dla których wymagane jest podjęcie działań zapobiegających dalszej degradacji.
- Potrzeba rozwoju gospodarczego gminy, szczególnie obszarów rolniczych przy jednoczesnym zachowaniu walorów środowiska przyrodniczego wynikających z obowiązujących norm i przepisów prawnych na obszarach objętych ochroną prawną bądź przewidywanych do objęcia ochroną.

### **3. Kierunki polityki ochrony i kształtowania środowiska kulturowego.**

#### **3.1. Archeologia.**

Zachowały się stanowiska archeologiczne wyszczególnione w rozdziale IX pkt. 3 niniejszego Studium.

Konieczne jest kontynuowanie badań w ramach AZP oraz uzupełnienie ewidencji o stanowiska odkrywane przypadkowo (głównie w trakcie prowadzenia inwestycji budowlanych). Ewentualne znaleziska należy zgłaszać do służb konserwatorskich.

Na terenach określonych w załączniku wszystkie prowadzone na terenie gminy prace ziemne muszą być uzgodnione z Wojewódzkim Konserwatorem Zabytków i powinny być prowadzone pod nadzorem archeologicznym, lub nawet powinny być poprzedzone badaniami wykopaliskowymi.

#### **3.2. Ruralistyka.**

Ochroną objęte zostały wsie o zachowanym układzie przestrzennym i zabudowie o wartościach kulturowych. Do elementów podlegających ochronie należą: układ drożny, układ przestrzenny, zabudowa kulturowa, działki siedliskowe i ich rozplanowanie, obiekty architektury monumentalnej, cmentarze zabytkowe, krzyże i kapliczki przydrożne, zabytki techniczne, skomponowane układy zieleni. Dla miejscowości Modliborzyce z uwagi na zabytkowy układ urbanistyczny należy opracować szczegółowy plan zagospodarowania terenu zmierzający do rewaloryzacji całego układu przestrzennego, integracji przestrzeni zabytkowych i krajobrazowych elementów założenia.

Działalność inwestycyjna nadzorowana musi być przez nadzór architektoniczny Gminy, wspomagany zaleceniami Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków.

#### **3.3. Zespoły pałacowo-parkowe.**

Ochroną objęty został zespół dworsko-parkowy w Wierzchowiskach. Jest to obiekt wpisany do rejestru zabytków. Zakres ochrony obejmuje - granice, budowle, rozplanowanie wewnętrzne, zielen, małą architekturę, osie widokowe i najbliższe ich otoczenie.

Na obszarze tym każda działalność musi być prowadzona za pisemną zgodą WKZ, zmierzać do scalania przestrzennego i funkcjonalnego, zachowania zespołu i jego strukturalnych elementów dla przyszłych pokoleń.

#### **3.4. Zespoły i obiekty sakralne.**

Kościół, kaplice, kapliczki, cmentarze wszystkich wyznań (czynne i zamknięte) stanowią, w gminie Modliborzyce główne dominanty przestrzenne. Zespół kościelny rzym.- kat. pw. św. Stanisława Biskupa w Modliborzycach oraz synagoga w Modliborzycach, jak również

kapliczki wyszczególnione w rozdziale „Uwarunkowania kulturowe” wpisane są do rejestru zabytków i podlegają szczególnej ochronie prawnej.

Na większą, niż dotychczas, uwagę zasługują cmentarze grzebalne i wojenne. Cmentarze w Stojeszynie I – epidemiczny, Bilsku – wojenny z 1812 r i Modliborzycach – stara część cmentarza katolickiego z 1827 r. wpisane są do rejestru zabytków i podlegają ścisłej ochronie konserwatorskiej. Na obszarze tym oraz wokół niego każda działalność musi być prowadzona za pisemną zgodą WKZ, zmierzać do jego rewaloryzacji, zachowania zespołu i jego strukturalnych elementów dla przyszłych pokoleń.

### **3.5. Obiekty architektury i budownictwa.**

Zabudowa drewniana mieszkalna i gospodarcza, stanowiła i stanowi o charakterze wsi lubelskiej. Posiada własne, lokalne odmiany. Winna być zachowana i stanowić inspirację dla architektów tworzących współczesne oblicze wsi polskiej.

### **4. Obszary objęte ochroną środowiska kulturowego.**

Układ urbanistyczny miejscowości Modliborzycy wypisany jest do rejestru zabytków. Na obszarze tym oraz wokół niego każda działalność musi być prowadzona za pisemną zgodą WKZ, zmierzać do jego rewaloryzacji, zachowania zespołu i jego strukturalnych elementów. Niekontrolowane działania inwestycyjne, nowa rozproszona zabudowa, pozbawiona cech regionalnych, zmienia oblicze dotychczasowego układu. Stan ten jest niebezpieczny, narusza dotychczasową równowagę między starą zabudową a nowym budownictwem.

#### **4.1. Ogólne wytyczne do ochrony wartości gminy.**

Działalność zachowawcza winna dążyć do utrwalenia istniejących wartości przez ich zabezpieczanie w dwóch aspektach:

- 1) w skali urbanistycznej jako całości i integralnej części krajobrazu,
- 2) w skali poszczególnych obiektów, w ramach istniejących zespołów.

##### **1) Ochrona wartości w skali urbanistycznej.**

O wartości krajobrazowo-kulturowej w.w. miejscowości jako zespołu decyduje zachowany do dziś, mimo dużego stopnia dewastacji, zwarty układ kompozycyjny oraz zabudowa. Zwartość zespołu mimo otaczającej go zabudowy typu rozproszonego jest jeszcze dostatecznie czytelna i niezależnie do przerastania tkanki regionalnej zabudową bezwartościową i obcą w swoim wyrazie, zachowana została skala i charakter całości. Ochrona tych wartości powinna polegać na:

- dalszym utrzymaniu zwartości zespołu przez zatrzymanie procesów rozprzestrzeniania się zabudowy rozproszonej,
- zachowanie regionalnego charakteru budownictwa poprzez objęcie ochroną konserwatorską



zwartych grup zabudowy historycznej, utrzymanie charakteru nowo wznoszonych obiektów w kontynuacji miejscowej tradycji,

- zachowanie skali zespołu zarówno w stosunku do otaczającego go krajobrazu jak i we wnętrzu układu.

## **2) Ochrona wartości w skali poszczególnych wsi i obiektów:**

Zachowanie i utrzymanie charakteru całej substancji zabytkowej budownictwa mieszkaniowego i zagrodowego w procesie przekształcania wsi polskiej, związanego ze zmianą jej podstawowych funkcji, jest trudna do wykonania.

Malownicze zakątki starych domostw i walących się stodół nie mogą wytrzymać próby czasu i sprostać nowym wymaganiom mieszkańców. Stąd konieczność:

- wyboru obiektów o najwyższych wartościach zabytkowych, które powinny być oddane pod opiekę konserwatorską i pozostawione w stanie niezmienionym.
- ścisłego przestrzegania rygorów dotyczących skali i charakteru nowo wznoszonych obiektów.

Dążąc do utrzymania tradycyjnej zwartości tkanki budowlanej wsi i przeciwstawiając tendencjom powstania budownictwa bezstylowego należy:

- w pierwszej kolejności wprowadzić zabudowę w rezerwy terenowe już istniejących zespołów jako uzupełnienie i wymianę substancji budowlanej, dopiero w następnej fazie wykorzystywać obszary wolne, przeznaczone na rozwój wsi,
- wstrzymać narastające lawinowo rozprzestrzenianie się budownictwa rozproszonego,
- przy zagospodarowywaniu terenów wolnych przyjąć taką kolejność tworzenia nowych zespołów, aby utrzymać zwartość przestrzenną z zabudową istniejącą, by nie powstawały oderwane grupy czy jednostki osadnicze.

## **5. Strefy ochrony konserwatorskiej.**

### **5.1. Strefa ścisłej ochrony konserwatorskiej.**

Strefa ta obejmuje najwartościowsze obiekty zabytkowe gminy, wyróżniające się stanem zachowania. **W strefie tej postulatory konserwatorskie mają pierwszeństwo nad innymi.**

W strefie tej:

należy zachować istniejące obiekty o cechach zabytkowych: obiekty architektury, układy zieleni, układy wodne, sieć dróg, zarówno pod względem ich przebiegu jak i przekroju, z zachowaniem dawnych linii rozgraniczających, linii i wysokości zabudowy.

Winna być ona objęta planem rewaloryzacji.

**Wszelka działalność w obrębie strefy wymaga pisemnej zgody Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków.**

## **5.2. Strefa ochrony ekspozycji.**

Ustala się generalnie, że strefą tą obejmuje się dolinę rzeki Sanny, w której znajdują się Stojeszyn I i II, Modliborzycy, Wolica, Wierzchowiska I i II.

## **5.3. Strefa ochrony archeologicznej.**

Nie przewiduje się wyłączeń spod zabudowy obszarów potencjalnej eksploracji archeologicznej. Proponuje się jedynie rozszerzenie rozpoznania archeologicznego na tereny, gdzie mogą się znajdować relikty pierwotnych faz osadniczych.

Generalnie strefą tą należy objąć wydzielone tereny w miejscowościach: Ciechocin, Świnki, Zarajec i Lute, Michałówka, Wierzchowiska, południowa część terenu Modliborzycy oraz dolina Sanny z miejscowościami Stojeszyn I i II, Brzeziny i Modliborzycy.

## **6. Problemy środowiska kulturowego.**

- konieczność zachowania wybitnych zasobów kulturowych objętych ochroną prawną (ustanowione strefy ochrony konserwatorskiej), przy jednoczesnym zagrożeniu wynikającym z:
  - zachodzących przekształceń struktury funkcjonalno – przestrzennej obszarów wiejskich,
  - niekorzystnych tendencji w przekształcaniu zabudowy wsi,
  - obecnie małej wartości użytkowej i technicznej wielu cennych obiektów zabytkowych powodujące przekształcenie tych obiektów bez zachowania wymogów wynikających z ich ochrony;
- brak i mała atrakcyjność przestrzeni publicznej, która stanowiłaby podstawy dla kształtowania wizerunku poszczególnych wsi.

## **7. Funkcje gminy.**

**Ustala się następujące funkcje gminy:**

a) Funkcja podstawowa:

- rolnictwo – w oparciu o optymalne wykorzystanie walorów rolniczej przestrzeni produkcyjnej,
- leśnictwo.

b) Funkcja uzupełniająca:

- usługowa – zaspokajanie podstawowych potrzeb ludności
- turystyka – przy ścisłej ochronie walorów przyrodniczych,

c) Funkcja dodatkowa:

- działalność gospodarcza,

## 8. Hierarchia sieci osadniczej gminy.

Na terenie gminy wykształciła się 5-cio stopniowa hierarchia sieci osadniczej:

- lokalny ośrodek gminny : Modliborzyce,
- ośrodek wspomagający ośrodek gminny: Wierzchowiska,
- wsie podstawowe z rozwiniętą funkcją usługową: Stojeszyn I, Wolica I, Zarajec, Dąbie i Kol. Zamek (jako ośrodek usług rolnictwa),
- wsie podstawowe bez rozwiniętej w dostatecznym stopniu funkcji usługowej: Pasięka, Antolin, Felinów, Stojeszyn II, Wolica II, Wolica Kolonia, Lute, Majdan i Słupie,
- wsie rozproszone o ograniczonych możliwościach rozwoju: Bilsko, Brzeziny, Ciechocin, Gwizdów, Kalenne, Michałówka, Stojeszyn Kolonia i Świnki.

Wg ustaleń sieci osadniczej P.Z.P.W.L. – Modliborzyce zostały wytypowane do uzyskania funkcji miejskich i zostały zakwalifikowane do grupy VI-tej miast bardzo małych w przedziale 1,0 – 3,5 tys.

## 9. Struktura funkcjonalno – przestrzenna – ustalenia realizacyjne.

### 9.1. Strefy polityki przestrzennej.

Istniejące uwarunkowania geomorfologiczne, przyrodnicze, kulturowe, gospodarczo techniczne i społeczne sugerują podział gminy na strefy, gdzie założono zróżnicowaną politykę przestrzenną i kierunki rozwoju.

P.Z.P.W.L. przewiduje rozwój gminy Modliborzyce w składzie podstawowym pasma aktywności gospodarczej na osi: Lublin – Kraśnik – Modliborzyce – Janów Lubelski.

#### **9.1.1. OBSZARY ROLNICZO-OSADNICZE – oznaczone literami „RO” i linią ciągłą żółtą.**

W zakresie osadnictwa na tym obszarze (obejmują wszystkie sołectwa) zakłada się:

- a) dla terenów położonych w granicach zabudowy wsi oraz istniejących terenów zainwestowanych położonych poza granicami:
- adaptację istniejącej zabudowy siedliskowej i mieszkaniowej z dopuszczeniem jej uzupełnienia, wymiany, przebudowy i rozbudowy,
  - rozwój mieszkalnictwa, usług i przemysłu na terenach wskazanych do zainwestowania,

- wyposażenie terenów w niezbędne urządzenia z zakresu infrastruktury technicznej w tym szczególnie porządkowanie gospodarki ściekowej.

b) na terenach rolnych:

- ograniczenie lokalizowania zabudowy nie związanej z rolniczym użytkowaniem (jednorodzinnej, usługowej itp.), szczególnie na obszarze chronionej rolniczej przestrzeni produkcyjnej,
- lokalizowanie nowych siedlisk w przypadkach ekonomicznie uzasadnionych,
- prowadzenie gospodarki rolnej z zachowaniem istniejących uwarunkowań przyrodniczych, w tym ograniczeń wynikających z ochrony istniejących ciągów ekologicznych,
- przekształcenie i przebudowa istniejącej zabudowy siedliskowej celem dostosowania do agroturystyki,
- prowadzenie gospodarki rolnej z zachowaniem uwarunkowań przyrodniczych i fizjograficznych.

**9.1.2. OBSZARY ROLNICZO – REKREACYJNE – oznaczone literami „RT”  
i linią ciągłą czerwoną.**

Wyznacza się teren rolniczo-rekreacyjny na zachód od miejscowości Majdan.

Dla wyznaczonego obszaru ustala się lokalizację usług i mieszkalnictwa letniskowego:

a) w zakresie mieszkalnictwa dla tego obszaru zakłada się:

- rozwój zabudowy mieszkaniowej i usług nastawionych na obsługę rolniczej i turystyczno-wypoczynkowej funkcji,
- porządkowanie, wymianę i przekształcenie istniejącej zabudowy siedliskowej dla stworzenia bazy wypoczynku agroturystycznego,
- wyposażenie w niezbędne urządzenia z zakresu infrastruktury technicznej w tym szczególnie gospodarki ściekowej.

b) w zakresie gospodarowania rolniczą przestrzenią produkcyjną, zakłada się:

- prowadzenie gospodarki rolnej z zachowaniem istniejących uwarunkowań przyrodniczych z uwzględnieniem ograniczeń wynikających z :
  - położenia części obszaru w granicach obszaru chronionego krajobrazu oraz Parku Krajobrazowego i jego otuliny,
  - ochrony występujących korytarzy ekologicznych o znaczeniu krajowym i lokalnym,
  - wykorzystania istniejących urządzeń rekreacyjno – wypoczynkowych.

### 9.1.3. OBSZARY ROLNICZE – oznaczone literami „RP” i powierzchnią białą

**Strefa rolnicza** – stanowi podstawowy element struktury funkcjonalno-przestrzennej gminy Modliborzyce. Obejmuje ona grunty orne, sady, łąki, pastwiska, zakrzewienia śródpolne, urządzenia melioracyjne, drogi dojazdowe do gruntów itp. co stanowi około 60 % powierzchni gminy.

Strefa ta charakteryzuje się rozległymi obszarami użytków rolnych o średniej bonitacji gleb, małą ilością zadrzewień i zakrzewień oraz wód powierzchniowych. Minimalna lesistość na terenach rolniczych stwarza dogodne warunki do intensyfikacji produkcji rolnej. W strefie rolniczej (obok leśnej) odporność środowiska na degradację jest podstawowym wskaźnikiem określającym skalę ingerencji przekształceń antropogenicznych bez szkody dla środowiska. Zasadniczymi elementami w stosunku do których określa się ich odporność są: pedosfera, biosfera i hydrosfera.

Odporność pedosfery: – biorąc pod uwagę odporność gleb na degradację – należy zwrócić uwagę na właściwe i racjonalne przejmowanie gruntów dla potrzeb inwestycji kubaturowych oraz zagrożenia chemicznego i mechanicznego, a także erozję gleb.

Odporność biosfery: – głównym czynnikiem obniżającym odporność szaty roślinnej są między innymi: fizyczne czynniki – zanieczyszczenia środowiska oraz użytkowanie rekreacyjne.

Odporność hydrosfery: – jest określona w stosunku do wód powierzchniowych i podziemnych.

Należy zwrócić szczególną uwagę na likwidację zrzutów ścieków i ognisk zagrożeń wynikających z technologii – zwłaszcza z miejscowościach w dolinie rzeki Sanna.

Wysokotowarowe rolnictwo w odniesieniu do ułomnej struktury agrosystemu powoduje naruszenie równowagi biologicznej przez:

- postępujące osuszanie i stepowienie krajobrazu,
- zmianę warunków klimatycznych,
- nadmierne zanieczyszczenie wód powierzchniowych i podziemnych,
- stopniowe zanikanie fauny (ssaków, owadów, ptaków i płazów) na terenie gminy.

W celu prawidłowego działania ekosystemu i eliminowania zjawisk negatywnych należy dążyć do kompleksowego przekształcenia krajobrazu rolniczego przez stopniowe wprowadzenie mozaikowej struktury wzbogacając i zwiększając system zbiorników wodnych (program małej retencji) oraz zalesienie, zadrzewianie, zakrzaczenia śródpolne, wzdłuż dróg i cieków wodnych.

Należy dążyć do racjonalnej gospodarki użytkami rolnymi, między innymi przez:

- przeznaczenie najniższych klas bonitacyjnych oraz gleby zdegradowane i nieużytki pod zalesienia lub cele ekologiczne,

- wapnowanie gleb zakwaszonych w celu plonotwórczym i ekologicznym,
- przeznaczenie części gruntów użytkowanych płużnie na trwałe użytki zielone w dolinach rzecznych i obniżen terenu, co ma uzasadnienie gospodarcze, ekologiczne, klimatyczne i krajobrazowe,
- stosowanie technologii przyjaznych środowisku – nawożenie konwencjonalne, mineralne i chemiczne środki ochrony,
- wprowadzenie większej liczby gospodarstw specjalistycznych: produkcja kwalifikowanych zbóż, na terenach o glebach słabych i większej ilości użytków zielonych – chów zwierząt np. bydło opasowe, trzoda chlewna i drób,
- prowadzenie upraw roślin intensywnych: jagodowych, warzyw, drzew i krzewów ozdobnych przez gospodarstwa mniejsze obszarowo.

Ustalenia w zakresie:

a) osadnictwa – w stosunku do istniejącej zabudowy kolonijnej:

- adaptację istniejącej zabudowy siedliskowej i mieszkalnictwa z dopuszczeniem jej uzupełnienia, wymiany, przebudowy i rozbudowy,
- lokalizowanie nowych siedlisk tylko w przypadkach ekonomicznie uzasadnionych (z wyłączeniem terenów specjalnych - chronionych),
- przekształcenie i przebudowa istniejącej zabudowy siedliskowej celem dostosowania do agroturystyki.

b) gospodarowania rolniczą przestrzenią produkcyjną:

- prowadzenie gospodarki rolnej z zachowaniem istniejących uwarunkowań przyrodniczych z uwzględnieniem ograniczeń wynikających z:
  - położenia części obszaru w granicach obszaru chronionego krajobrazu oraz Parku Krajobrazowego i jego otuliny,
  - ochrony występujących korytarzy ekologicznych o znaczeniu krajowym i lokalnym,

#### **9.1.4. TERENY LEŚNE – oznaczone literą „L” i linia ciągła zieloną (obejmująca lasy istniejące i dolesienia).**

Tereny zdefiniowane jako tereny leśne reprezentują biosferę: szata roślinna i świat zwierząt.

Szata roślinna – element krajobrazu, czynnik ekologiczny – reprezentowana jest przez: lasy, zalesienia, zadrzewienia przydrożne, zielen parkową i przydomową – ozdobną i użytkową.

Lasy i zadrzewienia w granicach gminy zajmują 36,6 % powierzchni. Zwarty obszar lasów znajduje się w południowej części gminy.

Ustalenia realizacyjne dla terenów leśnych:

- a) priorytetowe traktowanie lasów jako czynnika równowagi ekologicznej,
- b) prowadzenie polityki zalesień najsłabszych gruntów zwłaszcza w strefach przyleśnych,
- c) kształtowanie granicy lasów, mających na celu wyrównanie na styku las-pole, zaś na styku las-łąka kształtowanie enklaw niezalesionych i polan – zalecane jest wykonanie specjalistycznego opracowania na etapie planu zagospodarowania przestrzennego,
- d) ochronę:
  - drzew przydrożnych oraz zadrzewień w dolinie łąk,
  - lasów przed zmianą sposobu ich użytkowania,
  - użytków zielonych i zalesień przed przekształceniem w pola uprawne,
  - ochronę pomników przyrody.
- e) lokalizacja osadnictwa na terenach leśnych tylko w wyjątkowych (ekonomicznie uzasadnionych) przypadkach z uwzględnieniem warunków przyrodniczych. Jedynie istniejącą zabudowę należy adaptować z możliwością rozbudowy.

#### **9.1.5. ŁĄKI I PASTWISKA – oznaczone jasno zieloną szrafurą.**

Łąki i pastwiska zajmują 4,6 % powierzchni gminy. Większe kompleksy łąk i pastwisk znajdują się w dolinie rzeki Sanna.

#### **9.1.6. WODY OTWARTE – POWIERZCHNIOWE – oznaczone jasno niebieską szrafurą i literą „W” oraz RZEKI – oznaczone niebieską linią.**

Największe kompleksy stawów znajdują się w Modliborzycach, Kol. Zamek, Wierchowiskach, Stojeszynie oraz Gwizdowie. Główną rzeką jest Sanna.

Hydrosfera jako integralna część rolniczej przestrzeni stanowi w aspekcie problematyki zagospodarowania terenu istotny czynnik form krajobrazowych w stosunku do wód powierzchniowych zaś w stosunku do wód podziemnych stanowi wartość zasobów komunalnych.

Biorąc pod uwagę ochronę wód powierzchniowych należy zauważyć, że i odporność na zanieczyszczenia zależy od:

- wielkości przepływu w istniejących ciekach wodnych,
- możliwości natlenienia wód płynących, a więc zależne od ich powierzchni zmeandrowania.

Odporność wód podziemnych określona jest:

- zasobnością poziomów wodonośnych,
- głębokością ich posadowienia,

- stopniem przepuszczalności warstwy suchej,
- intensywnością ruchu tych wód.

Wnioskami do właściwej gospodarki przestrzennej gminy będzie:

- poprawa stanu czystości wód powierzchniowych i podziemnych przez eliminowanie zrzutów ścieków przez skorelowanie procesu wodociągowania z budową kanalizacji sanitarnej zbiorczej dla zwartej zabudowy i indywidualnej dla zabudowy rozproszonej,
- sukcesywne likwidowanie źródeł zagrożeń zanieczyszczenia ścieków komunalnych z układu osadniczego i z gospodarstw rolnych.

**9.1.7. ZBIORNIKI RETENCYJNE – oznaczone jasno niebieską szrafurą i literami „WZ” i TERENY GOSPODARKI WODNEJ – oznaczone literami „WW” i linią ciągłą niebieską.**

Zbiorniki retencyjne projektowane są na gruntach wsi Kolonia Zamek i Modliborzycy, Stojeszyn I i II, Wolica I i Wierzchowiska I. Zbiorniki służyć będą do poprawy lokalnych warunków wodnych z dopuszczeniem funkcji rekreacyjnej i wędkarsko-rybackiej, jak również do celów przeciwpożarowych z wykluczeniem możliwości pobierania wody do oprysków sprzętu ochrony roślin w zbiorniku i jego obrębie. Projekt techniczny zbiornika jak również zagospodarowanie wskazanych terenów gospodarki wodnej wymaga zachowania warunków określonych przepisami szczególnymi.

**9.1.8. OBSZARY ZORGANIZOWANEJ DZIAŁALNOŚCI INWESTYCYJNEJ – oznaczone literą „G” i linią ciągłą różową.**

Pod lokalizację zakładów usługowo-produkcyjnych wyznacza się teren położony na wschód od Modliborzycy.

**9.1.9. TERENY SPECJALNE: OBRONY CYWILNEJ – oznaczone literami „OC” i linią ciągłą pomarańczową.**

Pod lokalizację inwestycji związanych z obronnością wskazuje się teren na południe od Modliborzycy.

**9.1.10. OBSZARY DLA KTÓRYCH SPORZĄDZENIE MIEJSCOWEGO PLANU JEST OBOWIĄZKOWE – oznaczono je literami „PM” i linią błękitną przerywaną.**

Analizując priorytety rozwoju społeczno-gospodarczego gminy sporządzenie miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego wymagają następujące obszary:

- tereny położone w miejscowości Modliborzycy oraz ewentualnie w Wierzchowiskach i Stojeszynie.

172 ha

+ Kol. Zamek  
73 ha

178 ha

72 ha

\* graficznie



## 9.2. STREFY REALIZACJI INWESTYCJI:

### 9.2.1. *OBSZARÓW MIESZKANIOWYCH Z USŁUGAMI – oznaczone kolorem żółtym: obwódka ze szrafurą.*

Tereny obejmują istniejące zainwestowane osadniczo-rolnicze z usługami, dla których ustala się:

- adaptację istniejącej zabudowy z dopuszczeniem jej uzupełnienia, wymiany, przebudowy i rozbudowy,
- tworzenie nowych siedlisk o funkcji mieszkalnej, rolniczej i usługowo-rolniczej,
- możliwość zmiany sposobu użytkowania z funkcji mieszkalnej na usługową i produkcyjną i odwrotnie,
- możliwość tworzenia gospodarstw agroturystycznych.

### 9.2.2. *PRZEMYSŁU I SKŁADÓW – oznaczone kolorem brązowym: literą „P” z linią ciągłą.*

Adaptuje się istniejące zakłady przemysłowo-składowe z możliwością:

- rozbudowy, przebudowy i wymiany,
- zmiany funkcji użytkowania.

Zaleca się szczególnie:

- prowadzenie prawidłowej gospodarki wodno-ściekowej w aspekcie ochrony środowiska,
- racjonalne wykorzystanie terenu pod produkcję i składy,
- prowadzenie właściwej gospodarki odpadami,
- ustalenie stref uciążliwości poszczególnych zakładów produkcyjnych.

### 9.2.3. *POWIERZCHNIOWEJ EKSPLOATACJI SUROWCÓW NATURALNYCH – oznaczonej kolorem jasno brązowym: literami „PE” i linią ciągłą.*

W obrębie gminy powierzchniowa eksploatacja kruszyw naturalnych występuje w sołectwach: Michałówka, Majdan, Wierzchowiska I, Bilsko i Stojeszyn I.

Eksploatacja kruszyw jest jedną z wielu form aktywizacji gminy, ale winna odbywać się z poszanowaniem praw środowiska i jego walorów krajobrazowych.

Gospodarowanie zasobami kruszyw naturalnych winno uwzględniać:

- leśną rekultywację złóż wyeksploatowanych,
- rygory ochronne strefy biotycznej i wód podziemnych – w stosunku do złóż obecnie nieudokumentowanych.

Ponadto należy przeciwdziałać ponownej eksploatacji torfów, gdyż poważnie destabilizuje ona stosunki wodne, tak podziemne jak i gruntowe.

Eksploatacja surowców mineralnych wymaga uzyskania koncesji.

Obszary udokumentowanych złóż naturalnych wykluczone są z zagospodarowania – stosownie do ustawy o ochronie środowiska.

#### **9.2.4. OCZYSZCZALNIE ŚCIEKÓW – oznaczone kolorem czerwonym: literami „NO” i linią ciągłą.**

Systemem kanalizacji objęta jest część miejscowości Modliborzycze. Oczyszczalnia ścieków znajduje się w Modliborzycach. Należy dążyć do objęcia systemem kanalizacji pozostałe zwodociągowane wsie. W pozostałych miejscowościach ścieki są odprowadzane do przydomowych zbiorników.

#### **9.2.5. WYSYPISKO ŚMIECI – oznaczone literami „NU” i linią ciągłą w kolorze fioletowym.**

Teren pod projektowane gminne wysypisko śmieci znajduje się na terenie wsi Kolonia Wolica.

#### **9.2.6. WYDZIELONO TERENY ISTNIEJĄCYCH:**

- cmentarzy ( kolor zielony + „+”),
- usług oświaty (UO + linia ciągła czerwona),
- usług kultury (UK + linia ciągła czerwona ),
- usługi zdrowia (UZ + linia ciągła czerwona),
- handel detaliczny (UH + linia ciągła czerwona),
- usługi sportu i rekreacji (US + linia ciągła czerwona),
- tereny administracji (UA + linia ciągła czerwona),
- tereny zieleni urządzonej (ZP+ linia ciągła czerwona),
- usługi inne ( UI + linia ciągła czerwona),
- tereny energetyki (E + linia ciągła czerwona),
- usługi turystyki (UT + linia ciągła czerwona),
- usługi rolnictwa (UR + linia ciągła czerwona),
- tereny obsługi komunikacji (KS + linia ciągła czerwona),
- tereny urządzeń obsługi gospodarki zwierzęcej (RUZ + linia ciągła czerwona),
- tereny urządzeń produkcji gospodarki zwierzęcej (RPZ + linia ciągła czerwona),
- tereny usług gastronomii (UG + linia ciągła czerwona),
- tereny urządzeń obsługi gospodarki leśnej (RUL + linia ciągła czerwona),

- tereny urządzeń obsługi gazownictwa (EG + linia ciągła czerwona),
- tereny urządzeń gospodarki polowej (RUP + linia ciągła czerwona),
- tereny składów i magazynów (PS + linia ciągła czerwona),
- tereny gospodarki rybackiej (RPR + linia ciągła czerwona),
- tereny usług nieuciążliwych (U + linia ciągła czerwona),

Wymienione tereny zostały pokazane w granicach istniejącego stanu zainwestowania.

a) **Cmentarze** – jako miejsca pamięci i pomniki historii podlegają bezwzględnej ochronie.

Na terenie cmentarzy obowiązuje zakaz wycinania drzew, usuwania nagrobków pochodzących sprzed 1945 roku, rozbiórki ogrodzeń murowanych oraz remontów – wszelkie poczynania w obrębie i sąsiedztwie tych terenów należy uzgodnić z WKZ. Lokalizacja inwestycji w obrębie cmentarzy winna być uzgodniona z Państwowym Inspektorem Sanitarnym.

b) W stosunku do terenów **usług oświaty, kultury, usług zdrowia, usług sportu, usług handlu, rzemiosła usługowego, terenów administracji, oraz urządzeń usługowych rolnictwa** zakłada się:

- adaptację istniejącej zabudowy z dopuszczeniem jej uzupełnienia, wymiany, przebudowy i rozbudowy wraz z możliwością zmiany sposobu użytkowania,
- tereny położone w obrębie stref konserwatorskich podlegają rygorom wynikającym z ustawy o ochronie dóbr kultury, tj. wszelkie działania należy uzgodnić z WKZ – dotyczy to również zmiany sposobu użytkowania.

### 9.3. UWARUNKOWANIA ROZWOJU KOMUNIKACJI:

9.3.1. **UKŁAD DROGOWY** – funkcjonuje w oparciu o następujące kategorie dróg:

- **droga krajowa oznaczona linią grubą czarną:** Nr 19 – Granica Państwa – Kuźnica Białostocka – Białystok – Siemiatycze – Międzyrzec Podlaski – Kock – Lubartów – Lublin – Kraśnik – Janów Lubelski – Nisko – Sokołów Małopolski – Rzeszów – zapewniająca połączenie w obszarze rejonu, województwa oraz między powiatami,
- **droga wojewódzka oznaczona linią grubą czarną:** Nr 857 relacji Zaklików – Modliborzyce – droga wojewódzka zapewniająca połączenie w obszarze rejonu, województwa oraz między powiatami,
- **drogi powiatowe oznaczone linią średnią czarną** – zapewniające połączenie między powiatami i gminami i wewnątrz gminy,
- **drogi gminne oznaczone linią cienką czarną** – zapewniające powiązania lokalne wewnątrz gminy.

Uzupełnieniem dróg gminnych będą istniejące drogi wiejskie – drogi wewnętrzne zapewniające dojazd do pól, które w „Studium” nie są wykazane.

W ramach przewidzianego ruchu turystycznego w „Studium” wydzielono trasy: rowerowe, piesze i jazdy konnej: poza jezdniami wymienionych dróg krajowych, wojewódzkich i powiatowych.

Na drogach gminnych i wewnętrznych zakłada się, że będzie odbywał się ruch rowerowy i pieszy, łącznie z ruchem kołowym.

Dla poszczególnych kategorii dróg należy zabezpieczyć parametry techniczne i szerokości pasów drogowych określonych w Rozporządzeniu Ministra Transportu i Gospodarki Narodowej Nr 430 z dnia 2 marca 1999 r. (Dz. M. Nr 43).

Dla obszaru gminy komunikacją zbiorową będzie sieć linii autobusowych oraz minibusów. Zapleczem motoryzacji jest sieć stacji paliw i warsztatów naprawczych jak również zakłada się ich dalszą budowę w miarę wystąpienia potrzeb.

#### **Ustalenia realizacyjne:**

**Droga krajowa – Nr 19 o parametrach odpowiadających klasie GP (główna ruchu przyspieszonego) wraz z docelową trasą obwodnicy miejscowości Modliborzycy jako przebiegu docelowego drogi ekspresowej S19 o parametrach klasy S (ekspresowa) – zgodnie z rozporządzeniem Ministra Transportu i Gospodarki Morskiej z dnia 2 marca 1999 r. w sprawie warunków technicznych, jakim powinny odpowiadać drogi publiczne i ich usytuowanie (Dz. U. Nr 43, poz. 430 z dnia 14 maja 1999 r.). Postuluje się przyjęcie jednej z dwóch propozycji budowy obwodnicy po zachodniej stronie Modliborzycy.**

Szerokości rezerwowanych pasów drogowych (w liniach rozgraniczających – regulacyjnych) umożliwiać powinny budowę (modernizację) w/w dróg w pełnych parametrach technicznych wymaganych dla odpowiedniej klasy wraz z budową węzłów, skrzyżowań i przejazdów drogowych, realizację dróg zbiorczych (towarzyszących) przy drogach o ograniczonej dostępności (drogi klasy GP i S), budowę ciągów ruchu pieszego poza koroną drogi w terenach zabudowy oraz wykonanie optymalnego systemu odwodnienia dróg obejmującego także urządzenia służące odprowadzeniu wód z pasa drogowego.

Nieprzekraczalne minimalne odległości obiektów budowlanych od dróg publicznych przyjąć należy zgodnie z obowiązującym planem zagospodarowania przestrzennego gminy lecz nie mniejsze niż określone w art. 43 pkt 1 Ustawy o drogach publicznych z dnia 21 marca 1985 r. (Dz. U. Nr 14 z dnia 15 kwietnia 1985 r. poz. 60 – z późn. zm.).

Nowo wznoszone w sąsiedztwie dróg krajowych budynki mieszkalne i przeznaczone na pobyt ludzi winny spełniać wymagania określone w rozporządzeniu Ministra Gospodarki

Przestrzennej i Budownictwa z dnia 14 grudnia 1994 r. w sprawie warunków technicznych, jakim powinny odpowiadać budynki i ich usytuowanie (Dz. U. Nr 10 z dn. 8 lutego 1995 r. poz. 46 – z późn. zm.).

Obiekty te powinny być wznoszone poza zasięgiem uciążliwości powodowanych ruchem drogowym odbywającym się po drogach krajowych.

Zalecane – zgodnie z Wytycznymi Projektowania Dróg I i II klasy technicznej WPD-1 i Wytycznymi Projektowania Dróg III, IV i V klasy technicznej WPD-2 (wprowadzonymi do stosowania zarządzeniem Generalnego Dyrektora Dróg Publicznych Nr 5/95 z dnia 31 marca 1995 r.) – minimalne odległości budynków mieszkalnych i przeznaczonych na pobyt ludzi, od zewnętrznej krawędzi jezdni – zapewniające niezbędną ochronę osób w nich zamieszkujących przed uciążliwościami powodowanymi przez ruch drogowy – wynoszą:

a) dla dróg krajowych międzyregionalnych (GP):

- 50 m dla budynków jednokondygnacyjnych,
- 70 m dla budynków wielokondygnacyjnych,
- 200 m dla budynków szpitali, sanatoriów i innych wymagających szczególnej ochrony.

b) dla dróg ekspresowych (S):

- 90 m dla budynków jednokondygnacyjnych,
- 110 m dla budynków wielokondygnacyjnych,
- 250 m dla budynków szpitali, sanatoriów i innych wymagających szczególnej ochrony.

Znaczne obciążenie ruchem (zwłaszcza ciężkim o charakterze tranzytowym) drogi krajowej Nr 19 powoduje, że lokalizowanie nowych obiektów budowlanych w granicach istniejących terenów budowlanych położonych w jej sąsiedztwie winno odbywać się z zachowaniem (jako minimum) odległości jw.

Wnosi się ponadto o nie lokalizowanie nowej zabudowy – w szczególności przeznaczonej na pobyt ludzi – na obszarach wzdłuż drogi krajowej oraz wzdłuż rezerwy terenu przeznaczonego pod realizację obwodnicy m. Modliborzyce w ciągu drogi ekspresowej S19.

Dostępność drogi Nr 19 oraz jej powiązania z drogami niższych kategorii winny odpowiadać warunkom określonym w wyżej wymienionym rozporządzeniu MTiGM.

Z uwagi na znaczne obciążenie drogi Nr 19 ruchem ciężkim, o charakterze tranzytowym, międzynarodowym, zachodzi konieczność zapewnienia płynności ruchu pojazdów i zachowania odpowiednich warunków bezpieczeństwa ruchu na w/w drodze poprzez stopniowe ograniczanie jej dostępności dla ruchu lokalnego tj. m. in. realizację obsługi komunikacyjnej terenów przeznaczanych w planie zagospodarowania przestrzennego gminy dla wszelkiego rodzaju

działalności inwestycyjnej w oparciu o lokalne, gminne lub wewnętrzne układy komunikacyjne obsługujące te tereny lub sieć gminnych dróg zbiorczych usytuowanych w pasie wyznaczonym liniami rozgraniczającymi drogi krajowej (w tym przypadku konieczne jest rezerwowanie odpowiednio szerszego pasa) lub poza tym pasem. Ewentualne włączenia do drogi Nr 19 dla wszelkich terenów sąsiadujących z tą drogą realizować należy wyłącznie na warunkach uzgodnionych uprzednio z zarządcą drogi tj. GDDKiA O/Lublin – przed wydaniem decyzji o warunkach zabudowy i zagospodarowania terenu.

Urząd Gminy przed wydaniem decyzji administracyjnej ma obowiązek uzgodnić z GDDKiA Oddział w Lublinie wszelkie sprawy obejmujące zasady:

- podziału lub scaleń gruntów,
- realizacji inwestycji będącej przedmiotem postępowania administracyjnego, w tym: obiektów kubaturowych, obiektów i urządzeń komunikacji oraz obiektów i urządzeń infrastruktury technicznej i uzbrojenia terenu,

na terenach sąsiadujących z drogami krajowymi, w liniach rozgraniczających dróg krajowych oraz w odniesieniu do inwestycji przecinających pasy drogowe dróg krajowych oraz inwestycji sąsiadujących rezerwami terenu przeznaczonymi pod drogi krajowe lub przecinających te rezerwy, w zakresie obejmującym:

- sytuowanie obiektów budowlanych w stosunku do elementów drogi krajowej,
- warunki obsługi komunikacyjnej inwestycji (terenu), w tym możliwości realizacji nowego lub przebudowy istniejącego włączenia do drogi krajowej,
- wpływ inwestycji na stosunki wodne w tym rejonie ze szczególnym uwzględnieniem warunków odwodnienia pasa drogowego.

Szerokość minimalna ulicy w liniach rozgraniczających wynosi:

kategoria	o przekroju jednojezdniowym	o przekroju dwujezdniowym
S	nie określono	40 m ÷ 50 m
GP	30 m	40 m ÷ 50 m
G	25 m	35 m ÷ 45 m

Szerokość min. drogi w liniach rozgraniczających poza terenem zabudowy i na terenach nie przeznaczonych pod zabudowę wynosi:

kategoria	o przekroju jednojezdniowym	o przekroju dwujezdniowym
S	30 m	40 m ÷ 50 m
GP	25 m	35 m ÷ 45 m
G	25 m	35 m

**Droga wojewódzka** – klasy „Z” – szer. w liniach rozgraniczających – 20 m.

Minimalna odległość obiektów budowlanych od zewnętrznej krawędzi jezdni wynosi:

- w terenie zabudowanym – 8 m,
- poza terenem zabudowy – 20 m,

przy czym budynki z pomieszczeniami przeznaczonymi na pobyt ludzi w sąsiedztwie dróg wojewódzkich powinny być (zgodnie z Rozporządzeniem Ministra Gospodarki Przestrzennej i Budownictwa z dnia 14 grudnia 1994 r. w sprawie warunków technicznych jakim powinny odpowiadać drogi i ich usytuowanie – Dz. U. Nr 10 z 8 lutego 1995 r. poz. 46 z póź. zm.) wznoszone poza zasięgiem uciążliwości takich jak:

- hałas i drgania,
- zanieczyszczenie powietrza,
- zanieczyszczenie gruntów i wód,

lub w ich zasięgu pod warunkiem zastosowania środków technicznych zmniejszających uciążliwości do poziomu określonego w przepisach o ochronie i kształtowaniu środowiska oraz w Polskich Normach z zachowaniem odległości wymienionych w Wytycznych Projektowania Dróg (WPD-2) Generalnego Dyrektora Dróg Publicznych z 1995 rok, które określają minimalną odległość budynków mieszkalnych i użyteczności publicznej przeznaczonych na pobyt ludzi od zewnętrznej krawędzi jezdni dróg wojewódzkich wynoszą:

- 30 m dla budynków jednokondygnacyjnych,
- 40 m dla budynków wielokondygnacyjnych,
- 130 m dla budynków szpitali, sanatoriów i innych wymagających szczególnej ochrony.

Sytuowanie budynków w odległości mniejszej niż określone wyżej poza zastosowaniem środków technicznych zmniejszających uciążliwości – będzie możliwe w szczególnie uzasadnionych przypadkach za zgodą zarządu drogi.

#### **Drogi powiatowe:**

– klasy „Z” o szerokości w liniach rozgraniczających 20 m.

Minimalna odległość obiektów budowlanych od zewnętrznej krawędzi jezdni wynosi:

- w terenie zabudowanym – 8 m,
- poza terenem zabudowy – 20 m,

– klasy „L” o szerokości w liniach rozgraniczających w terenie zabudowanym 12 m, poza terenem zabudowy 15 m.

Minimalna odległość obiektów budowlanych od zewnętrznej krawędzi jezdni wynosi:

- w terenie zabudowanym – 6 m,
- poza terenem zabudowy – 15 m,

**Drogi gminne** – klasy „L” o szerokości w liniach rozgraniczających w terenie zabudowanym 12 m, poza terenem zabudowy 15 m.

- przednia linia zabudowy na terenie zabudowy min 6 m od zewnętrznej krawędzi jezdni,
- poza terenem zabudowanym 15 m od zewnętrznej krawędzi jezdni.

Ponadto zaleca się, aby ciągi komunikacyjne uzupełnić strefami zieleni o zróżnicowanych gatunkach celem ochrony przed hałasem.

Warunki techniczne jakim powinny odpowiadać drogi publiczne określają również zasady ochrony środowiska przed uciążliwościami drogi i ruchu drogowego, ponadto zagadnienia te są regulowane w ustawach o ochronie środowiska, rozporządzeniach i P.N. – a w szczególności:

- prawo budowlane,
- ustawa o zagospodarowaniu przestrzennym, a w szczególności jej zapisy ograniczające prawo gospodarowania terenami ze względu na ustalenia miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego,
- ustawa o ochronie i kształtowaniu środowiska, a w szczególności § 68 ust.1, zobowiązujący uczestników procesu inwestycyjnego do uwzględnienia w działalności inwestycyjnej wymagań ochrony środowiska oraz zapewnienia stosowania w budownictwie użyteczności publicznej materiałów i elementów zgodnych z wymaganiami ochrony środowiska.

Zakres badań i ocen związanych z oddziaływaniem projektowanej drogi na środowisko (§ 175) określono:

- dla dróg klasy A i S w Rozporządzeniu Ministra Ochrony Środowiska Zasobów Naturalnych i Leśnictwa w sprawie rodzaju inwestycji szczególnie szkodliwych dla środowiska i zdrowia ludzi albo mogących pogorszyć stan środowiska oraz wymagań jakim powinny odpowiadać oceny oddziaływania na środowisko tych inwestycji,
- dla dróg pozostałych klas w Rozporządzeniu Ministra Ochrony Środowiska, Zasobów Naturalnych i Leśnictwa w sprawie wymagań, jakim powinny odpowiadać oceny oddziaływania na środowisko inwestycji nie zaliczonych do inwestycji szczególnie szkodliwych dla środowiska albo mogących pogorszyć stan środowiska, obiektów oraz robót zmieniających stosunki wodne.

Aby spełnić wymagania związane z dążeniem do zachowania równowagi środowiskowej w sąsiedztwie projektowanej i budowanej drogi (§ 176 ust. 1) należy w szczególności:



- stosować metody i sposoby projektowania drogi uwzględniające wymagania związane z ochroną środowiska oraz przewidywać zabezpieczenia konieczne dla zachowania cech środowiska w strefie oddziaływania drogi,
- do budowy i wyposażenia drogi używać materiałów i wyrobów nie powodujących przekroczenia dopuszczalnych norm stężeń substancji szkodliwych w środowisku,
- stosować sposoby budowy i technologię w jak najmniejszym stopniu obniżające wartości terenów przez które przebiega droga i nie powodujące podczas budowy dodatkowych, nieprzewidzianych w ocenie oddziaływań na środowisko oraz negatywnych wpływów na komponenty środowiska.

Urządzenia służące ochronie środowiska powinny być usytuowane w pasie drogowym (§ 176 ust. 2) nie tylko z uwzględnieniem przepisów związanych z ochroną środowiska i cech konstrukcyjnych samych urządzeń, ale także w zgodzie z warunkami wynikającymi z przepisów tj. przede wszystkim z ustawy o drogach publicznych oraz „Warunków technicznych”.

Dopuszczalne wartości obliczeniowych poziomów hałasu (§ 177) określono w Rozporządzeniu Ministra Ochrony Środowiska, Zasobów Naturalnych i Leśnictwa w sprawie dopuszczalnych poziomów hałasu w środowisku.

Stosowanie odpowiednich środków ochrony przed hałasem (§ 178 ust. 1) musi być poprzedzone oceną ich potencjalnej skuteczności z uwzględnieniem akustycznych cech proponowanych rozwiązań w konkretnej sytuacji terenowej (wpływ zagospodarowania, pokrycia i ukształtowania terenu w sąsiedztwie drogi).

Jeśli konieczność stosowania proponowanych (§ 178 ust. 2) środków chroniących przed wpływem hałasu drogowego budzi wątpliwości (w szczególności w przypadku wysokich kosztów ich realizacji), bądź też przewidywane przekroczenia dopuszczalnych poziomów hałasu mają nastąpić w okresie eksploatacji drogi, proponowane rozwiązania mogą być weryfikowane po oddaniu drogi do ruchu ( w fazie jej eksploatacji), w czasie określonym w ocenie oddziaływania na środowisko (monitorowanie poziomu hałasu).

W przypadku braku możliwości lub przy niecelowości stosowania ekranów (§179), w tym także ze względów ekonomicznych, (np. długi ekran chroniący pojedynczego użytkownika terenu przyległego do drogi), można proponować zastępczy środek ochrony akustycznej w postaci wymiany okien w budynkach na dźwiękoszczelne. Jest to ważne zwłaszcza w sytuacji, gdy najistotniejsza jest ochrona użytkownika znajdującego się wewnątrz pomieszczeń (np. miejsca pracy, szkoły, szpitale, itd.). Wymagania ogólne i środki techniczne

ochrony przed hałasem oraz dopuszczalne wartości poziomu dźwięku w pomieszczeniach określono w Polskich Normach dotyczących akustyki budowlanej.

W odniesieniu do projektowania urządzeń służących ochronie przeciw wibracjom (§180) należy stosować ogólne przepisy zawarte w rozporządzeniach dotyczących wykonywania ocen oddziaływania na środowisko oraz kryteria określone w Polskiej Normie.

Dopuszczalne stężenia substancji zanieczyszczających w powietrzu, o których mowa w §181 określono w Rozporządzeniu Ministra Ochrony Środowiska, Zasobów Naturalnych i Leśnictwa.

Pasy zieleni izolacyjnej stanowią podstawowy, a często jedyny możliwy do zastosowania środek ochrony powietrza przed zanieczyszczeniami powodowanymi przez ruch drogowy (§182 ust.1). Ich skuteczność wymaga jednak stosowania dużych szerokości i związku z tym możliwości dysponowania terenem, o czym należy pamiętać określając szerokości pasa drogowego. Czasem jednak rolę zieleni izolacyjnej mogą spełniać jej pasy i skupiska usytuowane poza pasem drogowym, co należy uwzględnić przy projektowaniu drogi i opracowywaniu prognozy zanieczyszczeń.

Specyficznymi środkami ochrony powietrza przed zanieczyszczeniami na terenach przyległych do drogi są tunele i przekrycia stosowane w sytuacjach wyjątkowych na podstawie indywidualnych projektów. Należy pamiętać przy tym, że o ile pasy zieleni izolacyjnej, stanowią naturalny filtr i przyczyniają się do poprawy stanu powietrza, o tyle sztuczne przegrody i izolacje powodują jedynie przemieszczanie się zanieczyszczeń powietrza w inne obszary, jeśli nie stosuje się równoległe systemów wentylacyjnych wyposażonych w urządzenia wychwytyjące i neutralizujące te zanieczyszczenia.

Jeśli stosowanie urządzeń ochrony powietrza jest utrudnione (§182 ust.2) np. ze względu na brak dostępności terenu na etapie projektowania i budowy lub ich proponowane parametry budzą wątpliwości ze względu na niepewność prognozy, a także wówczas jeśli przekroczenia dopuszczalnych stężeń zanieczyszczeń mają nastąpić w okresie eksploatacji drogi, proponowane rozwiązania mogą być weryfikowane po oddaniu drogi do ruchu (w fazie jej eksploatacji) w czasie określonym w ocenie oddziaływania na środowisko (monitorowanie wartości stężeń substancji zanieczyszczających w powietrzu).

Zasady prowadzenia gospodarki wodnej oraz ochrony wód przed zanieczyszczeniami, o których mowa w §183, określono w ustawie Prawo wodne. Normy określające dopuszczalne zanieczyszczenie wód opadowych i klasyfikację wód określono w Rozporządzeniu Ministra Ochrony Środowiska, Zasobów Naturalnych i Leśnictwa. Przepisy dotyczące warunków

odprowadzania wód opadowych do urządzeń kanalizacyjnych stanowiących mienie komunalne określono w Rozporządzeniu Rady Ministrów.

Lokalizację obszaru zasilania wód podziemnych (§184 ust.1) określa się na podstawie dostępnych materiałów źródłowych (mapy hydrogeologiczne) i ustaleń miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego. Zasady rejestracji i prowadzenia obserwacji ujęć wód podziemnych określono w Zarządzeniu Ministra Rolnictwa.

Zasady ustanawiania stref ochronnych źródeł i ujęć wody określono w Rozporządzeniu Ministra Ochrony Środowiska, Zasobów Naturalnych i Leśnictwa. Jeżeli prowadzenie trasy drogowej w strefie ujęć wody jest nieuniknione, należy stosować szczelne systemy odprowadzania wód z pasa drogowego poza strefę ujęcia.

Zagadnienia ochrony powierzchniowych utworów geologicznych są przedmiotem ustawy prawo geologiczne i górnicze, ustawy o ochronie gruntów rolnych i leśnych, oraz Rozporządzenia Rady Ministrów w sprawie szczegółowych zasad ochrony powierzchni ziemi.

Ustalenia §184 ust.2 dotyczą etapu budowy drogi. Potencjalne możliwości powstawania określonych zanieczyszczeń wód powierzchniowych i gruntowych i metody ich uniknięcia na tym etapie powinny być określone w ocenie oddziaływania na środowisko i uwzględnione w projekcie organizacji robót.

Podobnie jak dla wód podziemnych, całokształt zagadnień związanych z gospodarką wodami powierzchniowymi (§185 ust.1) określa ustawa Prawo wodne.

Prognozowane poziomy zanieczyszczenia wód, o których mowa w §185 ust. 2, powodowane spływami z pasa drogowego nie powinny przekraczać wartości określonych w Rozporządzeniu Ministra Ochrony Środowiska, Zasobów Naturalnych i Leśnictwa. Poziomy te określa się w miejscu ujścia wód z pasa drogowego do odbiornika. Jeśli te poziomy przekraczają wartości dopuszczalne dla klasy czystości wód odbiornika, niezbędne jest stosowanie urządzeń oczyszczających.

Jeśli prognozowane poziomy zanieczyszczeń wód odprowadzanych z pasa drogowego w okresie po oddaniu drogi do eksploatacji przekraczają wartości dopuszczalne (§185 ust.3) lub też wtedy gdy prognoza jest niepewna urządzenia oczyszczania wód mogą być wprowadzone w fazie eksploatacji drogi na podstawie ustaleń wynikających z wyników monitorowania tych poziomów, a także etapowej realizacji budowy tych urządzeń. Warunki etapowania rozwiązań i monitorowania poziomów zanieczyszczeń powinny być określone w ocenie oddziaływania na środowisko.

Wybór sposobu odwodnienia drogi (§185 ust.4) powinien być dokonywany z uwzględnieniem warunków miejscowych. W terenie odkrytym należy preferować powierzchniowe, otwarte systemy odwodnienia i uwzględniać oczyszczające właściwości gruntu i jego pokrycia (np. retencyjne rowy trawiaste). Zamknięte (kryte) systemy odwodnienia powinny być projektowane wyjątkowo, m.in. na terenach intensywnej zabudowy, w rejonach ujęć wód podziemnych i powierzchniowych, a więc tam, gdzie nie mogą być wykorzystywane oczyszczające właściwości gruntu i jego pokrycia w pasie drogowym. Stosowanie zamkniętych systemów odwodnienia powoduje kumulowanie się zanieczyszczeń w rejonie odbiornika, co ma istotne znaczenie dla technicznych i ekonomicznych warunków budowy urządzeń oczyszczających wody odprowadzane z pasa drogowego.

Podstawowe ustalenia dotyczące ochrony przyrody, krajobrazu i gruntów rolnych i leśnych (§186) są zawarte w ustawie o ochronie przyrody, w ustawie o ochronie gruntów rolnych i leśnych oraz w ustawie o ochronie i kształtowaniu środowiska. W szczególności należy (o ile pozwalają na to warunki miejscowe) unikać usytuowania drogi:

- na obszarach istniejących i projektowanych parków krajobrazowych, parków wiejskich i ogrodów zabytkowych,
- z naruszeniem stanowisk dokumentacyjnych przyrody, miejsc lęgowych ptaków chronionych oraz istniejących i projektowanych pomników przyrody,
- na obszarach otulin istniejących i projektowanych parków narodowych i rezerwatów przyrody,
- na obszarach chronionego krajobrazu i zlewni chronionych,
- w strefach ochrony uzdrowiskowej,
- na obszarach użytków ekologicznych, lasów ochronnych i ekosystemów chronionych,
- na obszarach szczególnie cennych pod względem gospodarki rolnej,
- na obszarach użytków leśnych o dużej wartości a w szczególności pełniących funkcję ochronne, o dobrym stanie zdrowotnym, o istotnej wartości dla gospodarki leśnej, stanowiących ostoję zwierzyny i o dużych wartościach siedliskowych.

Powyższe ograniczenia nie dotyczą projektowania i budowy dróg przeznaczonych do udostępnienia i obsługi wymienionych terenów.

Stosowanie środków ochrony przyrody, krajobrazów oraz gruntów rolnych i leśnych (§187) powinno być poparte uzasadnieniami wynikającymi z oceny oddziaływania na środowisko, ustaleń miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego i odpowiednich uzgodnień. Zakres tych uzgodnień niekiedy może wykraczać poza ogólnie obowiązujące standardy i obejmować np. organizacje ekologiczne (pozarządowe), organizacje społeczności

lokalnej i stowarzyszenia, np. koła łowieckie. Zakres takich uzgodnień powinien być określony w decyzji o warunkach zabudowy i zagospodarowania terenu.

Stosując środki ograniczające zagrożenia wynikające z negatywnego wpływu drogi na przyrodę, krajobraz, grunty rolne i leśne (§188 ust. 1.) należy brać pod uwagę ich specyfikę i szczególne uwarunkowania towarzyszące ich wprowadzeniu. Praktycznie oznacza to, że każdy taki środek musi być projektowany indywidualnie pod kątem pełnionych funkcji, których łączenie często jest trudne bądź niemożliwe, i tak np. przejazdy pod drogą (czy też wiadukty nad nią) pełniące funkcję gospodarczą nie spełniają wymogów obiektów służących przejściu zwierząt dziko żyjących, a np. przepusty dla drobniejszej zwierzyny nie muszą służyć odwodnieniu drogi. Określenie lokalizacji i właściwych parametrów omawianych obiektów w dużej mierze stanowi zadanie bardziej dla autora oceny oddziaływania na środowisko niż projektanta drogi.

Na podstawie §188 ust. 2 dopuszcza się etapowe wprowadzanie środków ochrony przyrody, krajobrazu oraz gruntów rolnych i leśnych, o ile pozwalają na to uwarunkowania związane z budową drogi (tj. ich wprowadzenie jest możliwe w trakcie eksploatacji). Stosowanie tych środków powinno być poparte monitorowaniem potwierdzającym celowość ich wprowadzenia. Zasady prowadzenia monitorowania pod kątem ochrony elementów przyrody, krajobrazu i gruntów powinny być określone w ocenie oddziaływania na środowisko.

Podstawowe ustalenia dotyczące zasad ochrony środowiska kulturowego (§189) są zawarte w ustawie o ochronie dóbr kultury oraz w ustawie o zagospodarowaniu przestrzennym. W szczególności droga i urządzenia z nią związane powinny być projektowane z uwzględnieniem ochrony:

- założeń miejskich oraz zabudowy o charakterze historycznym,
- innych niż wymienione powyżej pojedynczych zabytków i zespołów zabytkowych,
- projektów architektonicznych,
- obiektów archeologicznych o szczególnej wartości wpisanych do rejestru konserwatorskiego,
- cmentarzysk i obiektów sakralnych,
- założeń parkowych oraz parków etnograficzno - przyrodniczych,
- terenów o szczególnej wartości, tworzących krajobraz kulturowy.

Powyższe ograniczenia nie dotyczą projektowania i budowy dróg przeznaczonych do udostępniania i obsługi wymienionych terenów i obiektów.

Drogę należy projektować z uwzględnieniem jej wpływu na powiązania kulturowe w obszarze jej oddziaływania i rozdzielenia wspólnot ludzkich.

Środki ochrony dóbr kultury (§190) powinny być projektowane indywidualnie, na podstawie wskazań oceny oddziaływania na środowiska (dla autostrad na podstawie wskazań oceny oddziaływania autostrady na środowisko kulturowe).

Na podstawie zapisów §191, przy projektowaniu drogi należy przewidywać dostosowanie jej przebiegu do charakteru obszaru nie tylko przez jej wkomponowanie w teren i dostosowanie do istniejących warunków, ale także przez zaprojektowanie otaczających drogę terenów zieleni w granicach lokalizacji inwestycji.

Adaptacja istniejącej zieleni powinna być przeprowadzona na podstawie specjalistycznego projektu obejmującego gospodarkę zasobami zieleni w granicach inwestycji. W przypadku konieczności usuwania drzew i krzewów należy postępować zgodnie z zasadami określonymi w ustawie o ochronie i kształtowaniu środowiska, uzyskując zgodę na wycinkę w niezbędnym zakresie ustalonym w projekcie.

O ile warunki miejscowe na to pozwalają, warunek przeznaczania 10% powierzchni pasa drogowego pod zieleni, o którym mowa w §192, powinien być uwzględniony w fazie przygotowania materiałów do wydania decyzji o warunkach zabudowy i zagospodarowania terenu (dla autostrad płatnych - decyzji o ustaleniu lokalizacji autostrady).

Projekt zagospodarowania terenów zieleni w otoczeniu drogi powinien stanowić odrębną dokumentację branżową sporządzoną z uwzględnieniem uwarunkowań wynikających zarówno z oceny oddziaływania na środowisko, jak i analiz powiązań zieleni z innymi komponentami środowiska (§193). Opracowany projekt zagospodarowania terenów zieleni wymaga szczegółowego sprawdzenia pod kątem bezpieczeństwa ruchu (pola widoczności na skrzyżowaniach, prowadzenie optyczne).

Usytuowanie elementów zagospodarowania terenów zieleni, o których mowa w §194, powinno być zgodne z „Warunkami technicznymi” oraz z ustawą o drogach publicznych.

#### **9.4. STREFY PRZEKSZTAŁCEN:**

**9.4.1. DOLESIENIA** – *oznaczone poziomymi liniami zielonymi (ustalenia jak dla „terenów leśnych”)*, wyznaczono przy istniejącym kompleksie lasu w Gwizdowie i Świnkach.

**9.4.2. OBSZARY WYMAGAJĄCE PRZEKSZTAŁCEN I REHABILITACJI** – *oznaczone linią niebieską i literą „R”*.

Tereny wsi Kolonia Wolica i Wierzchowiska z uwagi na warunki hydrogeologiczne należy objąć specyficznym opracowaniem jak podano dla terenów zalewowych.

## 9.5. TERENY GOSPODARKI WODNEJ, ŚCIEKOWEJ I INFRASTRUKTURY TECHNICZNEJ.

### 9.5.1. OBSZARY PROPONOWANE DO OBJĘCIA ZBIOROWYM SYSTEMEM KANALIZACJI – oznaczone kolorem czarnym: literami „Sg” i linią przerywaną.

Tym systemem objęte są miejscowości: Modliborzyce, Zamek Kolonia, Wierzchowiska I i II, Stojeszyn I i II, Wolica, Kol. Wolica, Dąbie, Słupie.

### 9.5.2. OBSZARY PROPONOWANE DO OBJĘCIA INDYWIDUALNYM SYSTEMEM KANALIZACJI – oznaczone kolorem czarnym: literami „Si” i linią przerywaną.

Indywidualnymi systemami należy objąć miejscowości: Zarajec, Lute, Michałówka Felinów, Brzeziny, Bilsko, Węgliska, Pasieka, Antolin, Świnki, Majdan, Ciechocin, Gwizdów i Kalenne.

#### Uwagi ogólne do pkt. „A” i „B”:

W oparciu o program kanalizacji gminy należy sukcesywnie rozbudowywać system zbiorowej kanalizacji w oparciu o techniczne rozwiązania systemowe: grawitacyjne, ciśnieniowe i podciśnieniowe oraz opracować program organizacji stref uciążliwości wokół oczyszczalni i sposób ich zagospodarowania.

### 9.5.3. LINIE ENERGETYCZNE ZE STREFĄ OCHRONNĄ – oznaczone kolorem czerwonym: linia energetyczna – linią ciągłą, strefa uciążliwości – linią przerywaną.

Realizacja inwestycji winna być poza strefą ochronną linii elektroenergetycznych, zapewniających nie przekraczanie wielkości pola magnetycznego tj. odległości od skrajnych elementów budynków i linii, dla linii o napięciu znamionowym: 110 kV – 14,45 m, 220 kV – 26,0 m, 400 kV – 33,0 m i 750 kV – 65,0 m. Szczegółowy zakres tych stref określa:

- Zarządzenie Ministra Górnictwa i Energetyki z dn. 28 stycznia 1985 r. – w sprawie szczególnych wytycznych projektowania i eksploatacji urządzeń elektroenergetycznych w zakresie ochrony ludzi i środowiska przed oddziaływaniem pola elektromagnetycznego
- Monitor Polski Nr 3 z 1985 r.,
- Rozporządzenie Ministra Budownictwa i Przemysłu Materiałów Budowlanych z dnia 28 marca 1972 r. – w sprawie bezpieczeństwa i higieny pracy przy wykonywaniu robót budowlano-montażowych i rozbiórkowych – Dz. U. Nr 13z 1972 r.

W strefie uciążliwości należy wykluczyć inwestycje kubaturowe.

Wyklucza się z zalesienia obszary pod liniami elektrycznymi w pasie dla linii: 15kV – 11 m, tj. 5,5 m w obie strony od osi linii.

**9.5.4. STACJE REDUKCYJNE (ENERGETYCZNE): oznaczone czerwonymi kółkami.**

**9.5.5. WODOCIĄGI: oznaczone kolorem niebieskim:**

– istniejące – linią przerywaną, projektowane – linią punktową.

Aktualne 22 miejscowości gminy są włączone w system zbiorowych wodociągów.

Za celowe uznaje się:

- opracowanie stref ochronnych wokół ujęć wody pitnej i sposób ich zagospodarowania,
- uwzględnienie ewentualnych połączeń wodociagowych (uzupełniających) z sąsiednimi gminami.

**9.5.6. UJĘCIE WODY – oznaczone kolorem niebieskim: literami „WZ”.**

Na planszy zaznaczono tylko ważniejsze ujęcia wody w Modliborzycach, Zarajcu, Wierzchowiskach i Węgliskach.

Za celowe uznaje się opracowanie stref ochronnych wokół ujęć wody oraz podanie sposobu ich zagospodarowania.

**9.5.7. ISTNIEJĄCY I PROJEKTOWANY GAZOCIĄG: oznaczony grubą przerywaną czarną linią:**

W środkowej części gminy przebiega gazociąg wysokiego ciśnienia (Zaklików – Janów Lubelski – Frampol – Biłgoraj).

Za celowe uznaje się kontynuację gazyfikacji gminy, będącej ekologicznym źródłem energii. Dla nowo projektowanych gazociągów rozdzielczej sieci gazowej należy uwzględnić strefę kontrolowaną o szer. 1 m w obszarze wyznaczonym po obu stronach osi gazociągu.

**9.5.8. STACJA REDUKCYJNA GAZU: oznaczona czarnym kółkiem:**

Stacja redukcyjna gazu znajduje się na południowy – zachód od miejscowości Modliborzyce.

**9.5.9. GŁÓWNE LINIE TELEKOMUNIKACYJNE – oznaczone linią fioletową przerywaną.**

Głównym operatorem telekomunikacyjnym jest Telekomunikacja Polska S.A.



Planuje się usprawnienie łączy telefonicznych przez:

- przebudowę istniejących central telefonicznych łączności przewodowej,
- wprowadzenie łączności komórkowej analogowej oraz cyfrowej,
- rozbudowę sieci telekomunikacyjnej przez realizację kabli telefonicznych doziemnych na terenach zainwestowanych.

#### **9.5.10. ELEMENTY INFRASTRUKTURY TECHNICZNEJ NIE WYKAZANEJ NA „RYSUNKU STUDIUM”.**

##### ***Gospodarka cieplna.***

Należy rozważyć możliwość budowy centralnej gminnej kotłowni w Modliborzycach, opartej na czynnikach energetycznych ekologicznych (olej, gaz) lub przy wykorzystaniu lokalnych źródeł energetycznych.

#### **9.6. CIĄGI TURYSTYCZNO – KRAJOZNAWCZE:**

##### **9.6.1. ROWEROWE – oznaczone literami „TR” i linią przerywaną ciemno różową.**

Trasę rowerową proponuje się wyznaczyć z Wierzchowisk, przez Modliborzycy i na południe do Gwizdowa przy rezerwacie przyrody Imielty Ług.

##### **9.6.2. PIESZE – oznaczone literami „TP” i linią różową.**

Trasę pieszą proponuje się przy rezerwacie przyrody Imielty Ług.

##### **9.6.3. JAZDY KONNEJ – oznaczonej literami „TK” i linią jasno różową.**

Trasę jazdy konnej proponuje się wyznaczyć na południe od Stojeszyna, przy lesie i na północ w kierunku Zarajca.

#### **9.7. OCHRONA ŚRODOWISKA PRZYRODNICZEGO I KULTUROWEGO.**

9.7.1. **REZERWAT PRZYRODY „IMIELTY ŁUG” – oznaczony linią granatową punktową** znajduje się w południowej części gminy na terenie Parku Krajobrazowego „Lasy Janowskie”.

9.7.2. **PARK KRAJOBRAZOWY „LASY JANOWSKIE”- oznaczony różowymi trójkątami** znajduje się w południowej części gminy. Ustalenia zawarte są w rozdziale V – Środowisko przyrodnicze, pkt 2.1.1.

9.7.3. **STREFA OCHRONNA PARKU KRAJOBRAZOWEGO „LASY JANOWSKIE”- oznaczony czerwonymi trójkątami** znajduje się w południowej części gminy. Ustalenia zawarte są w rozdziale V – Środowisko przyrodnicze, pkt 2.1.1.

#### **9.7.4. *ECONET - PL - obszar węzłowy o znaczeniu międzynarodowym (34 M - Obszar Lasów Janowskich) – oznaczony pomarańczową linią z trójkątami.***

Obszar Lasów Janowskich o powierzchni 725 km<sup>2</sup> obejmuje zachodnią część wielkiego kompleksu leśnego, ciągnącego się od doliny Wisły aż do granicy państwa (środkowe i wschodnie jego części weszły w skład obszarów Roztoczańskiego i Południoworoztoczańskiego). Otwarcie terenu na zachód, duża liczba siedlisk wilgotnych i bagiennych oraz duże powierzchnie starych stawów powodują, że mimo położenia daleko na wschód występują tu liczne gatunki i zbiorowiska suboceaniczne. Dominujące tu bory sosnowe reprezentowane są głównie przez zespół środkowoeuropejski, zespół subkontynentalny występuje rzadko, w specjalnych położeniach. Stwierdzono też na wyspowym stanowisku ubogą buczynę, a we florze – np. przygiełki brunatnej i wąkroty zwyczajnej. Występują tu również zbiorowiska wyżynno-podgórskie, a także – subborealne. Liczne są torfowiska niskie i przejściowe. Lasy są dobrze zachowane. W sumie stwierdzono tu 8 zespołów lasów liściastych, 8 zespołów borowych, bogatą roślinność wodną na starych stawach, liczne zbiorowiska szuwarowe i turzycowiskowe, torfowiska niskie, torfowiska dolinkowe, torfowiska przejściowe i wysokie, a także lokalnie niżowe psiary, śródładowe wrzosowiska i kserotermiczne murawy napiaskowe. Obszar jest terenem występowania modliszki, występują tu również 2 inne rzadkie gatunki z Orthoptera, 4 dość rzadkie gatunki chrząszczy, 2 bardzo rzadkie w Europie motyle, 2 reliktywne gatunki mrówek mają swoje stanowiska w Polsce tylko w tym obszarze.

Wielkie kompleksy starych stawów powodują, że występuje tu wiele rzadkich gatunków ptaków. Stwierdzono tu występowanie 5 gatunków roślin zagrożonych w Europie, 4 gatunków w Polsce ginących, 20 gatunków zagrożonych w skali kraju, 2 gatunków rzadkich oraz co najmniej 13 innych ważnych gatunków (m.in. reliktowych, na krańcach zasięgu lub rzadkich w regionie). Znajduje się tu 1 ostoja ptaków o randze międzynarodowej.

##### **9.7.4.1. *Koncepcje EECONET.***

Kraje Wspólnoty Europejskiej, podejmując kolejne działania zmierzające do integracji współpracy w dziedzinie ochrony przyrody, wystąpiły z inicjatywą utworzenia Europejskiej Sieci Ekologicznej (EECONET, European Ecological Network). EECONET jest pomysłany jako sieć obszarów, których walory stanowią o dziedzictwie przyrodniczym Europy. Obszary te są powiązane przestrzennie i funkcjonalnie oraz objęte różnymi formami ochrony przyrody, wzajemnie się uzupełniającymi.

W ramach programu EECONET wprowadzono wymóg utworzenia systemu administrowania siecią, który odpowiadałby za wdrożenie koncepcji EECONET do polityki

poszczególnych krajów w dziedzinie ochrony przyrody i zagospodarowania przestrzennego. Koncepcja EECONET jest więc próbą integracji w jeden system przestrzenny i organizacyjny różnych krajowych systemów ochrony przyrody i międzynarodowych obiektów wyróżnionych na mocy Konwencji Bałkańskiej i Konwencji Berneńskiej, programu MaB itp.

Tworzeniu EECONET towarzyszyła zasada, że ogólne cele i struktura sieci są ustalane w skali Europy. Zróżnicowanie przyrodnicze kontynentu będzie jednak wyrażone w kontekście krajowych i regionalnych systemów ochrony przyrody.

EECONET tworzy hierarchiczną strukturę opartą na europejskiej strategii ochrony przyrody oraz na strategiach krajowych, regionalnych i lokalnych.

#### **9.7.4.2. Założenia koncepcji EECONET.**

##### **Cel utworzenia sieci EECONET.**

Utworzenie EECONET pozwoli na:

- ukształtowanie spójnej przestrzennie struktury sieci obszarów najmniej przekształconych pod względem przyrodniczym, które jednocześnie będą odzwierciedlać specyfikę zróżnicowania przyrody Europy;
- lepszą ochronę gatunków i siedlisk, którym z racji zagrożenia wyginięciem przypisano szczególne znaczenie w Europie;
- ułatwienie rozpowszechniania się migracji gatunków na naszym kontynencie przez zachowanie obszarów stanowiących drogi migracji zwierząt, co jest ważne dla ochrony różnorodności genetycznej i dla przetrwania wielu populacji;
- sformułowanie wspólnej dla Europy strategii ochrony najmniej przekształconych ekosystemów i krajobrazów, mającej także na celu skuteczne przeciwdziałanie w przyszłości procesom zanikania gatunków z europejskich zasobów zwierząt i roślin;
- opracowanie wspólnej dla całego obszaru Europy mapy sieci ekologicznej, co ukaże walory przyrodnicze kontynentu i unaoczní zakres odpowiedzialności za ich stabilne trwanie, przypadającej zarówno na poszczególne kraje, jak i całą Wspólnotę Europejską.

#### **9.7.4.3. Struktura sieci EECONET.**

**a) Obszary węzłowe** ( biocentra, strefy buforowe) – jednostka ponadekosystemalna, wyróżniająca się z otoczenia bogactwem ekosystemów:

- o charakterze zbliżonym do naturalnego,
- seminaturalnych,
- antropogenicznych, ekstensywnie użytkowanych, bogatych w gatunki roślin i zwierząt specyficzne dla tradycyjnych agrocenoz.

**b) Korytarze ekologiczne – struktury przestrzenne – oznaczone niebieskimi strzałkami**, które umożliwiają rozprzestrzenianie się gatunków pomiędzy obszarami węzłowymi oraz terenami przylegającymi do nich.

Korytarze ekologiczne mogą mieć różną postać:

- ciągłych form liniowych wyraźnie wyodrębniających się wśród terenów otaczających pod względem struktury przyrodniczej, o znacznie mniejszej intensywności użytkowania i gospodarowania,
- obszarów układających się w pasma łączące poszczególne obszary węzłowe i wskazujące na główne kierunki ich połączeń,
- korytarzy typu „stepping stones”, które nie mają ciągłości strukturalnej, ale zachowują ciągłość funkcjonalną, np. ostoje ptaków wędrownych.

Zaleca się opracowanie specjalistycznej dokumentacji obwałowań terenów zalewowych z uwzględnieniem wartości przyrodniczych.

**c) Obszary wymagające unaturalnienia** – występują jako uzupełnienia zasadniczych elementów sieci (obszarów węzłowych i korytarzy ekologicznych). Mogą to być obszary zdegradowane w wyniku skażenia środowiska przyrodniczego i intensywnych form użytkowania, ale z zachowanymi cechami siedliska, co daje szansę na odtworzenie poprzedniego układu, np. osuszanie torfowiska, odlesione zbocza regla dolnego. Zaliczono do nich także obszary, których walory mogą być przywrócone przez stosowanie proekologicznych form gospodarowania, np. lasy gospodarcze, i intensywnie użytkowane agrocenozy.

**9.7.5. ROZTOCZAŃSKI OBSZAR CHRONIONEGO KRAJOBRAZU** – *oznaczony linią punktową w kolorze oliwkowym* znajduje się w północno-wschodniej części gminy i obejmuje sołectwa Pasięka, Wierzchowiska II, Antolin i Węgliska.

**9.7.6. POMNIKI PRZYRODY** – *oznaczone czerwonym trójkątem*:

znajdują się w Modliborzycach - Zamku, Stojeszynie, Wierzchowiskach, Dąbiu, Kolonii Wolica i Lutem.

**9.7.7. ŹRÓDŁA POMNIKOWE** – *oznaczone czerwonym kołem*:

znajdują się w Dąbiu, Lutem, Kolonii Wolica i Wierzchowiskach.

**9.7.8. OBSZARY ROLNICZEJ PRZESTRZENI PRODUKCYJNEJ WYŁĄCZONE Z ZABUDOWY – oznaczone kolorem jasnoniebieskim: literami „CH” i linią przerywaną.**

Przestrzeń rolnicza gminy – stosownie do ustawy o ochronie gruntów rolnych i leśnych z 3 lutego 1995 r. – została zdefiniowana w „Obszarach rolniczych” niniejszych ustaleń.

Wyznacza się obszary o znanym areale obejmujące bonitację gleb od II (2-go kompleksu pszennego dobrego) – IV b (5-go kompleksu żytniego słabego), na których ogranicza się max. inwestycje, celem wykorzystania ich w max. stopniu na produkcję rolniczą. Istniejącą na tych terenach zabudowę należy adaptować z możliwością jej przebudowy lub rozbudowy w ekonomicznie uzasadnionych przypadkach.

**9.7.9. KORYTARZE EKOLOGICZNE WZDŁUŻ RZEK I POTOKÓW – oznaczone niebieskimi strzałkami.**

Zaleca się w wyznaczonych terenach opracowanie inwentaryzacji przyrodniczej, a następnie opracowanie specjalistycznej dokumentacji jak podano w pkt. 9.7.9.

**9.7.10. STREFA OCHRONY WARUNKÓW SIEDLISKOWYCH LASÓW – oznaczona pionowymi zielonymi liniami.**

Strefy te wyznaczono przy kompleksie lasu na południe od Stojeszyna oraz generalnie zaleca się opracowanie przyrodniczej dokumentacji granicy polno – leśnej przy wszystkich lasach.

**9.7.11. UŻYTKI EKOLOGICZNE – oznaczone rombowa szrafurą w kolorze brązowym.**

Użytki ekologiczne zostały wyznaczone w Leśnictwie Gwizdów i Majdan obręb Modliborzyce.

**9.7.12. TERENY ZALEWOWE – oznaczone rombowa szrafurą w kolorze fioletowym.**

Tereny te znajdują się głównie w Wierzchowiskach i Wolicy – ogólnie stwierdza się, że dolina Sanny stanowi potencjalne zagrożenie powodziowe.

Zaleca się opracowanie specjalistycznej dokumentacji, w której zostałyby określone zasady uregulowania brzegów rzeki, obwałowania przy uwzględnieniu zasad ochrony flory i fauny.

**9.7.13. STREFA ŚCISŁEJ OCHRONY KONSERWATORSKIEJ – oznaczona czerwonymi kropkami.**

Strefa ta obejmuje najwartościowsze obiekty zabytkowe gminy, wyróżniające się stanem zachowania.

Strefa ścisłej ochrony konserwatorskiej obejmuje tereny w miejscowościach: Modliborzyce, Stojeszyn I i Wierzchowiska.

**W strefie tej postulatory konserwatorskie mają pierwszeństwo nad innymi.**

W strefie tej:

należy zachować istniejące obiekty o cechach zabytkowych: obiekty architektury, układy zieleni, układy wodne, sieć dróg, zarówno pod względem ich przebiegu jak i przekroju, z zachowaniem dawnych linii rozgraniczających, linii i wysokości zabudowy.

Winna być ona objęta planem rewaloryzacji.

Wszelka działalność w obrębie strefy wymaga pisemnej zgody Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków.

W strefie tej:

- należy zachować sieć istniejących ulic, zarówno pod względem ich przebiegu jak i przekroju, z zachowaniem dawnych linii rozgraniczających, linii i wysokości zabudowy,
- obowiązuje zakaz wytyczania nowych ulic poza ich historycznym układem,
- obowiązują obecne gabaryty wysokościowe, 1 i 1/2 kondygnacji - kompozycja elewacji z bezwzględny podkreśleniem osi kompozycyjnych /pionowych i poziomych/,
- obowiązuje zakaz wprowadzania obiektów wielkowymiarowych, istniejące winny ulec przeprojektowaniu w zakresie bryły i elewacji,
- obowiązuje zakaz, zabudowy placów,
- nowe obiekty muszą nawiązywać – sytuacją – skalą - bryłą i artykulacją elewacji - do zabudowy zabytkowej,
- obowiązuje funkcja mieszkaniowa połączona z usługami i handlem,
- wszelka działalność urbanistyczna i architektoniczna w obrębie strefy wymaga pisemnej zgody Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków.

**9.7.14. STREFA OCHRONY EKSPOZYCJI – oznaczona czerwonymi strzałkami.**

Strefą tą należy objąć widok na całą dolinę rzeki Sanny a w szczególności na obiekty wpisane do rejestru zabytków. Wszelkie działania inwestycyjne i prace projektowe w tej strefie muszą być konsultowane z Wojewódzkim Konserwatorem Zabytków na etapie koncepcji.

**9.7.15. STREFA OBSERWACJI ARCHEOLOGICZNEJ – oznaczona pomarańczową linią przerywaną z dwoma kropkami.**

Strefą tą objęto obszary w dolinie rzeki Sanny w miejscowościach: Stojeszyn, Stojeszyn II, Słupie, Modliborzyce i Wierzchowiska oraz obszary w miejscowościach:

Zarajec, Michałówka, Majdan, Świnki i Ciechocin. Na obszarach tych oraz wokół, każda działalność musi być prowadzona za pisemną zgodą WKZ.

Na pozostałych obszarach nie przewiduje się wyłączeń spod zabudowy obszarów potencjalnej eksploracji archeologicznej. Proponuje się jedynie rozszerzenie rozpoznania archeologicznego na tereny, gdzie mogą się znajdować relikty pierwotnych faz osadniczych.

Strefa ta pokrywa się z występowaniem **śladów osadnictwa oznaczoną kwadratową szrafurą w kolorze niebieskim.**

## **10. UWARUNKOWANIA I KIERUNKI ROZWOJU GMINY NA TLE POWIĄZAŃ Z REGIONEM.**

Rozwój przestrzenno-gospodarczy gminy jest pewnym ogniwem w układzie regionu i kraju. Uwarunkowania ekologiczno-przyrodnicze oraz system infrastruktury technicznej należy rozpatrywać w nawiązaniu do programu rozwoju sąsiednich gmin i całego regionu.

### **10.1. UWARUNKOWANIA EKOLOGICZNO-PRZYRODNICZE.**

- Ochrona zasobów przyrodniczych w nawiązaniu do obszarów sąsiednich gmin: Janów Lubelski, Potok Wielki, Godziszów.

### **10.2. UWARUNKOWANIA INFRASTRUKTURY TECHNICZNEJ I GOSPODARKI ODPADAMI.**

1. Założenia programowe takich przedsięwzięć inwestycyjnych jak:
  - gminna kanalizacja sanitarna i oczyszczalnia ścieków,
  - budowa w perspektywie międzygminnego wysypiska śmieciwinny uwzględniać tereny sąsiednich gmin – celem uzyskania korzystnych rozwiązań ekonomiczno – technicznych.
2. Gazyfikacja gminy w oparciu o założenia regionalno – krajowe.
3. Energia elektryczna – w oparciu o program Zakł. Energetycznego w Janowie Lubelskim.
4. Budowa sieci telefonicznej – w oparciu o program T.P. – Janów Lubelski oraz wprowadzenie nowych technologii.
5. Należy ustalić lokalizację wspólnego wysypiska śmieci dla zespołu gmin oraz opracowanie programu gospodarki odpadami.

### **10.3. UWARUNKOWANIA W ZAKRESIE KOMUNIKACJI.**

Przez teren gminy przebiegają drogi (których zarządy mają swoje siedziby poza terenem gminy):

- krajowa: nr 19 – granica państwa – Kuźnica Białostocka – Białystok – Siemiatycze – Międzyrzec Podlaski – Lublin – Kraśnik – Janów Lubelski – Nisko – Sokołów Małopolski – Rzeszów.
- wojewódzka: nr 857 Zaklików – Modliborzyce,
- powiatowe: Zarajec – Potok Wielki, Modliborzyce – Rzeczycyca Długa, Modliborzyce – Błazek, Wolica – Branew, Polichna IV – Kol. Wolica, Huta Józefów – Zarajec, Wierzchowiska – Piłatka, Stojeszyn – Zarajec.

Ponadto drogi gminne winny być realizowane z uwzględnieniem przyległych terenów sąsiednich gmin.



# XI. INSTRUMENTALIZACJA KIERUNKÓW ROZWOJU GMINY, ZADANIA, OGRANICZENIA

## 1. Działalność ekonomiczno – gospodarcza:

### Zadania:

- współpraca w ramach Międzygminnego Związku Komunalnego w celu pozyskania dotacji na większe przedsięwzięcia inwestycyjne z programu PHARE, SAPARD, AR i MR, Banku Światowego,
- tworzenie spółek prawa handlowego i innych podmiotów gospodarczych z udziałem kapitałowym,
- współpraca z mediami (prasą, radiem i telewizją) w przekazywaniu informacji o możliwościach rozwojowych gminy,
- współpraca z Biurem Promocji Województwa Lubelską Izłą Rolniczą, WODR, itp.,
- wymiana misji handlowych i innych form kontaktów z regionem i zagranicą,
- współpraca z partnerami zagranicznymi tzw. gminy bliźniacze,
- pozyskiwanie dotacji z budżetu państwa,
- wykorzystanie możliwości funduszy pomocowych, np.:
  - Fundusz Współpracy – Program „Agrolinia 2000”,
  - Fundacji Programów Pomocy dla Rolnictwa –FAPA,
  - Fundacji Wspomagania Wsi,
  - Fundacji – Europejskiej Fundusz Rozwoju Wsi Polski – Counterpart Fund,
  - Fundacji Rolniczej,
- Wykorzystanie pozabudżetowych funduszy celowych, np.:
  - Wojewódzkiego Funduszu Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej,
  - Narodowego Funduszu Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej,
  - Fundusz Ochrony Gruntów Rolnych.

## 2. Ochrona zdrowia.

### Zadania:

- pozyskanie odpowiedniej liczby lekarzy ze specjalizacją i pielęgniarek,
- modernizacji i odpowiednie wyposażenie budynków służby zdrowia,
- szerzenie oświaty medycznej wśród społeczeństwa gminy,

### 3. Polityka społeczna.

#### Zadania:

- wykorzystanie środków Państwowego Funduszu Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych i innych funduszy pozabudżetowych.

#### Ograniczenia:

- brak ustalonych zasad przepływu informacji o dotacjach.

### 4. Edukacja.

#### Zadania:

- pozyskiwanie funduszy dla wysokokwalifikowanych kadr nauczycielskich,
- stworzenie dobrych warunków lokalowych i zapewnienie właściwego zaplecza naukowo – technicznego,
- prowadzenie współpracy z Wydziałem Edukacji Urzędu Marszałkowskiego i nadrzędnymi jednostkami oświaty i szkołami wyższymi i średnimi,
- dostosowanie programu nauczania do potrzeb rynku pracy.

#### Ograniczenia:

- niskie płace w oświacie,

### 5. Kultura.

- współpraca z WKZ w zakresie ochrony dóbr kultury,
- pozyskiwanie środków budżetowych i pozabudżetowych na ochronę zabytków, działalności kultury,
- renowacje istniejących zespołów zabytkowych,

#### Konflikty:

- sprzeczność interesów użytkowników – właścicieli zespołów zabytkowych celem ochrony wartości kulturowych,

#### Ograniczenia:

- brak funduszy na cele kultury,
- brak sponsoringu na cele kultury,

### 6. Turystyka

#### Zadania:

- współpraca ze stowarzyszeniami turystycznymi w kreowaniu i pomocy gminnych imprez kulturalnych, sportowych i turystycznych ,

- współpraca z Ośrodkami Doradztwa Rolniczego w kreowaniu agroturystyki,
- szkolenie kadr turystycznych, we współpracy ze Służbą Ochrony Zabytków, parkami narodowymi i krajobrazowymi oraz samorządami powiatowymi w zakresie związanym z ochroną krajobrazu kulturowego,
- wykorzystanie istniejących stawów i jezior na cele turystyczne,
- promocja gminy i jej walorów przyrodniczych,
- organizacja ośrodka jazdy konnej,
- budowa bazy noclegowo – hotelowej i gastronomicznej,
- zorganizowanie lokalnego centrum obsługi turystyki (popularyzowanie wiedzy ekologicznej).

**Ograniczenia:**

- brak funduszy samorządowych,
- brak zainteresowania inwestorów w inwestowaniu obiektów turystycznych na terenie gminy,
- brak tradycji turystycznych.

**7. Sport.**

**Zadania:**

- organizacja Gminnego Ośrodka Sportowego, np. na bazie klubu „FENIX”,
- edukacja w zakresie kultury fizycznej,
- pozyskiwanie dotacji na działalność kultury fizycznej
- stymulowanie powstawania stowarzyszeń kultury fizycznej i sportowej w ramach np.: spółek akcyjnych,
- współpraca z administracją rządową i samorządową organizacjami sportowymi w rozwoju kultury fizycznej,
- współpraca z mediami w popularyzacji kultury fizycznej.

**Ograniczenia:**

- brak zaplecza technicznego kultury fizycznej;
- brak funduszy i sponsoringu kultury fizycznej.

**8. Rolnictwo, przemysł i infrastruktura techniczna.**

**Zadania:**

- pełne wykorzystanie istniejących na terenie gminy zasobów ludzkich, kapitału i majątku trwałego w sposób zaspokajający potrzeby mieszkańców,
- stałe podnoszenie poziomu życia i wykształcenia ludności rolniczej i pozarolniczej,

- rozbudowa i modernizacja istniejącej infrastruktury technicznej,
- podnoszenie atrakcyjności inwestycyjnej gminy,
- wyznaczenie w planie przestrzennego zagospodarowania gminy terenów pod inwestycje ich uzbrojenia w media,
- wykorzystanie terenów korzystnych pod inwestycje gospodarcze, tworzenie nowych miejsc pracy poza rolnictwem,
- rozwój przetwórstwa rolno – spożywczego (szczególnie mięsno - owocowo-warzywnego),
- rozwój infrastruktury gminnej,
- utworzenie systemu promocji gminy i jej potencjału gospodarczego,
- przewidzieć wieloletnie ulgi podatkowe dla inwestorów rozpoczynających działalność gospodarczą i tworzących nowe miejsca pracy,
- rozpoznanie i wykorzystanie miejscowych kopalin jak piasek, żwir, itp. dla celów gospodarczych,
- opracowanie programów lokalnych i regionalnych budowy dróg i realizacji infrastruktury technicznej (woda, ścieki, gaz, telefony i energia elektryczna),
- współpraca z lubelską giełdą warzywną,
- pomoc w tworzeniu grup producentów,
- podniesienie konkurencyjności produktów lokalnych,
- produkcja biopaliw,
- pomoc w działaniach zmierzających do tworzenia marki producentów lokalnych.

**Ograniczenia:**

- brak klarownych przepisów odnośnie rentowności produkcji rolnej i przemysłowej,
- brak funduszy budżetowych na opracowanie specjalistyczne w ujęciu regionalnym i gminnym,
- brak możliwości uzyskania dodatkowych kwalifikacji przez rolników,
- brak zainteresowania inwestorów w inwestowaniu na terenie gminy,
- brak rozwiniętej infrastruktury, zwłaszcza sieci kanalizacyjnej,
- brak przepisów wykonawczych ułatwiających realizację infrastruktury technicznej w aspekcie własności terenów,
- brak większych zakładów przemysłowych na terenie gminy,
- przeważająca liczba małych obszarowo gospodarstw.

## 9. Ochrona środowiska.

### Zadania:

- pozyskiwanie funduszy z budżetu państwa,
- wykorzystanie pozabudżetowych funduszy celowych, w szczególności Narodowego i Wojewódzkiego Funduszu Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej,
- wykorzystanie środków pomocowych w szczególności pochodzących z UE – np. SAPARD, ISPA,
- rozszerzenie ochrony prawnej obszarów o najwyższych walorach przyrodniczych i kulturowych.

### Ograniczenia:

- brak dostatecznej informacji o możliwościach uzyskania funduszy,
- brak funduszy na rozwinięcie inwestycji poprawiających stan środowiska.

## 10. Drogi i komunikacja.

### Zadania:

- stworzenie sprawnego i bezpiecznego systemu komunikacyjnego, zapewniającego wysoką dostępność do wszystkich obszarów województwa dla ludzi i przedsiębiorczości,
- poprawa bezpieczeństwa ruchu drogowego,
- poprawa stanu funkcjonowania i dostępności do sieci transportu publicznego,
- przebudowa istniejących dróg krajowych, wojewódzkich, powiatowych i gminnych wg odpowiadającym im standardom technicznym,
- współpraca z podmiotami i agencjami ubezpieczeniowymi, środkami społecznego przekazu itp. na rzecz realizacji pozostających w ich kompetencji zadań, w tym poprawy bezpieczeństwa ruchu drogowego,
- przestrzeganie prawidłowych zasad lokalizowania budynków i budowli w pobliżu dróg – dla ochrony głównych dróg przed niewłaściwym i nadmiernym zagospodarowaniem ich otoczenia,
- korzystanie z funduszy pomocowych programów PHARE, SAPARD I ISPA w rozbudowie infrastruktury komunikacyjnej,
- współpraca z zarządcami poszczególnych kategorii dróg,

### **Ograniczenia:**

- brak funduszy na przebudowę dróg,
- brak dostatecznej informacji o zasadach korzystania z pomocy programów finansujących budowę dróg,
- brak aktów prawnych dających priorytety dla realizacji dróg.

## **11. Zagospodarowanie przestrzenne.**

### **Zadania:**

- opracowanie planów miejscowych w gminie,
- współpraca z programem wojewódzkim,
- prowadzenie działalności promocyjno – edukacyjnej,
- pozyskiwanie funduszy z budżetu państwa na opracowanie studialne i specjalistyczne również o zasięgu regionalnym.

### **Ograniczenia:**

- brak przepisów wykonawczych umożliwiających pozyskanie funduszy z budżetu państwa na opracowania studialne w zakresie środowiska, infrastruktury technicznej i dziedzictwa kulturowego w ujęciu lokalnym i regionalnym

## **12. Mienie samorządowe.**

### **Zadania:**

- gospodarowanie gminnymi nieruchomościami w formie:
  - sprzedaży lub zrzekania się,
  - oddawanie w trwały zarząd, wieczyste użytkowanie, najem lub dzierżawę,
  - użyczenie lub darowanie,
  - aporty do spółek, wyposażenie do tworzenia przedsiębiorstw,
  - darowizn, jako majątek do tworzonych fundacji.